

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Edvinas Albrektas

**PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS ĮGYVENDINIMO
LIETUVOJE SITUACIJOS ANALIZĖ: JURBARKO RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Prof. dr. Algis Junevičius

KAUNAS, 2019

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

**PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS ĮGYVENDINIMO
LIETUVOJE SITUACIJOS ANALIZĖ: JURBARKO RAJONO
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Baigiamasis magistro projektas
Socialinė gerovė ir politika (kodas 6211JX045)

Vadovas

Prof. dr. Algis Junevičius
2019-01-07

Recenzentas

Doc. Jolita Sinkienė
2019-01-07

Projektą atliko

Edvinas Albrektas
2019-01-07

KAUNAS, 2019

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų

(Fakultetas)

Edvinas Albrektas

(Studento vardas, pavardė)

Socialinė gerovė ir politika, 6211JX045

(Studijų programa, kodas)

Baigiamojo projekto „Piniginės socialinės paramos įgyvendinimo Lietuvoje situacijos analizė: Jurbarko rajono savivaldybės atvejis“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2019 m. Sausio 7 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Edvino Albrekto**, baigiamasis projektas tema „Piniginės socialinės paramos įgyvendinimo Lietuvoje situacijos analizė: Jurbarko rajono savivaldybės atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Albrektas, Edvinas. Piniginės socialinės paramos įgyvendinimo Lietuvoje situacijos analizė: Jurbarko rajono savivaldybės atvejis. *Magistro* baigiamasis projektas / vadovas prof. dr. Algis Junevičius. Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): J 03

Reikšminiai žodžiai: *piniginė socialinė parama, įgyvendinimas, analizė, tobulinimas, priemonės, Jurbarko rajono savivaldybė.*

Kaunas, 2019. 104 puslapiai.

SANTRAUKA

Atsižvelgiant į sudėtingą socialinių rodiklių situaciją Lietuvoje, magistro baigiamajame projekte atliekama piniginės socialinės paramos įgyvendinimo proceso analizė pasitelkiant Jurbarko rajono savivaldybės atvejį. Augančios vartojimo prekių kainos, nepakankamos pragyvenimo pajamos, didelė pajamų diferenciacija ir su ja susijęs skurdo augimo mastas, senstanti visuomenė, ne visoje Lietuvoje mažėjantis nedarbas – visa tai formuoja būtinybę užtikrinti tinkamą piniginės socialinės paramos mechanizmo koordinavimą. Būtent piniginės socialinės paramos pagalba, kuomet suteikiama tam tikra socialinė pašalpa ar kompensacija, siekiama palengvinti gyvenimo sąlygas tiems asmenims, kurie dėl paminėtųjų problemų negali patenkinti savo būtiniausiųjų fiziologinių poreikių. Šiandien piniginė socialinė parama jau suteikiama 122 tūkst. šalies gyventojų, o šios problemos aktualumą dar labiau patvirtina tai, kad šis skaičius per metus išaugo beveik 27 tūkst. Nuo 2015 m. sausio 1 dienos visos 60 savivaldybių piniginę socialinę paramą teikia vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją. Todėl ypatingas dėmesys turi būti skiriamas konkrečių savivaldybių atvejų analizei. Šiuo atveju Jurbarko rajono savivaldybė pasirinkta neatsitiktinai – pagal bendrą piniginės socialinės paramos gavėjų skaičiaus procentinę dalį nuo viso rajono gyventojų skaičiaus, Jurbarko rajonas patenka tarp tų savivaldybių, kuriose piniginė socialinė parama suteikiama didžiausiai daliai asmenų (kas dešimtam rajono gyventojui). Tačiau mažesnės, labiau į kaimišką pobūdį orientuotos teritorijos, dažnai lieka visiškai nenagrinėtos. Todėl ir buvo atliktas tiriamasis darbas, pasirenkant sąlyginai nedidelę ir iki šiol šiuo klausimu visiškai nenagrinėtą Jurbarko rajono savivaldybę, siekiant identifikuoti piniginės socialinės paramos įgyvendinimo sistemą ir pateikti rekomendacijas, kaip patobulinti šią sritį. Taigi, tema šiuo atveju tampa nauja empiriniu požiūriu. Atsižvelgiant į tai nustatytas tyrimo objektas – piniginės socialinė parama, bei išgrynintas tyrimo dalykas – piniginės socialinės paramos įgyvendinimas Jurbarko rajono savivaldybėje. Remiantis tuo išsikeltas projekto tikslas – kompleksiskai išanalizuoti piniginės socialinės paramos įgyvendinimo sistemą Jurbarko rajono savivaldybėje. Tikslui pasiekti suformuoti trys pagrindiniai uždaviniai: identifikuoti piniginės socialinės paramos teorinius aspektus; išanalizuoti piniginės socialinės paramos teikimą reglamentuojančius teisės aktus ir institucinę struktūrą; atlikti piniginės socialinės paramos teikimo Jurbarko rajono savivaldybėje analizę ir identifikuoti praktines šios paramos įgyvendinimo problemas.

Projektas buvo atliktas taikant mokslinės literatūros analizės, teisinių dokumentų analizės, pusiau struktūruoto interviu, kokybinės turinio analizės, apklausos raštu, apklausos elektroniniu paštu bei statistinės duomenų analizės metodus. Projektą sudaro įvadas, trys dėstymo dalys, išvados, rekomendacijos, literatūra ir priedai. Pirmojoje dalyje atskleidžiama socialinės apsaugos konceptualizacija, jos sąsajos su socialine politika, analizuojama socialinė parama ir esminiai paramos koordinavimo mechanizmo principai, identifikuojami pagrindiniai piniginės socialinės paramos sistemos bruožai. Antrojoje projekto dalyje nagrinėjama piniginę socialinę paramą reglamentuojanti teisinė bazė ir pateikiama piniginės socialinės paramos institucinės sąrangos sistema. Trečiojoje dalyje pateikiama tyrimo metodologija bei tyrimo metodai, atliekama kokybinių (pusiau struktūruoto interviu) bei kiekybinių duomenų (anketinės apklausos), apimančių piniginės socialinės paramos įgyvendinimą Jurbarko rajono savivaldybėje, analizė. Tyrimų rezultatai parodė, kad siekiant užtikrinti tinkamą ir efektyvų piniginės socialinės paramos įgyvendinimą Jurbarko rajono savivaldybėje būtina inicijuoti šią sritį reglamentuojančių teisės aktų kaitos būtinybę, siekti Jurbarko rajono savivaldybėje piniginę socialinę paramą koordinuojančių institucijų glaudesnio bendradarbiavimo su nacionalinio lygmens bei kitomis teritoriniu pagrindu veikiančiomis institucijomis, taip pat į paramos svarstymo ir skyrimo procesą aktyviau įtraukti vietos bendruomenes bei daugiau dėmesio skirti geresniam piniginės socialinės paramos administravimo proceso paslaugų kokybės užtikrinimui. Be to, pasikeitus Valstybės remiamų pajamų dydžiui, tikslinga iš naujo atlikti rajono biudžeto analizę, kuomet būtų įvertintos tolimesnės rajono išgalės užtikrinti garantiją, kad socialinė parama pasieks visus asmenis, kuriems ji priklauso. Taip pat tyrimo rezultatai atskleidė, kad privalu į socialinės paramos įgyvendinimo procesą integruoti savivaldybės ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų modelį bei užtikrinti ekonomijos principu pagrįstos metodikos taikymą.

Albrektas, Edvinas. *Situation Analysis of the Implementation of Cash Social Assistance in Lithuania: Case Study of Jurbarkas District Municipality*. Master's thesis in Social Science / supervisor prof. dr. Algis Junevičius. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: J 03

Key words: (monetary social support, implementation, analysis, improvement, measures, Jurbarkas district municipality)

Kaunas, 2019. 104 pages

SUMMARY

Taking into account the complicated situation of social indicators in Lithuania, the master's final project carries out the analysis of the process of implementation of monetary social support through the case of Jurbarkas district municipality. Growing consumer goods prices, insufficient living income, high income differentiation and the associated poverty growth, aging society and decline in unemployment not all over Lithuania make up the need to ensure proper coordination of the monetary social support mechanism. Namely, the provision of monetary social support in the form of a certain social allowance or compensation is intended to facilitate the living conditions of those persons who, because of the problems mentioned, cannot satisfy their essential physiological needs. Today, monetary social support is already granted to 122 thousand people of the country, and the relevance of this problem is further confirmed by the fact that this number has grown by almost 27 thousand this year. Since 1 January 2015 all 60 municipalities provide monetary social support by performing an autonomous function of municipalities. Therefore, special attention should be paid to the analysis of cases of specific municipalities. In this case, Jurbarkas district municipality is chosen not by chance - according to the percentage of total number of recipients of monetary social support from the total number of inhabitants of the district, Jurbarkas district falls among those municipalities where monetary social support is granted to the largest number of persons (every tenth of the district's inhabitant). However, smaller, more rural-oriented areas often remain completely unexplored. Therefore, the research work was carried out by choosing a relatively small Jurbarkas district municipality, which has not yet been fully investigated on this issue, in order to identify the system for the implementation of monetary social support and to provide recommendations for improvement of this area. So, the subject in this case becomes a new empirical point of view. In view of this, the object of the research - monetary social support, and the purified subject of the investigation - implementation of monetary social support in Jurbarkas district municipality. On this basis, the aim of the project is to carry out the complex analysis of the implementation of the system of monetary social support in Jurbarkas district municipality. To achieve the goal, three main tasks have been formed: to identify theoretical aspects of monetary social support; to analyze the legal acts regulating the provision of monetary social support and institutional structure; to carry out the analysis of the provision of

monetary social support in Jurbarkas district municipality and to identify practical problems of implementation of this support. The project was carried out using methods of analysis of scientific literature, analysis of legal documents, semi-structured interview, qualitative content analysis, written survey, e-mail survey and statistical data analysis methods. The project consists of an introduction, three enacting parts, conclusions, recommendations, literature and appendices. The first part reveals the conceptualization of social protection, its relation to social policy, analyzes social support and the basic principles of the support coordination mechanism, identifies the main features of the monetary social support system. The second part of the project deals with the legal framework governing monetary social support and provides the institutional framework for monetary social support. The third part presents the research methodology and research methods, the analysis of qualitative (semi-structured interview) and quantitative data (questionnaire survey), which includes the implementation of monetary social support in Jurbarkas district municipality. Research results have shown that in order to ensure proper and effective implementation of monetary social support in Jurbarkas District Municipality, it is necessary to initiate the necessity to change the legislation regulating this area, to seek closer cooperation of institutions coordinating monetary social support in Jurbarkas district municipality with the national level institutions and other territorially operating institutions, as well as to involve local communities more actively in the process of considering and allocating support, and to pay more attention to ensuring better quality of services in the process of administration of monetary social support. In addition, the change in the amount of state-sponsored income makes it appropriate to re-analyze the district budget when assessing the potential of the district to provide a guarantee that social support will reach all those to whom it belongs. The results of the research also revealed that it is necessary to integrate the model of services provided by the municipal and territorial labor exchange into the process of implementation of social support and to ensure the application of the methodology based on the principle of economy.

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	6
LENTELIŲ SĄRAŠAS	9
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	10
PRIEDŲ SĄRAŠAS	11
ĮVADAS	12
1. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMOS KONCEPTUALIZACIJA	15
1.1. Socialinės apsaugos sampratos ir struktūros analizė socialinės politikos kontekste	15
1.2. Socialinės paramos apibrėžties ir esminių koordinavimo principų nustatymas	24
1.3. Piniginės socialinės paramos sampratos ir jos teikimo prielaidų identifikavimas	31
2. PINIGINĘ SOCIALINĘ PARAMĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ ANALIZĖ IR INSTITUCINĖ SISTEMA	37
2.1. Europos Sąjungos socialinės apsaugos teisinio reglamentavimo analizė.....	37
2.2. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos teisinės bazės identifikavimas.....	42
2.3. Piniginės socialinės paramos teisės aktų Jurbarko rajono savivaldybėje analizė.....	45
2.4. Socialinės apsaugos sektoriaus institucinės sąrangos nustatymas.....	48
3. JURBARKO RAJONO SAVIVALDYBĖS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS ĮGYVENDINIMO TYRIMAS	53
3.1. Tyrimo metodologija	53
3.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	61
3.2.1. Piniginės socialinės paramos teisinės ir institucinės sistemos nustatymas	62
3.2.2. Piniginės socialinės paramos teikimo savivaldybėje organizavimas.....	67
3.2.3. Valstybės remiamų pajamų dydžio ir naujų modelių diegimo galimybių identifikavimas ..	74
3.2.4. Piniginės socialinės paramos informacinės sistemos vaidmuo teikiant paslaugas	78
3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	83
IŠVADOS	90
REKOMENDACIJOS	92
LITERATŪRA	94
ŠALTINIAI	99
PRIEDAI	100

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Socialinės politikos definicijų įvairovė	15
2 lentelė. Socialinės gerovės modeliai	19
3 lentelė. Socialinės apsaugos definicijų pateiktys	20
4 lentelė. Socialinės paramos principai	26
5 lentelė. Piniginės socialinės paramos teikimo būdai	33
6 lentelė. Piniginę socialinę paramą reglamentuojantys teisės aktai Jurbarko rajono savivaldybėje	45
7 lentelė. Pusiaus struktūruoto interviu klausimyno sandara.....	57
8 lentelė. Anketos klausimų sandara ir pagrindimas.....	58
9 lentelė. Kokybinio tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos	59
10 lentelė. Kiekybinio tyrimo demografinės charakteristikos	60
11 lentelė. Piniginės socialinės paramos gavimo laikotarpis	61
12 lentelė. Ekspertų požiūriai į Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą.....	63
13 lentelė. Ekspertų požiūris į institucinį piniginės socialinės paramos koordinavimą.....	66
14 lentelė. Ekspertų požiūris į piniginės socialinės paramos teikimo tikslingumą.....	67
15 lentelė. Ekspertų požiūriai į vietos bendruomenių įtraukimą į piniginės socialinės paramos skyrimo procesą.....	70
16 lentelė. Ekspertų požiūris į piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumą lemiančius veiksnius.....	71
17 lentelė. Ekspertų požiūriai į valstybės remiamų pajamų padidėjimą	74
18 lentelė. Ekspertų požiūriai į naujų modelių diegimo svarbą piniginės socialinės paramos procesui	76
19 lentelė. Ekspertų požiūriai į Socialinės paramos šeimai informacinę sistemą.....	79
20 lentelė. Ekspertų požiūriai į veiksnius, stabdančius efektyvų piniginės socialinės paramos įgyvendinimą.....	81
21 lentelė. Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos tobulinimo priemonių planas .	85

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Socialinės politikos konceptualizacijos schema.....	16
2 pav. Gerovės valstybės ir socialinės politikos tarpusavio ryšys.....	17
3 pav. Multidimensinis požiūris į gerovės valstybės ir socialinės politikos sampratą.....	17
4 pav. Socialinės apsaugos modeliai pagal Bismarką ir Beveridžį.....	21
5 pav. Nepasiturinčiųjų „filtravimo“ proceso modelis.....	25
6 pav. Socialinės paramos sistemos organizavimo principai Lietuvoje.....	29
7 pav. Lietuvos socialinės paramos sistemos modelis.....	30
8 pav. Piniginė socialinė parama viešojo valdymo reformos kontekste.....	32
9 pav. Piniginės socialinės paramos rūšys Lietuvoje.....	35
10 pav. Europos Sąjungos sutartys, sąlygojusios socialinės politikos plėtrą.....	37
11 pav. Socialinę apsaugą sąlygojusios Europos chartijos.....	39
12 pav. Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys piniginę socialinę paramą.....	42
13 pav. Europos Sąjungos socialinės politikos ir apsaugos sritį koordinuojančios institucijos.....	48
14 pav. Institucinė piniginės socialinės paramos koordinavimo sistema Lietuvoje.....	50
15 pav. Jurbarko rajono savivaldybės socialinės paramos teikimo institucinė struktūra.....	51
16 pav. Tyrimo eigos schema.....	56
17 pav. Paramos gavėjų požiūriai į piniginės socialinės paramos naudingumą.....	62
18 pav. Paramos gavėjų požiūriai į Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pasikeitimą.....	65
19 pav. Paramos gavėjų požiūriai į piniginės socialinės paramos teikimo tikslingumą.....	69
20 pav. Paramos gavėjų požiūriai į piniginės socialinės paramos administravimo proceso paslaugų kokybę.....	73
21 pav. Paramos gavėjų požiūriai į naujo modelio diegimo svarbą piniginės socialinės paramos procesui.....	78
22 pav. Paramos gavėjų požiūriai į Socialinės paramos šeimai informacinę sistemą.....	80
23 pav. Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos proceso tobulinimo modelis.....	88

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 PRIEDAS. Pusiaus struktūruoto interviu klausimyno sandara.....	100
2 PRIEDAS. Anketos klausimų sandara	102

IVADAS

Temos aktualumas. Pastaruoju metu Lietuvoje vis labiau ryškėjanti sudėtinga įvairių socialinių rodiklių padėtis suponuoja socialinės apsaugos sistemos poveikio aktualumą šalies gyvenimo lygiui. Didėjančios vartojimo prekių kainos, senstanti visuomenė, ne visoje Lietuvoje mažėjantis nedarbas, augantis skurdo mastas, per pastaruosius dešimt metų pasiektas aukščiausias socialinės atskirties lygis sąlygojo didesnės gyventojų grupės socialinės būklės pablogėjimą, todėl šalies politika socialinės apsaugos bei socialinės aprėpties srityse privalo užtikrinti tinkamą socialinės apsaugos lygį, visų pirma besirūpindama labiausiai pažeidžiama visuomenės grupe. Ryškėjantis socialinės pagalbos teikimo poreikis vis didesnei gyventojų daliai lėmė stiprią valstybės orientaciją į tinkamą pinigines socialinės paramos koordinavimą ir jos efektyvumą. Būtent pinigine socialine parama, kaip socialinės paramos sistemos ir gerovės sistemos integrali dalis, yra viena iš pagrindinių priemonių, kurios pagalba koordinuojamos valstybėje išskylančios socialinės problemos (Bitinas, Bitaitis, 2014, p. 591).

Lietuvoje pinigines socialinės paramos teikimas asmenims, kurių gaunamas pajamų dydis dėl objektyvių priežasčių yra nepakankamas būtiniausiems fiziologiniams poreikiams patenkinti, yra pagrįstas socialinės pašalpos ar išlaidų kompensacijos suteikimo pagrindu. Poreikių piniginei socialinei paramai gauti turi įvairios žmonių grupės: bedarbiai, įsiregistravę įdarbinimo įstaigoje, tėvų globos netekę vaikai, vienas iš tėvų auginantis vaikus, asmuo slaugantis artimą asmenį ir kiti.

Šiandien socialinę pašalpą Lietuvoje gauna 75 617 šalies gyventojų, o būsto šildymo išlaidų ir išlaidų vandeniui kompensacijos gavėjų skaičius siekia 122 084. Iš viso pinigine socialine parama suteikiama beveik 198 tūkst. Lietuvos gyventojų. Per pastaruosius metus šis skaičius išaugo beveik 27 tūkst. (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2018). Todėl, siekiant didėjančiai gyventojų grupei užtikrinti ne tik minimalių poreikių patenkinimą, bet kartu didinti jų aktyvumą ir asmeninę atsakomybę už save ir savo artimąjį, būtinas tinkamas socialinės politikos funkcionavimo garantas, suteiksiantis galimybę vykdyti tikslingą pinigines socialinės paramos paskirstymą.

Nuo 2015 m. sausio 1 dienos visos 60 savivaldybių pinigine socialinę paramą teikia vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją. Akivaizdu, kad toks pasikeitimas kartu sąlygojo vienokių ar kitokių problemų atsiradimą, pavyzdžiui, augantis pinigines socialinės paramos poreikis savaime suponuoja savivaldybių biudžeto kaitos būtinybę perskirstant lėšas, nukreipiant jas į socialinių pašalpų ar kompensacijų suteikimą vietos gyventojams, nes priešingu atveju savivaldybės biudžetas nėra pajėgus užtikrinti būtiną finansinę paramą vargingiausiai gyventojų grupei, o to pasekoje sumažėja lėšų kiekis, tenkantis kitoms (pavyzdžiui, švietimo, kultūros) sritims. Apskritai, atrasti visapusišku tobulumu pagrįstą efektyvų socialinės politikos koordinavimo mechanizmą kokioje nors Lietuvos savivaldybėje, kuomet būtų racionaliai ir be didesnių trikdžių kuruojamas visas pinigines socialinės

paramos įgyvendinimo procesas, tikriausiai būtų problematiška. Jurbarko rajono savivaldybė su savotiškais problemomis yra ne išimtis. Šio rajono pasirinkimą sąlygojo tai, kad pagal bendrą pinigines socialinės paramos gavėjų procentinę dalį nuo savivaldybės gyventojų skaičiaus, Jurbarko rajonas patenka tarp tų savivaldybių, kuriose pinigine socialine parama yra suteikiama didžiausiai daliai asmenų. 2018 metų duomenimis, pinigine socialine parama šiame rajone suteikiama kas dešimtam vietos gyventojui (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2018). Todėl, atsižvelgiant į tai, buvo atliktas tyrimas esamai Jurbarko rajono savivaldybės pinigines socialinės paramos įgyvendinimo analizei atlikti ir tobulesnėms socialinės pinigines paramos teikimo priemonėms sukurti.

Temos ištirtumas. Socialinės apsaugos samprata ir struktūra, jos vaidmuo socialinėje politikoje, taip pat socialinės paramos conceptualumas bei koordinavimo principai, pinigine socialine parama, jos rūšys ir teikimo būdai yra analizuoti įvairių užsienių ir Lietuvos autorių. Prie užsienio mokslininkų, pakankamai išsamiai nagrinėjusių esminius su socialine apsauga susijusius klausimus, yra priskirtini Mkandawire (2001), Norton, Conway ir Foster (2001), Beland (2010), Becker, Bryman ir Ferguson (2012) bei Holmes su Lwanga-Ntale (2012), socialinės paramos bruožus tyrė Schulte (2001), Neubourg, Castonguay ir Roelen (2007), Cappellari bei Jenkins (2009), tuo tarpu pinigine socialine paramą analizavo Pollitt (2000), Tabor (2002) bei kiti autoriai. Lietuvoje socialinei apsaugai dėmesį skyrė Guogis (2008), Dromantienė ir Česnuitytė (2011), Aidukaitė bei Bogdanovas (2012), Tartilas bei Litvaitienė (2011), Matulionytė ir Navickė (2018), pinigine socialine parama nagrinėta Prušos (2009), Bitaičio (2014), Arbačiausko (2014) bei kitų mokslininkų.

Temos naujumas. Iki šiol pinigines socialinės paramos tematika, apimanti teorinį specifiškumą bei bendrąją statistinę jos duomenų bazę, yra nagrinėta pakankamai plačiai, taip pat yra nemažai šių sritį apimančių tyrimų, nukreiptų į didžiuosius Lietuvos miestus. Tačiau dažnai pinigines socialinės paramos poreikis tampa aktualus mažesnėse, labiau į kaimišką pobūdį orientuotose teritorijose, kuriose yra menkesnės įsidarbinimo, verslo plėtros galimybės, mažesnis darbo užmokestis, bet šiai grandžiai, kaip atskleidė temos ištirtumas, yra skiriamas labai minimalus dėmesys. Apskritai, trūksta žinių apie minėtojo tipo savivaldybėse vykdomus pinigines socialinės paramos įgyvendinimo ypatumus bei esminius sunkumus šioje srityje. Todėl ir buvo atliktas tiriamasis darbas, pasirenkant sąlyginai nedidelę ir iki šiol šiuo klausimu visiškai nenagrinėtą Jurbarko rajono savivaldybę, norint identifikuoti pinigines socialinės paramos įgyvendinimo situaciją atokesnėse teritorijose ir pateikti rekomendacijas, siekiant efektyvesnių pokyčių, užtikrinančių geresnį pinigines socialinės paramos įgyvendinimą. Taigi, tema šiuo atveju yra nauja empiriniu požiūriu.

Probleminis klausimas: Kaip ir kokiomis priemonėmis užtikrinti veiksmingą pinigines socialinės paramos įgyvendinimą Jurbarko rajono savivaldybėje?

Tyrimo objektas – pinigine socialine parama.

Tyrimo dalykas – piniginės socialinės paramos įgyvendinimas Jurbarko rajono savivaldybėje.

Projekto tikslas – kompleksškai išanalizuoti piniginės socialinės paramos įgyvendinimo sistemą Jurbarko rajono savivaldybėje.

Projekto uždaviniai:

1. identifikuoti piniginės socialinės paramos teorinius aspektus.
2. išanalizuoti piniginės socialinės paramos teikimą reglamentuojančius teisės aktus ir institucinę struktūrą.
3. atlikti piniginės socialinės paramos teikimo Jurbarko rajono savivaldybėje analizę ir identifikuoti praktines šios paramos įgyvendinimo problemas.

Projekte taikyti tyrimo metodai: Baigiamajame magistro projekte naudoti šie metodai: *mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, pusiau struktūruotas interviu, kokybinė turinio analizė, apklausa raštu, apklausa elektroniniu paštu, statistinė duomenų analizė.* Mokslinės literatūros analizės metodo pagrindu atskleista socialinės apsaugos sistema, jos funkcionavimo specifiškumas, aptarta piniginės socialinės paramos samprata ir jos teikimo būdai, taip pat kiti su pinigine socialinės paramos priemonėmis susiję aspektai. Taikant *teisinių dokumentų analizę* išanalizuotas socialinės paramos teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. Pasitelkus *pusiau struktūruotą interviu, apklausas raštu ir elektroniniu paštu* išsiaiškintas piniginės socialinės paramos priemonių teikimo specifiškumas, problematiškumas Jurbarko rajono savivaldybėje. *Kokybinė turinio ir statistinė duomenų analizė* taikyta surinktiems duomenims išanalizuoti.

Projekto struktūra: Projektą sudaro įvadas, trys dėstymo dalys, išvados, rekomendacijos, literatūra ir priedai. *Pirmojoje dalyje*, atliekant mokslinėje literatūroje pateiktos informacijos analizę, yra atskleidžiama socialinės apsaugos konceptualizacija, jos vaidmuo socialinės politikos kontekste, aptariama socialinės paramos samprata bei koordinavimo principai. *Antrojoje projekto dalyje* identifikuojamas socialinės apsaugos reglamentavimas, nagrinėjamos socialinės apsaugos sektorių sąlygojančios institucijos ir akcentuojama šios institucinės sąrangos veikla. *Trečiojoje dalyje* pateikiama tyrimo metodologija bei tyrimo metodai, atliekama kokybinių bei kiekybinių duomenų, apimančių piniginės socialinės paramos įgyvendinimą Jurbarko rajono savivaldybėje, analizė. Gautų rezultatų pagrindu pateikiamos rekomendacijos dėl pokyčių vykdymo, siekiant užtikrinti sklandų piniginės socialinės paramos įgyvendinimą Jurbarko rajono savivaldybėje.

Projekto apimtis – 104 puslapiai, 21 lentelė, 23 paveikslai, 2 priedai. Panaudoti 48 mokslinės literatūros šaltiniai, 3 internetinės publikacijos ir 22 teisės aktai ir duomenų šaltiniai.

2018 m. autorius yra skaitęs pranešimą tema „Rekomendacijos šeimos politikos įgyvendinimo tobulinimui Šakių rajono savivaldybėje“ ir pateikęs kitą publikacijai „Technologijų ir verslo aktualijos“ leidinyje skirtą straipsnį pavadinimu „Skurdas ir socialinė atskirtis: paplitimo masto ir priežasčių analizė Lietuvoje“.

1. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS SISTEMOS KONCEPTUALIZACIJA

Šiame skyriuje analizuojamos skirtinguose moksliniuose šaltiniuose pateiktos socialinės apsaugos sampratos ir socialinės politikos definicijos, aptariamos socialinės apsaugos ir socialinės politikos tarpusavio sąsajos, nagrinėjamas socialinės paramos konceptualumas ir įvardijami pagrindiniai socialinės paramos koordinavimo mechanizmo principai. Taip pat identifikuojami svarbiausi piniginės socialinės paramos sistemos bruožai ir nagrinėjami esminiai jos ypatumai Lietuvoje.

1.1. Socialinės apsaugos sampratos ir struktūros analizė socialinės politikos kontekste

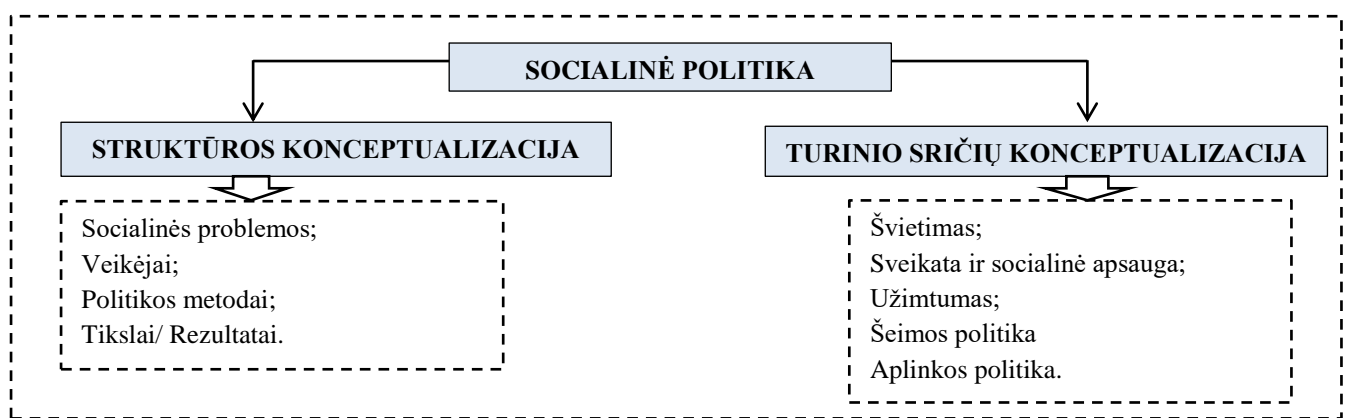
Kaip vieną iš pagrindinių šių dienų valstybės instrumentų, kurio pagrindu yra kuriama ir koordinuojama visuomenės gerovė, galima įvardinti socialinę politiką. Jos dėka sprendžiami su geresne visuomenės gyvenimo kokybe susiję klausimai, užtikrinama socialinė apsauga nuo socialinės rizikos, garantuojant įvairioms gyventojų grupėms tam tikrą finansinę paramą, organizuojamos ir teikiamos įvairios socialinės paslaugos ir kt. Nors dėl savo vaidmens socialinė politika ir tampa viena iš aktualiausių viešosios politikos sričių, tačiau pati socialinės politikos definicija yra įvairialypei išreikšta, todėl skirtingoje mokslinėje literatūroje pateikiama daug įvairių socialinės politikos sąvokos interpretacijų galimybių, kurias būtina identifikuoti, norint tinkamai suprasti socialinės politikos sampratą.

Bendriausia prasme socialinė politika suvokiama kaip socialinės politikos praktikų siekis garantuoti socialinę ir ekonominę visuomenės gerovę. Tačiau tai tik viena iš daugelio galimų socialinės politikos apibrėžties pateikčių. Įvairesnės ir išsamesnės šios sąvokos variacijos pateikiamos žemiau esančioje lentelėje (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Socialinės politikos definicijų įvairovė
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis lentelėje pateiktais autoriais)

Šaltinis	Socialinės politikos samprata
Mkandawire (2001)	Socialinė politika – kolektyvinė intervencija, tiesiogiai daranti įtaką socialinės gerovės, socialinių institucijų ir socialinių santykių transformacijai.
Guogis (2008, p. 29)	<...> socialinė politika – paslaugų ar finansinės paramos paskirstymas, priklausomai nuo gaunamų pajamų dydžio, arba nemokamų paslaugų teikimas nepasiturinčiai gyventojų daliai.
Beland (2010, p. 19)	Socialinė politika – <...> programos, kuriomis siekiama paremti vargšus, kovoti su nelygybe ir skatinti pilietiškumo solidarumą, mažinti priklausomybę nuo rinkos <...> ir/ ar apsaugoti darbuotojus ir jų šeimas nuo konkrečios ekonominės rizikos.
Becker, Bryman ir Ferguson (2012, p. 4)	Socialinė politika – <...> socialinės intervencijos praktika, kuria siekiama užtikrinti socialinius pokyčius, pagerinti piliečių gyvenimo gerovę.
Vargas-Hernandez, Reza Noruzi ir Haj Ali (2013, p. 287)	Socialinė politika – veikla, kurios pagrindu palaikomos ir kuriamos geresnės gyvenimo sąlygos, siekiant didinti žmonių gerovę.
Alcock, Haux, May ir Wright (2016)	Socialinė politika – politikų veiksmai, kurių pagrindu siekiama įvesti naujas ar iš dalies pakeisti jau esamas nuostatas, kuriomis būtų skatinama individuali ar socialinė gyventojų gerovė.

Lentelėje pateiktas įvairus socialinės politikos konceptualumas pagrindžia nuostatą, kad socialinės politikos terminas iš tiesų suponuoja pakankamai platų su visuomenės gerove susijusių komponentų spektrą. Analizuojamojo termino daugiaprasmiškumą dar labiau sąlygoja nuostata, kad socialinės politikos sąvoka kartu aprėpia ir kitas įvairias politikos sritis. Anot Dromantienės ir Česnuitytės (2011), plačioji valstybinė socialinė politika siejama su švietimu, sveikatos bei socialine apsauga, užimtumu, šeimos politika ir kitomis sritimis, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusiomis su gerovės valstybės kūrimu (p. 101). Blakemore’as ir Griggs’as (2007) tai patvirtina pabrėždami, kad socialinės politikos tikslas yra užtikrinti žmonių gerovę, patenkinant jų poreikius švietimo, sveikatos, gyvenimo lygio ir socialinės apsaugos srityse. Todėl siekiant aiškiau pateikti apibendrintą socialinės politikos definiciją, sudaryta vizuali socialinės politikos konceptualizacijos schema (žr. 1 pav.).

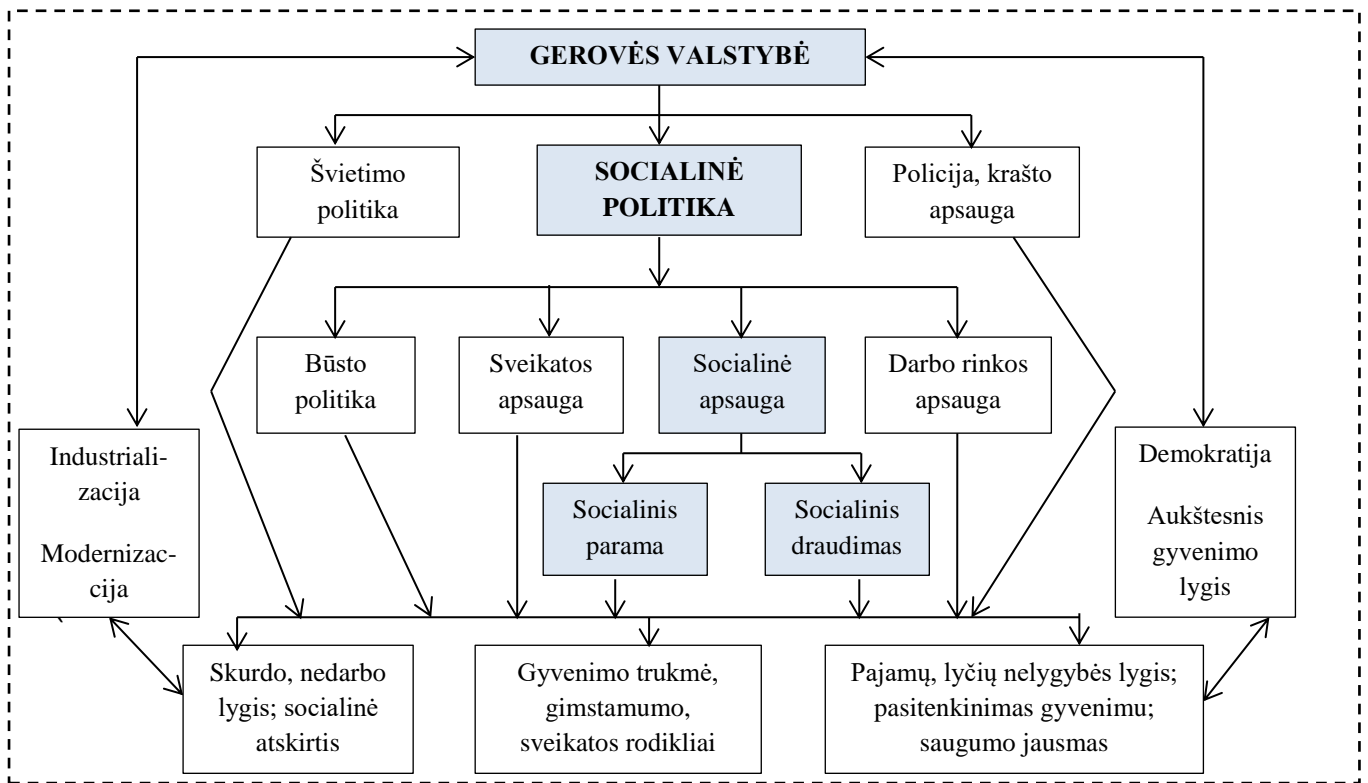

1 pav. Socialinės politikos konceptualizacijos schema

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis įvairių autorių pateiktomis socialinės politikos definicijomis, 2018)

Iš aukščiau pateiktos schemos matyti, kad socialinė politika negali būti statiška. Priešingai, socialinės politikos kompleksiskumas, aprėpiant kitas politines sritis, bei nuolatinė orientacija į besikeičiančias socialines problemas sąlygoja pastovią socialinės politikos kaitos ir plėtojimosi būtinybę bei socialinės gerovės ir saugumo savo piliečiams užtikrinimą.

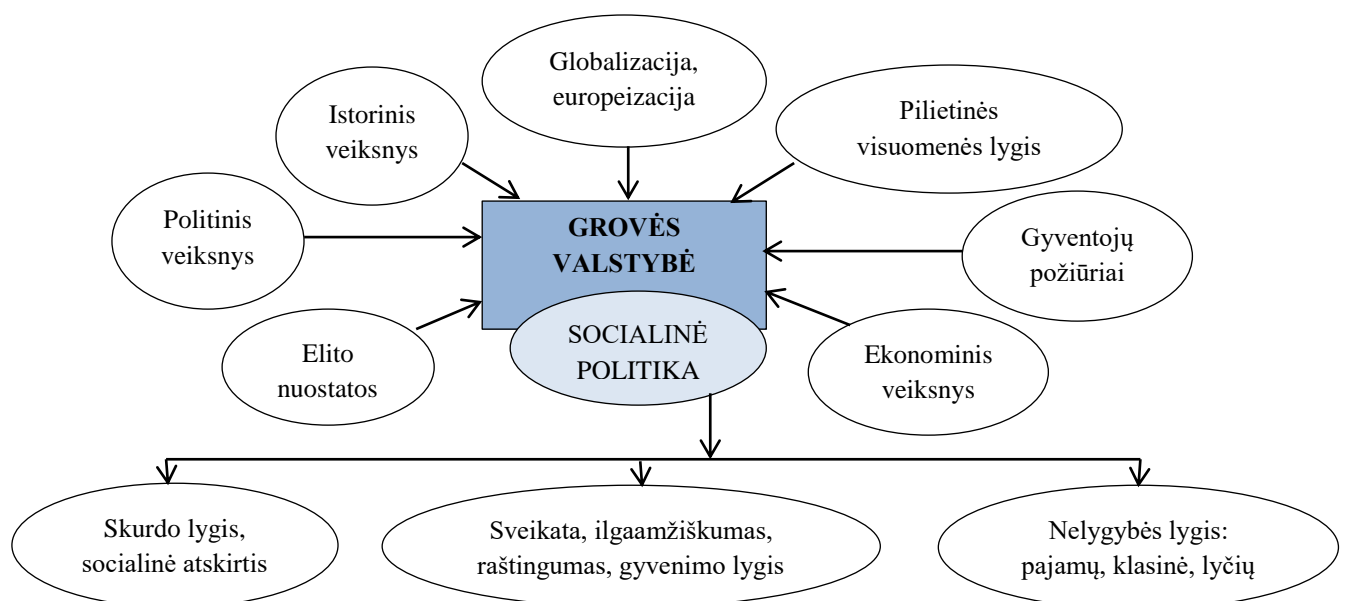
Būtent socialinė gerovė ir socialinė politika yra labai gretimos ir tapačios viena kitai sąvokos. Šių sąvokų tamprumą sąlygoja tai, kad gerovės valstybė dažniausiai suprantama kaip holistinė sąvoka, kuomet valstybė turi kiekvienam užtikrinti orų pragyvenimo lygį, kuris pagrinde suteikiamas per socialinei politikai priskirtinas kitas politines sritis. Tai akcentuoja ir Burden’as (1998), pasak kurio, socialinė politika, orientuota į didesnės socialinės sanglaudos sukūrimą, ekonominio efektyvumo didinimą, gyvenimo lygio gerinimą, užtikrina visuomenės, o tuo pačiu ir visos valstybės, gerovę (p. 2). Panašaus požiūrio laikosi ir Dromantienė (2008), kuri kalbėdama apie tarpusavyje egzistuojantį ryšį tarp socialinės politikos ir gerovės valstybės teigia, kad socialinė politika yra pagrindinė gerovės valstybės kūrimo sąlyga, išsiskirianti galimybe sutvirtinti gyventojų prierašumą valstybei, kadangi valstybės pagrindinis uždavinys yra garantuoti ne tik politines ar pilietines, bet kartu ir socialines teises, pagrįstas asmens poreikiais ir visuomenės sanglauda (p. 200). Detalesnis gerovės valstybės ir socialinės politikos sąryšis pateiktas žemiau esančioje schemoje (žr. 2 pav.).

2 pav. Gerovės valstybės ir socialinės politikos tarpusavio ryšys

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Aidukaite, Bogdanova, Guogiu, 2012, p. 19)

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslo gerovės valstybę sudaro socialinė politika, kurioje reikšmingą vietą užima socialinės apsaugos sistema, pagrinde susidedanti iš socialinės paramos ir socialinio draudimo, taip pat švietimo politikos bei piliečių saugumą garantuojančių institucijų. Greta to, tampri abipusė sanglauda tarp analizuojamųjų sąvokų pasireiškia ir kitų tarpusavyje susijusių aspektų pagrindu. Pasak Aidukaitės, Bogdanovos ir Guogio (2012), gerovės valstybės raidą lemia istoriniai, politiniai bei ekonominiai veiksniai, kurie kartu lygiagrečiai yra svarbūs ir socialinės politikos atžvilgiu (p. 47) (žr. 3 pav.).

3 pav. Multidimensinis požiūris į gerovės valstybės ir socialinės politikos sampratą

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Aidukaite, Bogdanova, Guogiu, 2012, p. 48)

Iš pateikto paveikslo matyti, kad gerovės valstybė ir socialinė politika apima kompleksą veiksnių, koreliuojančių tarpusavyje. Schema rodo, kad gerovės valstybė, nors ir susidurdama su įvairių išorinių veiksnių poveikiu, lemia skurdo ir socialinės atskirties, gyvenimo kokybės ir nelygybės lygio rezultatus, kurie turi įtakos ir socialinei politikai. Pavyzdžiui, žemas gimstamumas iššaukia būtinybę naujai peržiūrėti ir imtis šeimos politikos reformos.

Nagrinėjant teorinius gerovės valstybės ir socialinės politikos aspektus detaliau, dažnai susiduriama su tipologizacijos apraiškomis, kurių pagrindu yra klasifikuojamos valstybės pagal socialinės gerovės modelius. Pirmasis gerovės valstybių skirstymą atliko britų socialinis politikas Richard'as Morris'as Titmuss'as, kuris išskyrė tris pagrindinius socialinės politikos modelius: *marginalinį* (liekamojo pobūdžio); *socialinės politikos, priklausančios nuo pramonės lygio* (arba kitaip pramonės pasiekimų) ir *institucinį* (arba perskirstomąjį) (cit. iš Šileika, Paškevičiūtė, 2013, p. 9). Kiekvienas iš šių modelių atitinkamai siejamas su Jungtinėmis Valstijomis, Vokietija ir Šiaurės Europos valstybėmis.

Nors vėliau Richard'o Morris'o Titmuss'o pateikti modeliai buvo analizuoti ir kitų mokslininkų, tačiau paskutiniaisiais dešimtmečiais populiariausia tapo danų sociologo Gosta'os Esping-Andersen'o išgryninta klasifikacinė sistema. Jis pakoregavo Titmuss'o pateiktą socialinės gerovės modelių klasifikaciją ir papildydamas ją naujomis politinėmis teorijomis bei susiedamas su gerovės valstybės samprata atitinkamai kiekvieną iš jų pervadino į *liberalųjį*, *korporatyvinį-konservatyvųjį* bei *socialistinį-socialdemokratinį* modelį (cit. iš Dromantienė, Česnaitytė, 2011, p. 105-106). Visi paminėti socialinės gerovės modeliai pasižymi savitais bruožais, todėl siekiant tikslingai suvokti jų esmę, būtina susistemintai identifikuoti kiekvieno modelio esminius ypatumus atskirai.

Liberalusis socialinės gerovės modelis akcentuoja minimalią valstybės rolę rūpinantis savo piliečių gerove ir siekia, kad individas savimi pasirūpintų pats, o didžiausias vaidmuo atitenka rinkai. Liberalioje socialinėje politikoje valstybė stengiasi tik sušvelninti skurdo, nedarbo ar nelygybės problemas, skiriant nedideles socialines išmokas. Pavyzdinių šio modelio apraiškų galima atrasti tokiose šalyse kaip JAV, Kanada, Didžioji Britanija ar Japonija (Šileika, Paškevičiūtė, 2013, p. 10).

Korporatyvinis-konservatyvusis modelis deklaruoja valstybės įsipareigojimą pasirūpinti savo piliečiais, kai jie patys nebepajėgia susitvarkyti su iškilusiomis problemomis – ligos ar nedarbo atveju, senatvėje ir pan. Socialinė politika šiuo atveju tampa esminiu garantu užtikrinant stabilų pragyvenimo lygį nedirbantiems asmenims. Šis modelis taikomas Vokietijoje, Belgijoje, Prancūzijoje ir kitose šalyse (Šileika, Paškevičiūtė, 2013, p. 10).

Socialdemokratinio modelio svarbiausias bruožas – visų piliečių teisė į socialinę apsaugą. Valstybėse, kuriose taikomas šis socialinės gerovės modelis, siekiama didelėmis išmokomis negrįžtamai pašalinti skurdo, nedarbo bei nelygybės problematiką. *Socialdemokratinio* modelio principai paplitę Skandinavijos šalyse (Šileika, Paškevičiūtė, 2013, p. 10).

Remiantis išanalizuotais teoriniais socialinės gerovės modeliams būdingais aspektais, sudaryta glausta socialinės gerovės modelių lyginamoji lentelė (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Socialinės gerovės modeliai
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Bernotu ir Guogiu, 2003, p. 11)

	I modelis	II modelis	III modelis
Koncepcija	Liberalusis, likutinis (marginalinis)	Korporatyvusis	Socialdemokratinis
Politinė ideologija	Liberali-konservatyvi	Liberali-konservatyvi	Socialistinė
Analitinė ideologija	Paternalistinė	Korporatyvi	Valstybinė
Svarbiausi veikėjai	Šeima, privatus draudimas	Darbdaviai	Valstybė
Apimtis	Marginalijos	Samplaika	Universali
Turintys teisę	Lėšų tikrinimas	Darbas	Pilietybė
Finansinė atsakomybė	Valstybės	Darbdavių ir valstybės	Valstybės
Kompensavimo lygis	Žemas	Skirtingas	Aukštas
Santykis darbo rinkoje	Pagal darbą	Dirbančiųjų ir nedirbančiųjų atskyrimas	Dekomodifikacija
Tikslas	Skurdo lygybė, tikslinis	Pajamų išlaikymas	Pajamų perskirstymas
Šalis	JAV	Vokietija	Švedija

Aukščiau pateikta lentelė patvirtina tai, kad kiekvienas iš trijų socialinės gerovės modelių pasižymi savitais bruožais. Nuo pasirinktų modelių kriterijų ir nuo jų gebėjimo tinkamai koordinuoti socialinę politiką priklauso, kaip bus iš tiesų užtikrinama socialinė visuomenės gerovė atitinkamoje šalyje. Taigi, akivaizdu, kad gerovės valstybės terminas, kuris susijęs su valstybės pareiga užtikrinti kiekvienam piliečiui orų pragyvenimą, yra neatskiriamas nuo tinkamai plėtojamų socialinės politikos kompetencijai priklausomų sričių, tokių kaip švietimo sistema, socialinis draudimas ar socialinė apsauga.

Būtent socialinė apsauga yra viena iš svarbiausių socialinės politikos sudedamųjų dalių. Priklausomai nuo kiekvienos šalies socialinės politikos formavimo ypatumų, socialinės apsaugos terminas gali būti interpretuojamas skirtingai. Norton’as, Conway’as ir Foster’as (2001) teigia, kad socialinė apsauga reiškia viešuosius veiksmus, kurių imamasi atsižvelgiant į pažeidžiamumo, rizikos ir nepritekliaus lygį, kurie tam tikroje valstybėje ar visuomenėje suvokiami kaip nepriimtini (p. 21). Socialinės apsaugos apibrėžimą, išryškinant viešųjų procesų svarbą, taip pat pateikia ir Devereux’as bei Sabates–Wheeler’ė (2004), pasak kurių, socialine apsauga paprastai vadinamos visos viešosios ir privačiosios iniciatyvos, teikiančios pajamas neturtingiesiems, apsaugančios pažeidžiamus asmenis nuo pragyvenimo rizikų ir sustiprinančios socialinio statuso ir marginalizuotų asmenų teises (cit. iš Browne, 2015, p. 2). Panašių dedamųjų, apibrėžiant socialinės apsaugos terminą, galima atrasti ir įvairių institucijų pateiktuose socialinės apsaugos apibrėžimuose, kurie pateikti žemiau esančioje lentelėje (žr. 3 lent.).

3 lentelė. Socialinės apsaugos definicijų pateiktys
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Holmes ir Lwanga-Ntale, 2012, p. 7)

Institucija	Socialinės apsaugos samprata
Pasaulio bankas (angl. <i>World Bank</i>)	Priemonės, kurių pagalba gerinant rizikos valdymą siekiama mažinti gyventojų pažeidžiamumą.
Tarptautinis valiutos fondas (angl. <i>International Monetary Fund</i>)	Išlaidos paslaugoms ar išlaidų perdavimas: - atskiriems žmonėms ar namų ūkiams; - kolektyviniu pagrindu (pvz., politikos formavimui ar administravimui); - socialinės apsaugos standartų vykdymui užtikrinti.
Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)	Saugumo užtikrinimas siekiant atverti žmogiškąjį potencialą ir taip paskatinti neturtinguosius žmones pasinaudoti turimomis galimybėmis, kas savo ruožtu skatina tvaresnes neturtingųjų mažinimo strategijas, investicijas į visų amžiaus grupių gyventojus.
Europos Sąjunga (angl. <i>European Union</i>)	Vieši veiksmai, skirti žmonių gyvenimo pažeidžiamumui mažinti, pasinaudojant socialiniu draudimu, socialine parama, atsižvelgiant į socialinės įtraukties pastangų didinimą.
Jungtinių Tautų Vaikų fondas (angl. <i>The United Nations Children's Fund</i>)	Paslaugos, teikiamos asmenims ir namų ūkiams, susiduriantiems su įvairiomis rizikomis, taip pat priemonės, kurių pagrindu siekiama užtikrinti bent minimalų orumą ir gerovės standartą gyvenimo ciklo metu.

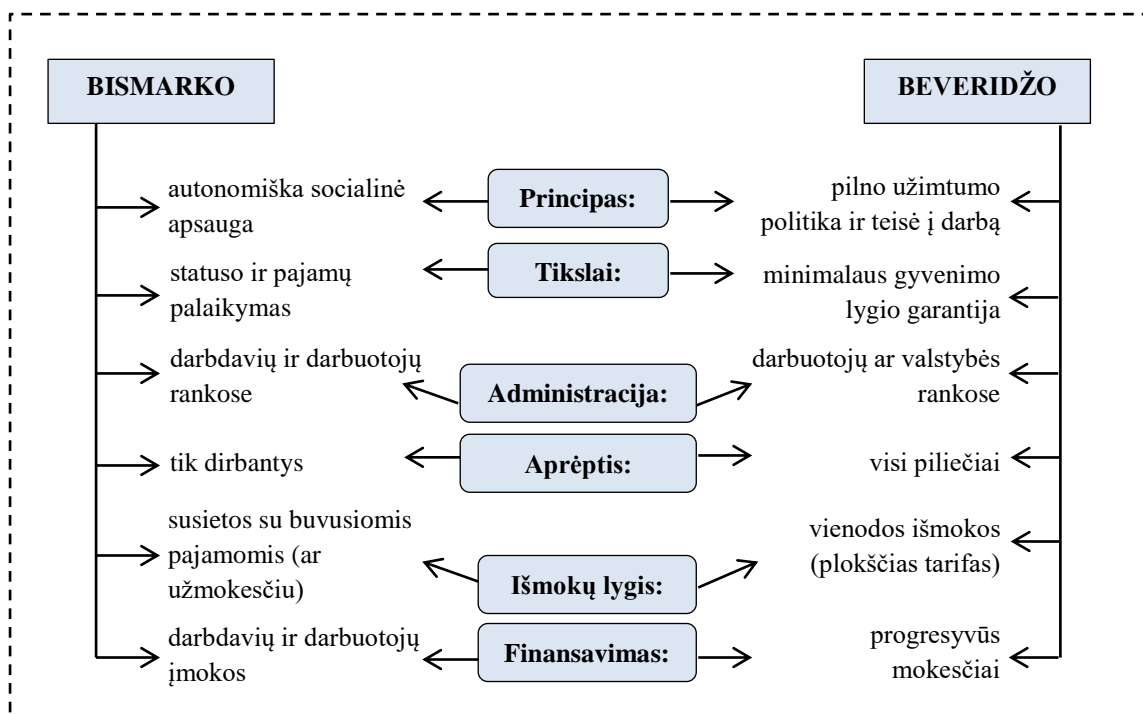
Iš aukščiau esančios lentelės matyti, kad įvairių tarptautinių institucijų pateikti socialinės apsaugos apibrėžimai iš tiesų patvirtina ankstesnių autorių išsakytą požiūrį socialinės apsaugos definicijos atžvilgiu. Bendrąja prasme visose sąvokose yra akcentuojamas saugumo užtikrinimas labiausiai pažeidžiamai visuomenės grupei, dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių negalinčiai savarankiškai užsitikrinti oraus pragyvenimo lygio.

Taigi, susisteminus visus išanalizuotus terminus, socialinę apsaugą galima apibrėžti trijų dimensijų pagrindu, t. y. socialinė apsauga gali būti suvokiama kaip orientacija į pažeidžiamą visuomenės dalį, kaip nepriimtinas požiūris į nepriteklių ir kaip viešųjų ar privačiųjų iniciatyvų pasitelkimas.

Viena iš pagrindinių priemonių, užtikrinančių tinkamą socialinės apsaugos sistemos funkcionavimą, yra lėšų perskirstymas, kuris gali būti dviejų tipų – *vertikalusis* ar *horizontalusis*. Anot Dromantienės ir Česnuitytės (2011), remiantis *vertikaliuoju* lėšų perskirstymo pagrindu siekiama sušvelninti didelį lėšų netolygumą tarp įvairių socialinių grupių, spręsti pajamų nelygybės klausimą tarp labiausiai pasiturinčių ir vargingiausiai gyvenančių visuomenės narių. Tuo tarpu *horizontaliuoju* atveju yra akcentuojami panašų socialinį statusą turintys asmenys, pavyzdžiui, iš darbingo amžiaus gyventojų surinktos įmokos išmokamos kitiems darbingo amžiaus asmenims, kurie laikinai dėl tam tikrų priežasčių (vaiko gimimo, ligos) pasitraukė iš darbo rinkos (p. 102). Tačiau akivaizdu tai, kad tiek *vertikaliuoju*, tiek *horizontaliuoju* lėšų perskirstymu prisidedama prie pilietiškumo ir piliečių tarpusavio solidarumo jausmo stiprinimo.

Socialinės apsaugos turinys ir samprata yra daugiaprasmiški, todėl nagrinėjant socialinę apsaugą, greta socialinės apsaugos definicijų įvairovės analizės bei jos pagrindinių priemonių identifikavimo,

būtina aptarti ir socialinės apsaugos modelius, atsiradusius Vakarų Europoje ir tapusius pagrindiniu pamatu tolimesniam socialinės politikos vystymuisi skirtingose šalyse. Anot Roebroek'o (1992), išskiriami du pagrindiniai socialinės apsaugos modeliai – Bismarko ir Beveridžo (žr. 4 pav.).

4 pav. Socialinės apsaugos modeliai pagal Bismarką ir Beveridžį

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Aidukaite, Bogdanova, Guogiu, 2012, p. 24)

Pateiktas paveikslas rodo, kad pagal Bismarko modelį pagrindiniu socialinio draudimo finansavimo šaltiniu yra laikomos darbdavių ir darbuotojų įmokos. Taip pat šiuo atveju orientuojamasi į autonomišką socialinę apsaugą, o tai reiškia, kad socialinis draudimas skirtas tik dirbantiems ar tik samdomiems darbuotojams. Priešingai nei Bismarko, Beveridžo socialinis apsaugos modelis susitelkia ne tik ties dirbančiais, bet ties visais gyventojais, o šio modelio pagrindu pagrįsta finansavimo sistema užtikrina jiems vienodą išmokų lygį. Nors nei vienas modelis šiuo metu vienareikšmiškai neegzistuoja, tačiau galima teigti, kad tai yra tiesioginis pamatas, kurio pagrindu remiantis kuriama tolimesnė socialinės apsaugos sistema.

Analizuojant socialinę apsaugą detaliau, pravartu identifikuoti ir pagrindinius jos principus. Nors dėl skirtingose šalyse formuojamos kitoniškos socialinės apsaugos sistemos gali būti taikoma daugiau ar mažiau socialinės apsaugos principų, tačiau, anot Bitino (2011), kaip vienus iš pagrindinių ir svarbią reikšmę socialinės apsaugos teisės sistemoje užimančių principų galima įvardinti šiuos:

Asmens poreikių identifikavimo principas, akcentuojantis, jog socialinė apsauga yra nukreipta į socialinių poreikių tenkinimą, o tam reikalinga nuolatinė jų analizė bei garantijos, kad asmuo bus apsaugotas nuo socialinių rizikų.

Lygybės principas, orientuotas į lygių galimybių užtikrinimą abiejų lyčių asmenims priėti prie socialinės apsaugos sistemos ir gauti būtinas išmokas. Kitaip tariant, pagal šį principą vienodus kriterijus atitinkantiems asmenims turi būti ne tik sudarytos, bet ir taikomos vienodos sąlygos.

Diskriminacijos draudimo principas, nusakantis, kad socialinės apsaugos sistemoje socialinė padėtis negali tapti diskriminavimo priežastimi.

Socialinių išmokų indeksavimo principas, nukreiptas į socialinių išmokų indeksavimą, kuris turi būti atliekamas pagal tam tikroje šalyje priimtą atitinkamą mechanizmą, įvertinant darbo užmokesčio kaitą, infliacijos lygį, valstybės skolos apimtį. Taip pat socialinės išmokos gali būti indeksuojamos ir pagal kitus ekonominius rodiklius.

Pensinio aprūpinimo depolitizacijos principas, pabrėžiantis siekiamybę, jog įvairūs nutarimai socialinės apsaugos sistemoje būtų paremti ne tik politiniais, bet ir ekonominiais principais ar argumentais, kadangi vadovaujantis tik pirmuoju atveju atsiranda tikimybė įvykti socialinių grupių skaidymosi procesui, ypač tuo atveju, jei tam tikra socialinė grupė yra įtakinga politinėje sferoje.

Socialinio solidarumo principas, išreiškiantis abipusę priklausomybę ir įsipareigojimus, tarpusavio materialinę paramą tarp skirtingų visuomenės grupės narių siekiant bendrų tikslų.

Universalumo principas, kuris yra grindžiamas tuo, kad socialinėms grupėms negali būti suteikiamos nepagrįstos išimties, lengvatos ar privilegijos. Visos socialinės išmokos privalo būti skirstomos pagal atitinkamoje šalyje priimtus standartus, apimančius kuo didesnę gyventojų dalį.

Bazinės apsaugos ir valstybės socialinių garantijų principas, akcentuojantis būtinybę asmeniui užtikrinti bent minimalią apsaugą nuo visų įmanomų socialinių rizikų.

Koordinavimo principas, besiremiantis keturiais pagrindiniais socialinės apsaugos sistemos principais, numatytais Europos Sąjungos socialinės apsaugos teisėje, t. y. varžymo ar diskriminavimo dėl pilietybės uždraudimas; asmuo socialiniu draudimu gali būti draudžiamas tik vienoje valstybėje narėje; skirtingais laikotarpiais skirtingose valstybės narėse įgyti draudimai yra sudedami; galima eksportuoti išmokas.

Socialinio teisingumo principas, reiškiantis teisės aktų, reglamentų, koncepcijų visumą, reglamentuojančią atitinkamus socialinio teisingumo aspektus, tokius kaip – nuopelnai, lygybė, asmeninių poreikių tenkinimas.

Teisės lūkesčių principas, kuriuo vadovaujantis valstybė privalo įgyvendinti jai pavestus įgaliojimus, nes socialinės apsaugos sistemoje tai glaudžiai susiję su tam tikros visuomenės grupės lūkesčiais (p. 33-36).

Akivaizdu, kad paminėtieji socialinės apsaugos principai įvairiapusiškai veikia socialinės apsaugos sistemą. Be to, jų taikymas atitinkamoje šalyje padeda identifikuoti tos šalies socialinės apsaugos sistemos modelį. Esminiai principai, kurie privalo be išimties būti įgyvendinami visose socialinės apsaugos sistemose, yra *socialinis teisingumas*, *solidarumas* ir *socialinių garantijų*

užtikrinimas, kadangi būtent jų pagrindu yra orientuojamasi į gerovės valstybės sukūrimą, ko pasekoje užtikrinama geresnė asmens gyvenimo kokybė.

Išanalizavus socialinės politikos sampratą, pastebėta, kad esminis socialinės politikos uždavinys bendrąja prasme yra nukreiptas į gyventojų socialinės gerovės užtikrinimą per tam tikrų paslaugų ar finansinės paramos suteikimą. Taip pat išsiaiškinta, kad socialinė politika nėra tik statiškas reiškinys, priešingai – socialinė politika aprėpia tokias politines sritis, kaip švietimo, sveikatos apsaugos, šeimos, užimtumo ir kita. Pažymėtina, kad be pastarųjų bruožų analizuojamos srities daugiaprasmiškumą lemia ir tai, kad socialinės politikos pagrindu yra kuriama gerovės valstybė, akcentuojanti valstybės išteklių paskirstymą taip, kad žmogus turėtų galimybę užsitikrinti socialiai priimtina gyvenimo standartą. Greta to, nustatyta, jog viena iš pagrindinių socialinės politikos sudedamųjų dalių yra socialinė apsauga. Nors šio termino samprata dėl skirtingų kiekvienos šalies socialinės politikos formavimo ypatumų nėra vieningai išreikšta mokslininkų tarpe, tačiau esminis bruožas daugeliu atveju išlieka vienodas – socialinė apsauga yra nukreipta į pažeidžiamiausių visuomenės dalį, kuria siekiama pasirūpinti perskirstant lėšas vertikaliuoju (sušvelninant lėšų netolygumą tarp vargingiausiųjų ir turtingiausiųjų šalies gyventojų) arba horizontaliuoju (perskirstant lėšas tarp panašų socialinį statusą turinčių asmenų) būdu. Taigi, tampa akivaizdu, kad socialinės apsaugos vaidmuo siekiant užtikrinti sėkmingą socialinės politikos funkcionavimą, kuomet kartu būtų kuriama ir gerovės valstybė, yra ypatingai svarbus.

1.2. Socialinės paramos apibrėžties ir esminių koordinavimo principų nustatymas

Ankstesniame skyriuje išsiaiškinta, kad gerovės valstybės pamatą sudaro socialinė politika, kurios pagrindu yra kuriama socialinė apsauga, susidedanti iš socialinio draudimo ir socialinės paramos. Būtent socialinė parama socialinės apsaugos srityje tampa sudėtingu tyrimo objektu dėl įvairiapusiškesnių savo sistemos koordinavimo mechanizmų. Todėl, norint tinkamai suvokti esminius socialinės paramos aspektus, būtina atlikti išsamesnę socialinės paramos ypatumų analizę.

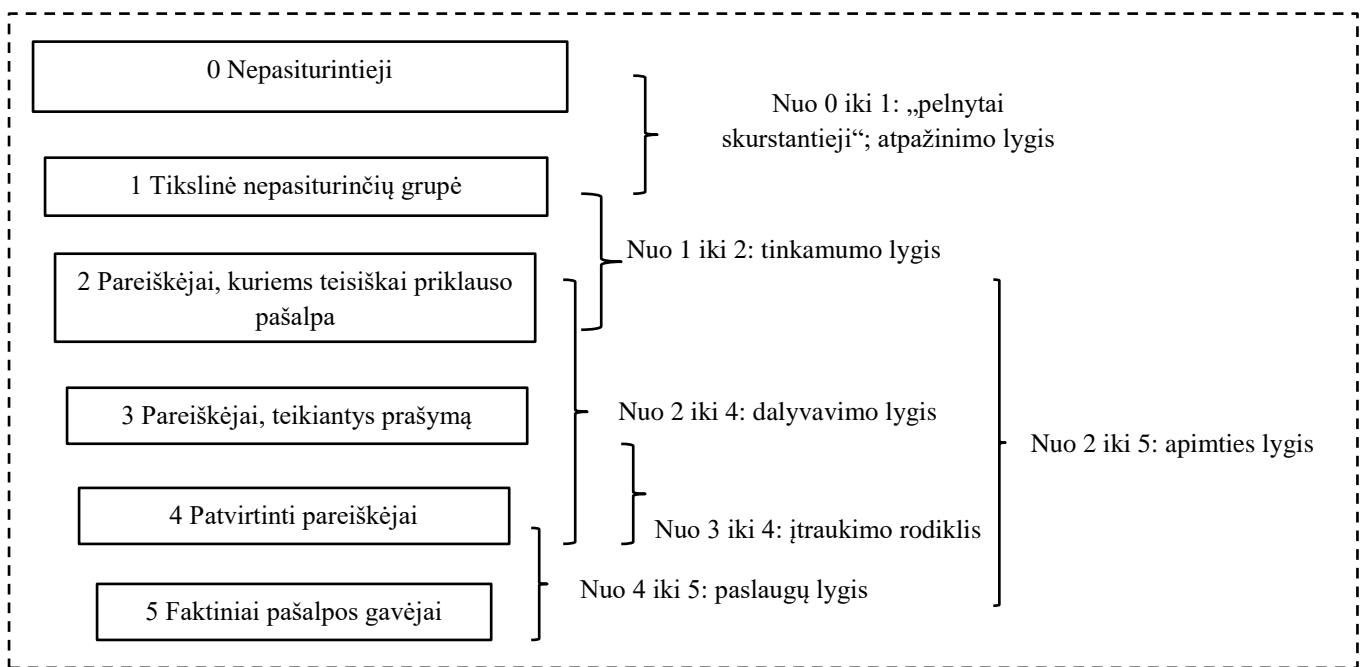
Schulte (2001) teigia, kad *socialinė parama* gali būti apibrėžta kaip iš mokesčių finansuojama paslauga, kurios pagrindu suteikiamos papildomos išmokos mažas pajamas gaunantiems asmenis, norint padėti patenkinti būtiniausius jų poreikius (cit. iš Lazutka, Žalimienė, Skučienė, Ivaškaitė-Tamošiūtė ir Šumskaitė, 2008, p. 13). Panašios nuomonės, kalbėdami apie socialinę paramą, laikėsi ir Cappellari's su Jenkins'as (2009), anot kurių, *socialinė parama* dažnai vadinama tiesiog socialinėmis išmokomis, kurios suteikiamos nepasiturintiems gyventojams, siekiant kad jų pajamos padidėtų iki minimalaus pragyvenimo lygio (p. 4). Bitinas, Tartilas ir Litvaitienė (2011) pagrindžia anksčiau išsakytų autorių mintis, teigdami, jog analizuojama sąvoka reiškia pašalpų teikimą tai asmenų grupei, kurie negauna išmokų iš valstybinio socialinio draudimo ir pasižymi žemu pragyvenimo lygiu (p. 39). Kiti mokslininkai papildė socialinės paramos sampratą, pabrėždami, kad esminis jos principas grindžiamas tuo, jog socialinė parama negali garantuoti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo, o yra orientuota tik į pagalbos suteikimą asmeniui išgyventi ekstremaliomis gyvenimo sąlygomis (Medaiskis, Biliūnaitė, Dobravolskas, Misiūnas, Poškutė, 2005, p. 16). Taigi, susisteminius išsakytus požiūrius galima teigti, kad socialinės paramos definicija yra pagrįsta trijų esminių bruožų pagrindu, t. y.:

- teikiama iš biudžeto lėšų;
- atliekami turto testai;
- pajamos nustatomos mažiausiai iki minimalaus pragyvenimo lygio.

Remiantis pastarųjų bruožų pagrindu galima teigti, kad socialinė parama suteikiama iš valstybės ar savivaldybių biudžetų, prieš tai atliekant lėšų testavimą, kai įvertinamas turimas asmeninių pajamų dydis. Jei asmuo atitinka nustatytus reikalavimus, suteikiama tokia socialinė parama, kuri užtikrintų pareiškėjo pajamų padidėjimą bent iki minimalaus pragyvenimo lygio. Šie bruožai išryškina nuostatą, kad socialinė parama yra orientuota į pagalbos suteikimą žmonėms neturintiems arba turintiems nepakankamai finansinių išteklių arba, kitaip tariant, socialinės paramos suteikimo esminė sąlyga yra pagrįsta vadinamuoju stokos pagrindo principu.

Išgryninti su socialine parama susiję aspektai atskleidė, kad socialinė parama yra viena iš pagrindinių priemonių, užtikrinančių su finansiniais sunkumais susiduriančių asmenų ekonominę gerovę. Tačiau, teikiant minėtąją paramą, neretai esminiu iššūkiu tampa socialinės paramos paskirstymo tikslingumo būdas, kuomet siekiama iki minimalaus lygio sumažinti vadinamųjų

įtraukimo (kai socialinė parama paskiriama neskurstantiems asmenims) bei *neįtraukimo* (kai nepasiturintiems asmenims nepaskiriama socialinė parama) klaidų. Apie tai kalba ir Neubourg'as, Castonguay'a bei Roelen'a (2007), pasak kurių, pasitaiko atveju, kai socialinė parama neapima visų skurstančiųjų, nepaisant jų mažų pajamų ir teisinės į tam tikrą pašalpą, tai vadinama *nepaėmimo* problema (angl. *non take-up*), priešingu atveju, kai tam tikros išmokos suteikiamos neskurstantiesiems, susiduriama su netinkama išmokų *paėmimo* norma (angl. *take-up rate*) (p. 18–19). Siekiant išvengti *įtraukimo* bei *neįtraukimo* problematikos, visi potencialūs socialinės paramos gavėjai yra įtraukiami į filtravimo procesą, kurio metu atrenkamos tikslinės socialinės paramos gavėjų grupės, išvengiant melagingų atvejų (žr. 5 pav.).

5 pav. Nepasiturinčiųjų „filtravimo“ proceso modelis

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Neubourg, Castonguay ir Roelen, 2007, p. 21)

Iš pateikto paveikslėlio matyti, kad šio filtravimo proceso pirmoje grupėje yra visi asmenys, kuriems yra numatyta socialinė pašalpa. Dažniausiai jie atitinka tam tikrą pajamų lygį arba kitų rūšių kriterijus, kurie apibrėžia juos kaip nepasiturinčius pagal šiuo metu svarstomo teisinio reglamentavimo dalį (pvz., nedarbo mėnesių skaičius). Vis dėlto ši tikslinė grupė jau buvo nufiltruota nuo didesnės nepasiturinčiųjų grupės; kai kurie iš jų nėra laikomi „pelnytai“ skurstančiaisiais, „todėl“ nėra socialinės apsaugos sistemos taikinyje.

Antrasis filtro lygmuo daro skirtį tarp visų numatytųjų, turinčių mažesnes pajamas nei tam tikras slenkstinis lygmuo ir / arba kitų atrankos kriterijų, bei tų, kurie gali teisėtai gauti teisę į pašalpą. Ši skirtumą atspindi tinkamumo kriterijus. Reikia paminėti, kad nors daugumos studentų gaunamos pajamos yra žemesnės nei socialinės paramos riba, jiems ši pašalpa dažniausiai teisiškai nepriklauso, todėl kad jiems suteikiama kitų rūšių finansinė parama.

Ši išmoka yra taikoma ne visiems tiems, kurie teisėtai turi teisę gauti išmoką. Pareiškėjai susiduria su keturiais veiksniais, kurie turi įtakos sprendimui, pateikiant prašymą dėl socialinių išmokų:

- išmokos dydis ir trukmė;
- informacijos išlaidos, išlaidos, susijusios su administraciniu procesu;
- neapibrėžtumas ir vėlavimas, susijęs su administracinių prašymų tvarkymu;
- socialinės ir psichologinės išlaidos, tokios kaip stigma.

Kuo mažesnės pašalpos ir didesnės sąnaudos reikalaujant tam tikros pašalpos, tuo didesnis skirtumas tarp 2 ir 3 lygmens.

Taigi iš prašymus pateikusiųjų pašalpai gauti, daliai jų pašalpa teisiškai nepriklausys. Šio filtro lygmens svarba labai priklauso nuo pirmojo lygmens tinkamumo kriterijų griežtumo ir socialinio darbuotojo ar administracijos veiksmų laisvės skiriant pašalpą. Todėl įtraukimo rodiklis paaikškina skirtumą tarp pašalpos pareiškėjų – 3 lygmens ir patvirtintų pareiškėjų – 4 lygmens. Be to, skirtumas tarp turinčiųjų teisę būti pareiškėjais (2 lygmuo) ir patvirtintų pareiškėjų (4 lygmuo) yra dalyvavimo lygis.

Galiausiai, paskutinis filtravimo proceso lygmuo yra susijęs su paslaugų lygiu, nes ne visi patvirtinti pareiškėjai gali tapti faktiniais pašalpos gavėjais dėl finansinių išteklių stygiaus (Neubourg, Castonguay ir Roelen, 2007, p. 19–21).

Netikslingas socialinės paramos paskirstymas nėra vienintelis sunkumas teikiant socialinę paramą. Lengvas socialinės paramos pasiekiamumas gali lemti ir kitų problemų atsiradimą, pvz., asmeninių savybių žlugdymą. Todėl, norint išvengti daugiau potencialių problemų, Schulte (2001) siūlo vadovautis jo sukurtą dvylikos „idealios“ socialinės paramos principų pagrindu (žr. 4 lent.).

4 lentelė. Socialinės paramos principai

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Lazutka, Žalimiene, Skučiene, Ivaškaite-Tamošiūne ir Šumskaitė 2008, p. 18-19)

SOCIALINĖS PARAMOS PRINCIPAI	
PRINCIPAI	ESMINIAI BRUOŽAI
Universalumo principas	Parama teikiama be išimčių visiems asmenis, kuriems jos reikia ir kuris gyvena valstybės teritorijoje.
Teisės į išmokas principas	Socialinė parama gali būti išieškoma per teismines procedūras, jei besikreipiančiajam asmeniui priklausančios paramos neskyrė šią sritį kuruojantys asmenys.
Subsidiarumo principas	Socialinė parama privalo veikti kaip saugumo tinklas, papildant tiek paties besikreipiančiojo asmens, tiek bendrą jo šeimos turtą (pvz., alimentų mokėjimas).
Socialinė parama turi padėti pačiam.	Socialinė parama yra orientuota į platesnį pagalbos suteikimo spektrą, t. y. socialinė parama suteikiama siekiant padėti išlaikyti būstą, persikvalifikavimui ar mokymuisi ir kt., o ne tik būtiniausiajam pajamų lygiui palaikyti.

PRINCIPAI	ESMINIAI BRUOŽAI
Socialinės paramos principas asmenims, susidūrusiems su sudėtingomis/ ypatingomis gyvenimo sąlygomis	Socialinė parama gali būti suteikiama ligos, motinystės, nėštumo atvejais ir pan.
Galimybės jungtis į kitas socialines apsaugos sistemas užtikrinimo principas	Greta būtinausių pajamų užtikrinimo asmenys turi teisę pasinaudoti ir kitomis privalomomis išmokomis, pavyzdžiui, senatvės pensijos draudimas, sveikatos draudimas ir kt.
Dirbti skatinimo ir išimčių nustatymo principas	Pašalpa turi būti mokoma tiems asmenims, kurie negali dirbti visą darbo dieną dėl ligos, negalios, rūpinimosi šeimos nariais ar kitų priežasčių, bet dirba jiems leistinas valandas. Tačiau tiems asmenims, kuriems būtina socialinė parama, tačiau nedirba ne dėl anksčiau paminėtų priežasčių, turi būti taikytinos socialinės paramos teikimo išimtys.
Ribotumo/ užbaigtumo principas	Socialinė parama teikiama reguliariai ją pratęsiant iki kol pagerėja asmens gyvenimo padėtis.
Optimalaus administravimo ypatumų principas	Asmenys, kuriems priklauso socialinė parama, privalo būti kiek įmanoma geriau informuoti apie jų teisę į šią paramą, o paramos suteikimo procedūros privalo būti paprastos, greitos ir efektyvios.
Centralizacijos įgalinimo principas	Teisės į išmokas suteikimas turi būti centralizuotas, standartai gali būti įvairūs dėl regionų skirtumų.
Centralizuoto finansavimu pagrįstas principas	Socialinė parama turi būti suteikiama iš valstybės biudžeto lėšų.
Decentralizuoto administravimo principas	Kiekvienas socialinės paramos skyrimo atvejis turėtų būti pavestas vietinės valdžios atstovams.

Pateiktoje lentelėje išdėstyti principai suponuoja prielaidą, kad užtikrinant efektyvų socialinės paramos principų įgyvendinimą, socialinė parama pasieks tikslinę paramos gavėjų grupę. Be to, vadovaujantis šių principų pagrindu, greta ekonominės naudos kriterijaus taip pat būtų užtikrinta sąlyga, kad socialinė parama bus teikiama kartu didinant ir asmenų atsakomybę už save bei savo artimuosius, stiprinant jų norą dirbti, o nesukuriant prielaidų tapti tik pastoviais išmokų gavėjais.

Socialinės paramos gavėjų kontrolę analizavo ir Berkel'as su Hornemann'u (2002), anot kurių, tikslingas socialinės paramos teikimas taip gali būti užtikrintas naudojant *skatinamąsias* bei *įgalinančias* priemones (cit. iš Eleveld, 2016, p. 5). Remiantis *skatinamųjų* priemonių pagrindu, yra nustatomos sąlygos, kurias privaloma atitikti, siekiant norimų išmokų. Esminis šių priemonių bruožas yra tai, kad orientuojamasi ties mažiau patrauklių socialinės paramos gavimo sąlygų sudarymo bei pagalbos teikimu, padedant išmokų gavėjams rasti darbą. *Įgalinančios* priemonės dažniausiai yra nukreiptos į socialinę paramą besinaudojančių asmenų grupę, kuriai būtų suteikiamos paslaugos, užtikrinančios galimybę paprasčiau įsitvirtinti darbo rinkoje (Marchal ir Van Mechelen, 2013, p. 11; 42). Paminėtina tai, kad *skatinamoji* priemonė tapatinama su liberaliu aktyvumu, plačių sankcijų naudojimo spektru bei griežtai apibrėžtomis išmokų sąlygomis. Likusioji priemonė glaudžiai susijusi su universaliu įgalinimu, apimančiu investavimą į žmogiškąjį kapitalą (Bonoli, 2010, p. 440). Taigi, atsižvelgiant į pateiktas priemones tampa aišku, kad socialinė paramos sritis reikalauja didelio dėmesio norint išvengti piktnaudžiavimo atvejų. Taip pat skatinančiųjų ir įgalinančiųjų priemonių tinkamas

taikymas gali tapti tvirtu pagrindu socialinę paramą gaunantiems žmonėms atsiriboti nuo socialinių išmokų priklausomybės tampant įgaliu asmeniu dirbti.

Visi išdėstyti socialinės paramos principai ir jos probleminių sričių sprendimai apibendrintai gali būti identifikuoti kaip socialinės paramos rezultatyvumo ir veiksmingumo siekimas. Anot Lazutkos, Gruževskio, Kondratienės, Ilgiaus ir Sakadolskio (2013), pastarieji du socialinės paramos aspektai yra vertinami trijų pagrindinių kriterijų pagrindu, t. y.:

- *Aprėptis*. Vadovaujantis šiuo aspektu vertinama, kiek ar kokia dalis šalies gyventojų gauna socialinę paramą.
- *Taiklumas*. Šio kriterijaus pagrindu analizuojama, kokia dalis socialinių išmokų pasiekia tikslingą gyventojų grupę ir kokia dalis socialinių pašalpų išmokama netikslingai.
- *Adekvatumas*. Remiantis šiuo principu siekiama išsiaiškinti, koku mastu socialinė parama išsprendžia problemas (p. 25).

Paminėti socialinės paramos veiksmingumo ir rezultatyvumo aspektai akivaizdžiai rodo, kad tinkamas socialinės paramos koordinavimo užtikrinimas yra sudėtingas ir įvairialypių aspektų įtraukimo reikalaujantis veiklos mechanizmas. Sudėtingumą sąlygoja tai, kad negražintinai suteikiant išmokas kyla konfrontacija tarp norinčių jas gauti ir jos teikėjų, neatsižvelgiant į tai, kad dalis besikreipiančiųjų gyventojų teisės į socialinę paramą apskritai neturi.

Pats socialinės paramos teikimo mechanizmas skirtingose šalyse skiriasi pagal socialinių išmokų griežtumo indeksą (GI). Anot Matulionytės ir Navickės (2018), yra išskiriami trys pagrindiniai kriterijai, į kuriuos atsižvelgiant vertinamas besikreipiančiojo asmens tinkamumas socialinei paramai gauti, t. y. turimų išteklių analizė ir jų testavimas (IS), įsipareigojimai, apimantys įsitraukimą į darbo rinką (DS), socialinės paramos terminas ir jos dydžio apribojimai (AS). Kiekvieną iš šių kriterijų sudaro išmoko gavimo sąlygas, identifikuojamas pagal griežtumo lygį nuo 1 iki 4 balų. Kuo balas didesnis, tuo išmokų teikimo sąlygos atitinkamoje šalyje yra griežtesnės (p. 12).

Nors socialinės paramos tipai kiekvienoje valstybėje priklausomai nuo toje šalyje vykdomos socialinės politikos ypatumų yra skirtingi, tačiau mokslininkai, analizuodami Europos šalių socialinės paramos specifikaciją, susistemintai pateikia tris socialinės paramos rūšis:

- *Bendroji*, kuria remiantis pinigine parama suteikiama kone visiems asmenims, kurių turimos pajamos yra žemesnės nei nustatytas minimumas.
- *Kategorinė*, kurios pagrindu pinigine socialinė parama skiriama konkrečiai asmenų grupei, pavyzdžiui, bedarbiams.
- *Tikslinė*, kuri yra orientuota į tam tikrų išlaidų ar paslaugų kompensavimą, pavyzdžiui, būsto išlaidų kompensacija (Holsch ir Kraus, 2003, p. 1).

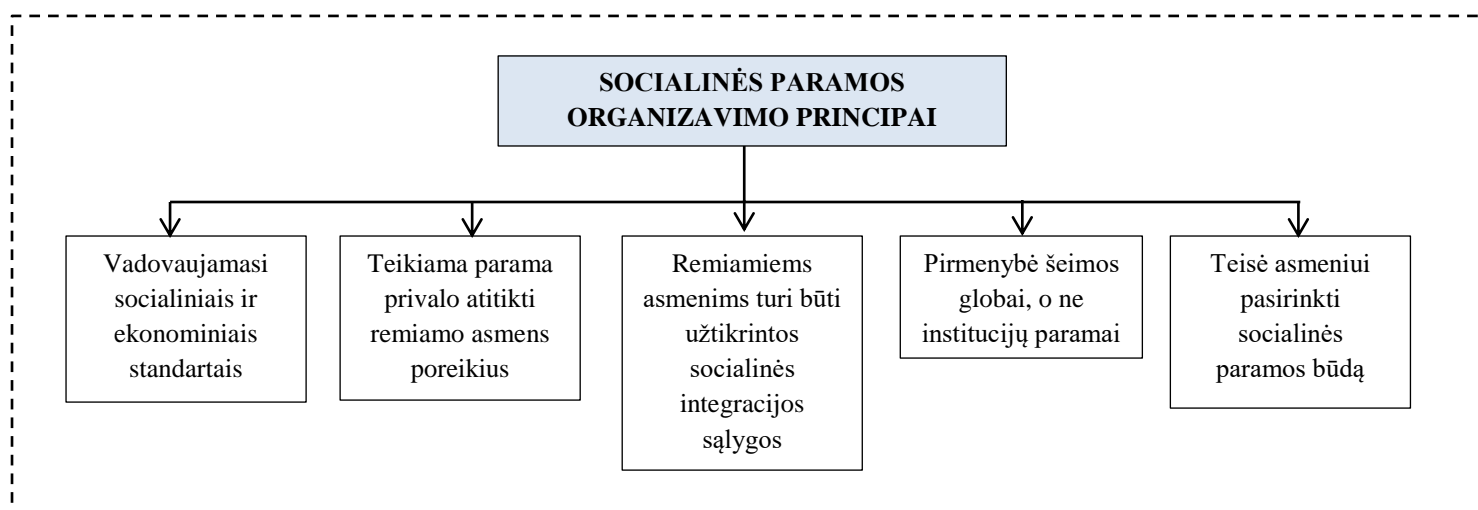
Atsižvelgiant į tai, kad bendros socialinės paramos sistemos visose šalyse nėra ir siekiant geriau suvokti tolimesnę tyrimo eigą, tikslinga susistemintai apžvelgti esminius socialinės paramos aspektus

Lietuvoje. Remiantis Socialinės paramos koncepcija (1994), Lietuvoje socialinės paramos teikimo būdai yra šie:

- socialinės paslaugos bei socialinė globa;
- pašalpos ir piniginės išmokos;
- šalpa daiktais (Socialinės paramos koncepcija, 1994, 11 punktas).

Iš pastarųjų paminėtųjų būdų, dažniausiai mokamos piniginės išmokos ar teikiamos pašalpos. Todėl darytina prielaida, kad siekiant sumažinti piktnaudžiavimą socialinėmis išmokomis, būtina užtikrinti socialinės paramos teikimo plėtrą, pagrįstą platesniu socialinių paslaugų ar šalpos daiktais taikymu.

Taip pat anksčiau paminėtoje koncepcijoje nurodyta, kad socialinės paramos organizavimas Lietuvoje vykdomas remiantis penkiais pagrindiniais principais (žr. 6 pav.)

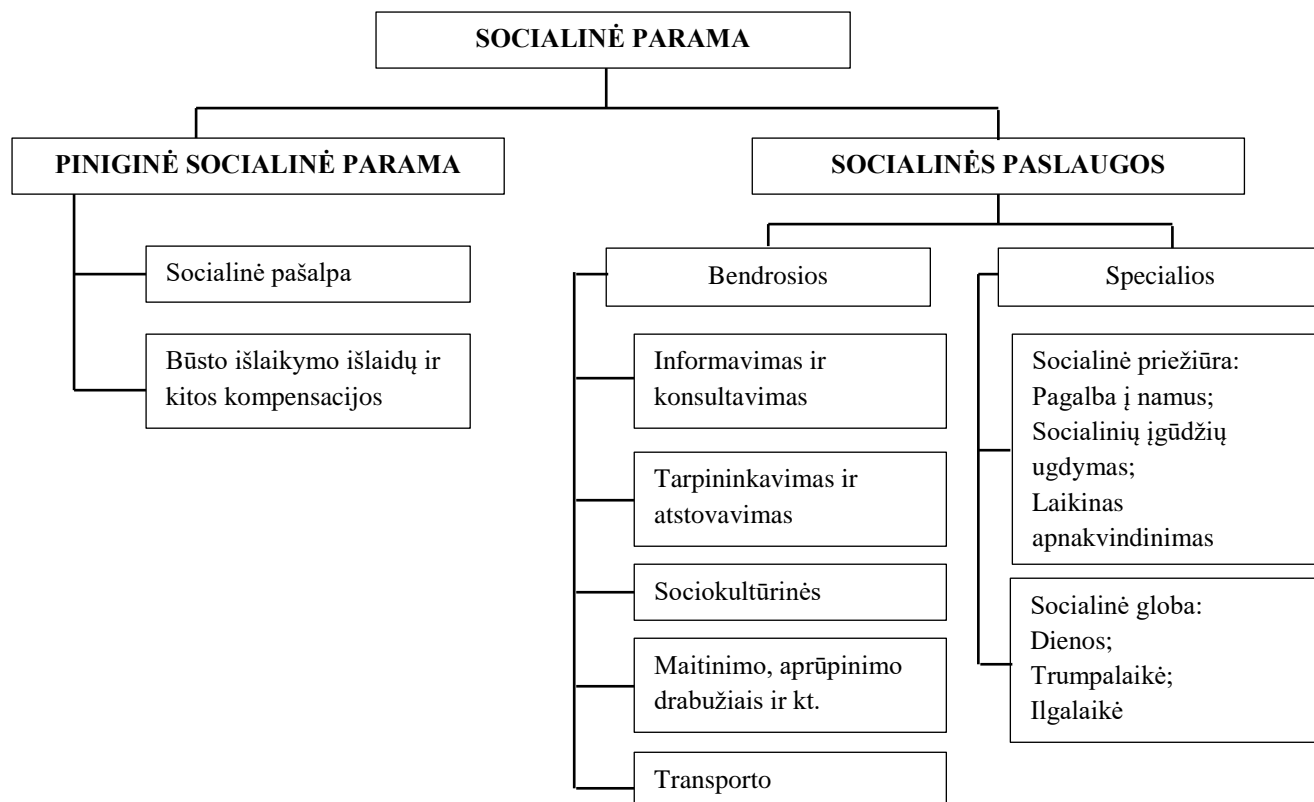

6 pav. Socialinės paramos sistemos organizavimo principai Lietuvoje

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Socialinės paramos koncepcija, 1994, 10 punktas)

Atsižvelgiant į pateiktą paveikslą galima teigti, kad organizuojant socialinės paramos teikimą yra vadovaujamosi nustatytais standartais, kurių pagrindu suponuojama asmens socialinė apsauga. Tuo tarpu remiamo asmens poreikių atitikimo užtikrinimas užkerta kelią atsirasti diskriminavimo užuomazgoms dėl politinių įsitikinimų, religinių pažiūrų ar kitų panašių veiksnių, o integracijos sąlyga padeda asmeniui tapti savarankiška asmenybe. Akivaizdu, kad tokie socialinės paramos organizavimo principai yra nukreipti į veiksmingą ir tikslingą socialinės paramos suteikimo užtikrinimą.

Nors socialinė parama Lietuvoje užtikrinama vadovaujantis įvairiais organizavimo principais ir teikimo būdais, tačiau pati socialinės paramos struktūrizacija, jos grandys ar klasifikacija nėra tiksliai apibrėžtos nei mokslinėje literatūroje, nei teisės aktuose. Tai atrasti galima Valstybės audito (2011) parengtoje ataskaitoje, kurioje, išgryninant mokslininkų parengtus tyrimus ir identifikuojant socialinę paramą reglamentuojančią teisinę bazę, pateikiamas potencialus Lietuvos socialinės paramos sistemos modelis (žr. 7 pav.).

7 pav. Lietuvos socialinės paramos sistemos modelis

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės ataskaita, 2011, p. 12)

Kaip matyti iš pateikto paveikslo, socialinės paramos sistema Lietuvoje apima tiek pinigines išmokas, tiek socialines paslaugas. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad šio darbo tyrimo objektas koncentruojasi į piniginę socialinę paramą, atsiribota nuo detalesnės socialinių paslaugų analizės atlikimo. Išsamesni Lietuvos piniginės socialinės paramos teoriniai ypatumai pateikiami sekančiame skyriuje.

Apibendrinant išanalizuotus socialinės paramos sistemos bruožus bei jos koordinavimo ypatumus galima teigti, kad socialinė parama atlieka svarbų vaidmenį siekiant garantuoti su finansiniais sunkumais susiduriančių gyventojų gerovę, teikiant tam tikros rūšies socialinę paramą (bendrąją – kai parama teikiama visiems gyventojams, kurių pajamos yra žemesnės už nustatytą ribą, kategorinę – skirtą konkrečiai gyventojų grupei, ir tikslinę – apimančią tam tikrų paslaugų kompensavimą). Pati socialinės paramos sąvoka bendrąja prasme apibrėžiama kaip socialinių išmokų suteikimas nepasiturintiems gyventojams, siekiant jų pajamas padidinti iki tos ribos, kuomet būtų patenkinti būtiniausi jų poreikiai. Nors mokslinėje literatūroje socialinė parama susijusi su gyventojų gerovės užtikrinimu, tačiau netinkamas jos koordinavimas gali lemti tokių problemų, kaip socialinės paramos paskyrimas neskurstantiems gyventojams arba jos nepaskyrimas skurstantiems, atsiradimą. Siekiant išvengti šios problematikos būtina vadovautis socialinės paramos teikimo ir organizavimo principais, kurių tikslingai laikantis ir kuriuos efektyviai įgyvendinant socialinė parama pasiektų tikslinę paramos gavėjų grupę.

1.3. Piniginės socialinės paramos sampratos ir jos teikimo prielaidų identifikavimas

Bendrają prasme kalbant, piniginė socialinė parama yra viena iš esminių priemonių, kuria siekiama sušvelninti nepritekliaus pasekmes skurdžiausioms gyventojų grupėms bei pagerinti šeimų, auginančių vaikus, finansinę padėtį. Tačiau tai tik abstraktus piniginės socialinės paramos identifikavimas. Norint teoriniu pagrindu atskleisti bendrąją piniginės socialinės paramos sistemos mechanizmą, pirmiausia tikslinga atlikti platesnę pačios piniginės socialinės paramos sampratos analizę.

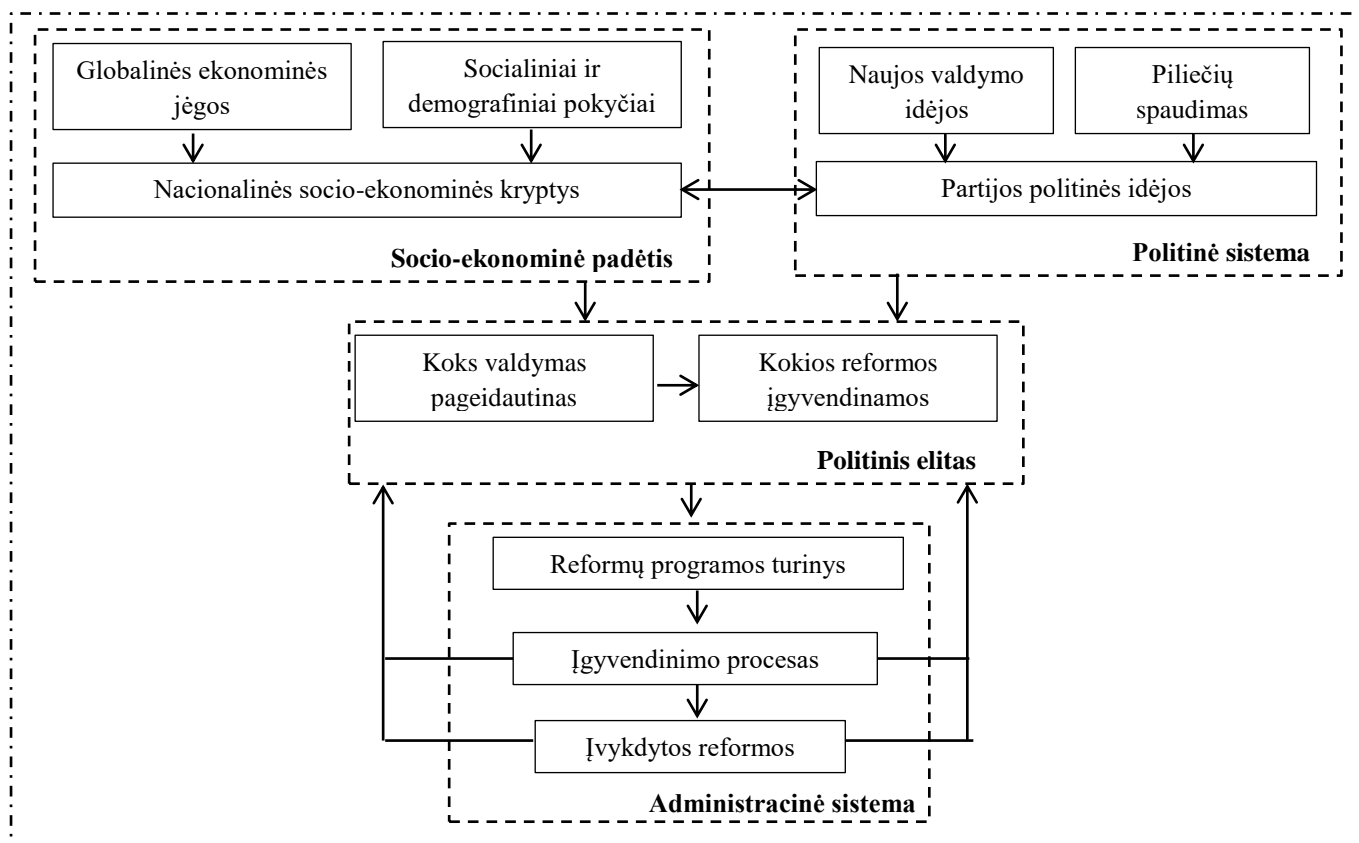
Piniginė socialinė parama – pervedimų pinigais ar natūra vykdymas namų ūkiams siekiant, kad būtų suteikta tam tikra pagalba asmenims, dėl tam tikrų įvykių ar aplinkybių (pavyzdžiui, dėl ligos, nedarbo, išėjimo į pensiją, būsto, išsilavinimo ar šeimyninių sunkumų) atsidūrusiems kritinėje situacijoje (*Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*, 2009, p. 68). Tai socialinės paramos politikos inovacijos, kurių pagrindu teikiama su žmogiškuoju kapitalo vystymusi susijusi nauda paramos gavėjams (Brooks, 2015, p. 551). Pasak Bitino ir Bitaičio (2014), šios piniginės socialinės paramos, kuri finansuojama iš valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšų, esminis tikslas yra užtikrinti asmenims minimalų pragyvenimo lygį (p. 594). Pruša (2009) piniginę socialinę paramą įvardija kaip apsaugos priemonę, turinčią užtikrinti asmenų apsaugą nuo atsidūrimo žemiau skurdo rizikos ribos (p. 125). Artimos nuomonės laikosi ir Tabor'as (2002), kuris teigia, kad piniginė socialinė parama yra apibrėžiama kaip pinigais suteikta pagalba neturtingiesiems arba tiems asmenims, kurie susiduria su tikėtinu pavojumi, kad jei nebus suteikta piniginė išmoka, jie atsidurs skurdo rizikoje (p. 8). Apie tai kalba ir Arnold'a, Conway'us bei Greenslade'as (2011), anot kurių, piniginė socialinė parama reiškia tiesioginius, reguliarius ir nuspėjamus mokėjimus, kurie padidina ir lygina pajamas, siekiant sumažinti skurdą ir pažeidžiamumą (p. 91). Kitos dvi autorės papildoma piniginės socialinės paramos terminą pažymėdamos, kad analizuojama sąvoka reiškia socialines išmokas, kurios yra suteikiamos nedarbo grėsmės atveju. Be to, pasak jų, šios išmokos gali būti skirtos:

- tiesioginiai piniginei socialinei paramai, pavyzdžiui, nedirbančiojo pašalpai;
- kompensacijoms už išlaidas, kaip antai, naujos darbo vietos įsteigimą, profesinį mokymą;
- mokesčiams, pavyzdžiui, įmokų sumažinimas darbdaviams;
- prekėms ar tiesiogiai teikiamoms paslaugoms, pavyzdžiui, profesinis mokymas (Dromantienė ir Česnuitytė, 2011, p. 127).

Taigi, visi pateikti piniginės socialinės paramos apibrėžimai suponuoja tą pačią mintį, kad pagrindinė socialinių išmokų paskirtis yra pasirūpinti labiausiai pažeidžiama šalies gyventojų grupės dalimi, susiduriančia su pajamų stygiaus problema.

Siekiant tikslingesnio piniginės socialinės paramos teikimo užtikrinimo, yra būtinas pastovus piniginės socialinės paramos sistemos kaitos tobulinimo vykdymas, kuris gali būti analizuojamas panaudojant viešojo valdymo reformos modelį, sudarytą iš keturių tarpusavyje glaudžiai susijusių

dedamųjų, tokių kaip socio-ekonominės padėties, politinės sistemos, politinio elito bei administracinės sistemos (žr. 8.).

8 pav. Piniginė socialinė parama viešojo valdymo reformos kontekste
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Arbačiausku, 2014, p. 79)

Pateiktas paveikslas rodo, kad modelio centrinėje dalyje esanti *politinio elito* sritis yra veikiamą trijų blokų, t. y. *socio-ekonominės padėties*, *politinės* bei *administracinės sistemos*. Šie trys pastarieji veiksniai, koreliuodami tarpusavyje, skatina valdymo pokyčių atsiradimą, kuris daro įtaką piniginės socialinės paramos teisinės bazės kaitai. Įprastai esminiai pokyčiai vykdomi iš viršaus į apačią. Tai rodo, jog piniginės paramos įstatyminės bazės kaita patenka tiek į politikų, tiek į vyresnių valstybės tarnautojų kompetenciją. Pažymėtina, kad *politiniam elitui* rūpi išgryninti pageidautinas bei įvykdomas reformas, o tai išreiškia politines realijas, kuomet tam tikrus siekius būtina derinti su prieštaraujančiomis idėjomis, norint atrasti bendrą kompromisą (Pollitt, 2000; 2003, cit. iš Arbačiauskas, 2014, p. 79).

Socio-ekonominiams veiksniams būdingi trys bruožai – *globalinės ekonominės jėgos*, apimančios globalizaciją ir europizaciją, *socialiniai ir demografiniai pokyčiai*, susieti su valstybės teikiamų ir finansuojamų paslaugų paklausa, bei *nacionalinė socio-ekonominė kryptis*. Iš pateikto paveikslo matyti, kad pirmieji du veiksniai sąlygoja/apsprendžia *nacionalinę socio-ekonominę politiką*, kuri vykdoma konkrečioje valstybėje ir neretai siejama su gerovės valstybės modeliu (Pollitt, 2000; 2003, cit. iš Arbačiauskas, 2014, p. 79-80).

Kita veiksmų grupė – *politinė sistema* – apima tokias sritis kaip *naują valdymo idėją, partijos partinę idėją* bei *piliečių spaudimą*. Šioje vietoje svarbiausia dalimi tampa naujų valdymo idėjų integracija į viešąjį sektorių. Tačiau akcentuotina tai, jog valdymo idėjos labai retai perkeliama į konkrečias reformas. Tuo tarpu piniginės paramos kontekste valdymo idėjos yra nukreiptos į naująjį viešąjį valdymą bei decentralizaciją. Kalbant apie trečiąjį bloką, t. y. *administracinę sistemą*, paminėtina tai, kad galutinis reformų rezultatas gali būti atsiskyres nuo reformų ketinimų, kuriuos *politinis elitas* buvo identifikavęs kaip būsimus pokyčius (Pollitt, 2000; 2003, cit. iš Arbačiauskas, 2014, p. 80-81).

Taigi, apibendrinus anksčiau išsakytas mintis yra teigtina, kad viešojo valdymo reformos modelis suteikia galimybę piniginės socialinės paramos kaitą nagrinėti per politinio elito priimtus sprendimus, kurie dažniausiai susiję su pokyčiais, nukreiptais į piniginės socialinės paramos koordinavimo iš viršaus į apačią ypatumus.

Analizuojant piniginę socialinę paramą detaliau svarbu paminėti tai, kad šios socialinės išmokos gali būti teikiamos dviem skirtingais būdais, t. y. *testavimo* ar *kategorinio* principo pagrindu. Anot Medaiskio (2017), kuomet piniginė parama teikiama remiantis *testavimo* metodu, prieš skiriant piniginę socialinę paramą yra atliekama norinčiųjų šiomis išmokomis pasinaudoti asmenų turimo turto ir gaunamų pajamų analizė (p. 2). Maryland Department of Human Services (2018) pažymi, kad uždirbtos ar neuždirbtos pajamos negali viršyti įstatymiškai nustatyto leistino išmokų dydžio. Tuo atveju, jei gaunamos pajamos ar turimas turtas yra virš leidžiamos ribos, tai piniginė socialinė parama nėra teikiama. Tuo tarpu *kategoriniu* principu pagrįstas socialinės finansinės paramos paskyrimas yra vykdomas nepriklausomai nuo turimo turto ar pajamų. Į šią paramos grupę patenka įvairios lengvatos, kompensacijos ar nuolaidos (Medaiskis, 2017, p. 2). Visi susisteminti abiems piniginės socialinės paramos teikimo būdams būdingi bruožai, kartu išryškinant esminius jų tarpusavio skirtumus, pateikti žemiau esančioje lentelėje (žr. 5 lent.).

5 lentelė. Piniginės socialinės paramos teikimo būdai
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Medaiskis, 2017, p. 3)

KATEGORINĖ	TESTUOJAMA
Mokama visiems.	Mokama skurstantiems.
Nesudėtingi administravimo ypatumai.	Pakankamai sudėtingi administravimo ypatumai, reikalaujantys tiek išmokų gavėjų, tiek šią sritį kuruojančių asmenų pastangų.
Nėra iki galo išplėtotas tikslingumas, kadangi šiuo atveju socialinė išmoka atitenka ir tiems, kam jos nėra būtinos.	Pagrįsta gerai išplėtoto tikslingumo pagrindu, parama tenka tik tiems, kam ji yra būtina.

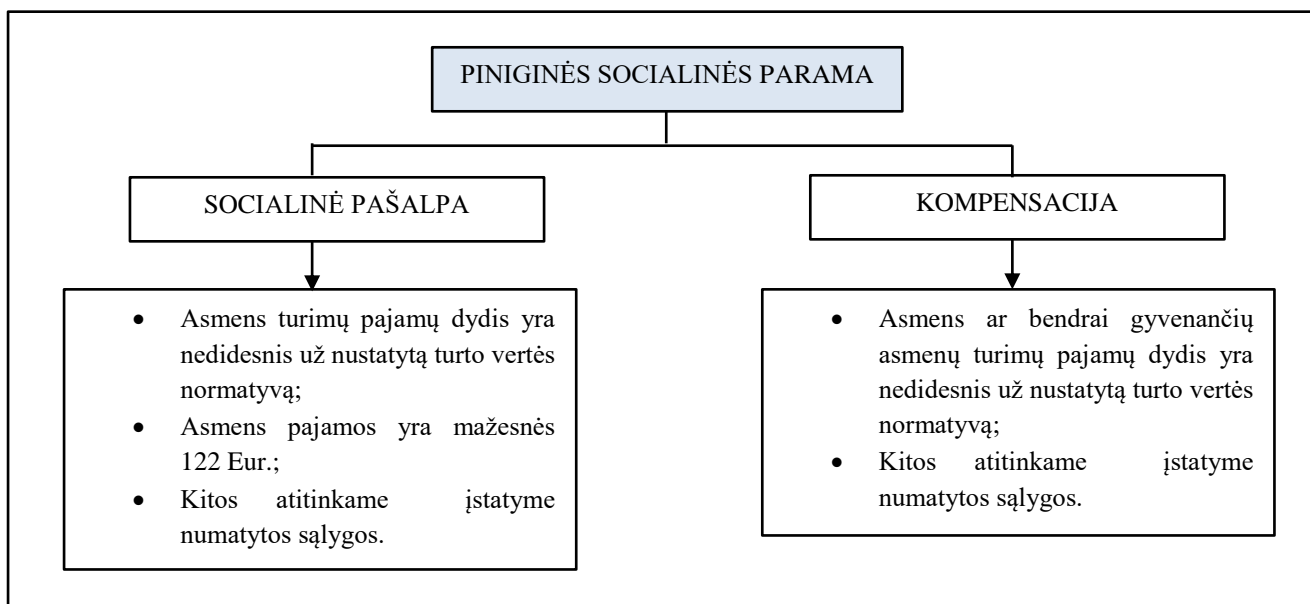
Apibendrinant anksčiau išsakytas mintis ir remiantis sudaryta lentele galima daryti išvadą, kad *testuojamo* piniginės socialinės paramos teikimo pagrindu norima padėti nepasiturintiems ar sunkiai besiverčiantiems namų ūkiams ar asmenims, o *kategorinėmis* išmokomis siekiama papildomai suteikti

pajamų asmenims, atsidūrusiems ypatingoje situacijoje, neatsižvelgiant į jų turimų pajamų dydį. Tai leidžia daryti prielaidą, kad piniginė socialinė parama iš tiesų nėra visada efektyviai paskirstoma ir teikiama. Todėl, skiriant pinigines išmokas, siūloma atsižvelgti į keletą esminių piniginės socialinės paramos koordinavimo efektyvumo kriterijų, tokių kaip:

- *Piniginės socialinės paramos tikslingumo užtikrinimas.* Pagal šį aspektą socialines išmokas gauna tie, kuriems ji yra būtina, ir negauna tie, kuriems ji nėra būtina.
- *Piniginės socialinės paramos tinkamos procedūros vykdymo užtikrinimas.* Remiantis šiuo kriterijumi turi būti užtikrintos tinkamos dokumentų formos, pakankamas laikas informacijos apdorojimui.
- *Piniginės socialinės paramos skyrimo dalyvaujančio personalo tinkamos kompetencijos užtikrinimas.* Šis kriterijus akcentuoja būtinybę, kad piniginės socialinės paramos srityje dirbantys asmenys būtų įgiję atitinkamą klasifikaciją, greta šio principo taip pat akcentuojama objektyvumo svarba, kriterijų socialinei išmokai skirti ar neskirti būtinybė.
- *Administravimo naštos pokyčių pagrįstumas.* Tai reiškia, kad žmogiškieji ištekliai turi didėti tik paraleliai didinant darbo krūvį.
- *Apskundimo galimybės užtikrinimas.* Šiuo atveju paliekama asmenims, besikreipiantiems dėl piniginės socialinės paramos skyrimo, galimybė apskusti socialinę išmoką koordinuojančius specialistus nepaskyrimo/paskyrimo finansinės paramos atveju (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013, p. 31-32).

Taigi, tinkamas piniginės socialinės paramos koordinavimas ir jos teikimo efektyvumas gali būti užtikrintas vadovaujantis socialinės paramos koordinavimo efektyvumo kriterijų pagrindu, kurie numato kompetentingų piniginės socialinės paramos skyrimo specialistų būtinybę, gerai organizuotą pačios socialinės piniginės paramos procedūros vykdymą, administravimo naštos pokyčių užtikrinimą bei pačių dėl socialinės išmokos besikreipiančiųjų asmenų galimybę išreikšti nepasitenkinimą netinkamai suteikta paslauga.

Lietuvoje piniginė socialinė parama teikiama savivaldybių, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, per socialinės paramos skyrius. Savivaldybės prieš teikdamos piniginę paramą privalo įvertinti besikreipiančiųjų asmenų turimas pajamas, o esant poreikiui ir identifikuoti jų materialinę padėtį. Taigi, akivaizdu, kad Lietuvoje savivaldybėms tenka didžiulė našta ir atsakomybė, jog piniginė socialinė parama būtų suteikta tik tikslinei grupei, siekiant išvengti piktnaudžiavimo atvejų. Remiantis įvairia moksline literatūra, ekspertų išsakytomis mintimis, atitinkamų institucijų internetiniuose puslapiuose pateikta informacija, Lietuvoje piniginę socialinę paramą galima suskirstyti į dvi grupes (žr. 9 pav.)

9 pav. Piniginės socialinės paramos rūšys Lietuvoje

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, susistemintus įvairiuose šaltiniuose pateiktą informaciją, 2018)

Iš pateikto paveikslo matyti, kad Lietuvoje piniginė socialinė parama yra dviejų tipų, t. y. socialinė pašalpa ir kompensacija (kompensacija gali būti suteikta būsto šildymo, geriamojo bei karšto vandens išlaidoms kompensuoti). Abi piniginės socialinės paramos skiriamos nustačius priešastis, dėl kurių asmuo ar šeima neturi užtektinai pajamų pragyvenimui. Tuo atveju, kai asmenys piniginę socialinę paramą naudoja netikslingai, parama gali būti skiriama natūra, perkant būtiniausius produktus ar prekes.

Taigi, išanalizavus piniginės socialinės paramos sampratą, jos teikimą sąlygojančius veiksnius galima pažymėti, kad piniginė socialinė parama yra žemiausia grandis visame socialinės apsaugos sektoriuje, kadangi piniginę socialinę paramą sudaranti socialinė pašalpa ar tam tikra kompensacija yra tiesiogiai skiriama besikreipiantiems ir numatytus piniginės socialinės paramos skyrimo kriterijus atitinkantiems asmenis. Pati piniginės socialinės paramos definicija, kaip parodė mokslinė literatūra, pagrinde yra orientuota į pagalbos suteikimą pinigais, kurios pagrindu yra apsaugomi asmenys nuo patekimo į skurdo riziką. Taip pat nustatyta, kad siekiant užtikrinti tinkamą šios paramos paskirstymą būtina vykdyti nuolatinį piniginės socialinės paramos teikimo sistemos tobulinimą, kuris gali būti atliekamas per socio-ekonominės padėties, politinės sistemos, politinio elito bei administracinės sistemos sričių pastovų koordinavimą, bei skiriant išmokas vadovautis pagrindiniais piniginės socialinės paramos koordinavimo efektyvumo kriterijais, tokiais kaip paramos teikimo tikslingumo užtikrinimas, tinkama šių sričių kuruojančių specialistų kompetencija, administravimo naštos pagrįstumas ir kita.

Išanalizavus mokslinę literatūrą galima teigti, kad visas socialinės apsaugos sektorius yra sudedamoji socialinės politikos dalis, kurios pagrindu siekiama kurti gerovės valstybę. Nors socialinė

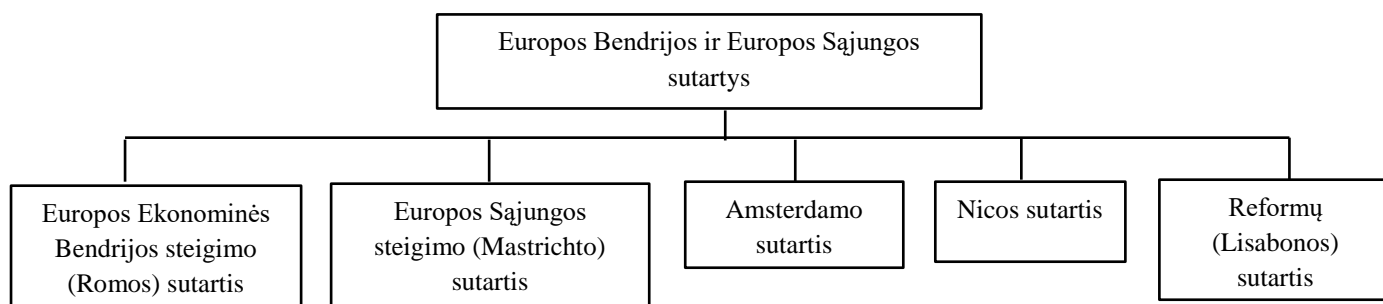
apsauga ir apima platų spektrą, tačiau plačiąja prasme pagrindinis jos vaidmuo yra pasirūpinti pažeidžiamiausia visuomenės dalimi tinkamai perskirstant lėšas. Šioje vietoje svarbi tampa socialinės apsaugos dalis – socialinė parama, kuria remiantis reguliuojamas finansinės paramos suteikimas nepasiturintiems gyventojams. Ši parama užtikrinama per pinigines socialinės paramos įgyvendinimą, t. y. socialinių išmokų arba kompensacijos už būsto šildymo, geriamojo ar karšto vandens išlaidoms suteikimą. Akivaizdu, kad pinigine socialinė parama tampa pagrindine grandimi siekiant palengvinti sunkiai besiverčiančių asmenų gyvenimą, tačiau jos koordinavimas yra sudėtingas ir įvairialypių aspektų reikalaujantis procesas. Todėl veiksmingas ir tikslingas socialinės paramos teikimas gali būti pasiektas tik vadovaujantis esminiais socialinės paramos organizavimo principais, taip pat laikantis pinigines socialinės paramos teikimo efektyvumo kriterijų. Taigi, nors socialinės apsaugos sistema yra pakankamai sudėtinga dėl ją sudarančios tam tikros pakopų grandinės, tačiau jos vaidmuo gyventojams, negalintiems dėl objektyvių priežasčių asmeniškai patenkinti būtiniausius poreikius, yra ypatingai svarbus.

2. PINIGINĘ SOCIALINĘ PARAMĄ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ ANALIZĖ IR INSTITUCINĖ SISTEMA

Šiame skyriuje analizuojamas socialinės srities reglamentavimas Europos Sąjungoje, aptariamos socialinę politiką kuriančios Europos Sąjungos institucijos, nagrinėjama Lietuvos piniginės socialinės paramos teisinė bazė ir apžvelgiama šių sritį koordinuojančių institucijų sistema. Taip pat atliekamas Jurbarko rajono savivaldybės teisės aktų, reglamentuojančių piniginę socialinę paramą, tyrimas. Europos Sąjungoje socialinės srities reglamentavimas yra pagrįstas sutartimis, chartijomis, Tarybos reglamentais, Lietuvoje – įstatymais.

2.1. Europos Sąjungos socialinės apsaugos teisinio reglamentavimo analizė

Lietuva, tapusi Europos Sąjungos nare, privalėjo prisitaikyti prie joje galiojančių ir socialinę sritį reglamentuojančių teisės aktų. Visai Europos Sąjungos socialinės srities lauko plėtrai reikšmingą postūmį suteikė pagrindinės Europos Sąjungos sutartys, kuriose randama užuomazgų apie pačią Europos Sąjungos socialinę politiką (žr. 10 pav.).

10 pav. Europos Sąjungos sutartys, sąlygojusios socialinės politikos plėtrą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Viena pirmųjų Europos sutarčių, kurioje jau aptinkama socialinę politiką reglamentuojančių nuostatų, yra *Europos Ekonominės Bendrijos steigimo (Romos) sutartis* (angl. *European Economic Community*), kurioje socialinei sričiai skirta trečioji antraštinė dalis *Socialinė politika*, apimanti dvylika straipsnių. Šios dalies 117 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad pagrindinis valstybių narių tikslas yra kurti geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas, kartu užtikrinant jų tarpusavio suderinamumą. Greta to, sutartyje numatytas Europos socialinio fondo įsteigimas, kuriuo siekiama kaip įmanoma labiau palengvinti darbuotojų įsidarbinimo galimybes bei suaktyvinti jų judumą darbo vietos atžvilgiu pačioje Bendrijoje, taip pat remti perkvalifikavimo bei profesinio parengimo veiklą (123 straipsnis). Taigi, nepaisant to, kad *Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutartyje* dar nebuvo pateikta atitinkama konkreti socialinė programa, tačiau šios sutarties pagrindu buvo vykdomi pirminiai žingsniai,

orientuoti į valstybių narių bendradarbiavimo socialinėse srityse, susijusiose su užimtumo, darbo socialinių santykių užtikrinimu.

Analizuojant socialinės plėtros raidą detaliau, šioje vietoje tikslinga įterpti devynių valstybių narių 1986 m. pasirašytą *Suvestinį Europos aktą* (angl. *The Single European Act*), kurio pagrindu buvo papildyta *Europos Ekonominės Bendrijos steigimo (Romos) sutartis* ir valstybės narės įsipareigojo stiprinti Bendrijos ekonominę bei socialinę sanglaudą, švelninti skirtingų regionų išsivystymo lygio skirtumus (130a straipsnis). Po šio akto pasirašymo socialinė politika imta suvokti kaip viena iš pagrindinių bendros Europos kūrimo priemonių.

Kita Europos Sąjungos socialinei politikai svarbi sutartis yra *Europos Sąjungos steigimo (Mastrichto) sutartis* (angl. *Treaty on European Union – Maastricht Treaty*), akcentuojanti vis glaudesnę valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo kūrimo etapą. Šioje sutartyje greta ekonomikos stiprinimo taip pat yra išskelti ir socialiniai tikslai, nukreipti į užimtumo užtikrinimą, socialinės apsaugos garantijos suteikimą, gyvenimo lygio bei gyvenimo kokybės gerėjimą (2 straipsnis). Tuo remiantis galima daryti prielaidą, kad pastaroji analizuojama sutartis socialinei politikai suteikia aktyvų vaidmenį, t. y. skatina gyventi aktyvioje, sveikoje, į užimtumą orientuotoje visuomenėje.

Svarbų vaidmenį Europos Sąjungos socialinei politikai suteikė ir 1997 m. pasirašyta *Amsterdamo sutartis*, kurios pagrindinis tikslas – papildyti *Europos Sąjungos* ir *Europos Bendrijos steigimo sutartis*. Viena esminių pasirašymą sąlygojančių priežasčių buvo susijusių su socialinės atskirties, nedarbo bei kitų socialinių problemų plėtra Europos Sąjungoje. Pažymėtina, kad sutarties XI dalies „Socialinė politika, švietimas, profesinis mokymas ir jaunimas“ 137 straipsnis praplėtė ankstesnėse sutartyse įtvirtintą socialinį lauką, kartu įtraukiant valstybių narių veiklą į tokias socialines sritis, kaip:

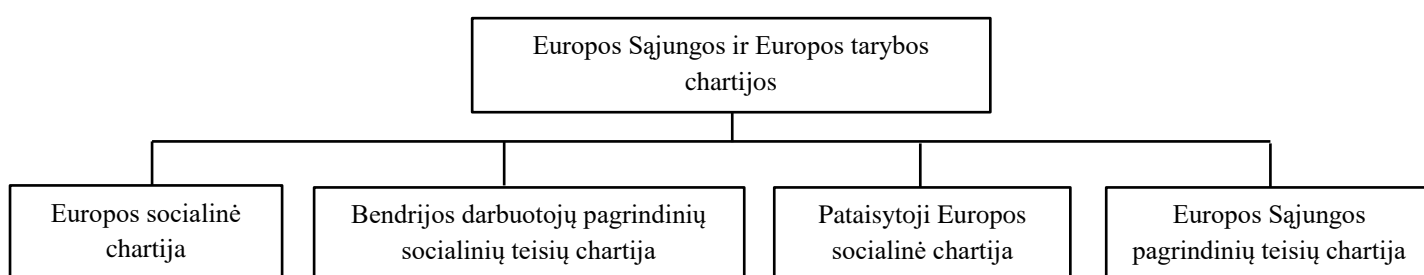
- darbuotojų sveikatos ir saugos užtikrinimas;
- tinkamas darbo sąlygų sudarymas;
- darbuotojų informavimas ir konsultavimas;
- darbą praradusių asmenų integracijos galimybės suteikimas;
- vienodų lyčių galimybių darbo rinkoje garantavimas (*Amsterdamo sutartis*, 137 straipsnis).

Svarbu pažymėti, kad *Amsterdamo* sutarties pagrindu įdiegtas atviro koordinavimo mechanizmas, kuriuo buvo bandoma tarpusavyje apjungti Europos socialinį modelį su įvairiais Europos Sąjungos valstybių narių gerovės modeliais, kuomet nustatomi bendri socialinės politikos tikslai, o valstybės narės yra įpareigosotos rengti bei įgyvendinti nacionalinius veiksmų planus. Todėl atsižvelgiant į tai galima teigti, kad *Amsterdamo* sutartis sustiprino Europos Bendrijos galias socialinės politikos gairėse, o atviras koordinavimo mechanizmas padėjo pamatus tolimesnei Europos Sąjungos valstybių narių socialinės sanglaudos ir glaudesnio bendradarbiavimo užtikrinimo plėtrai.

Vėliau pasirašytoje *Nicos* sutartyje dar labiau išryškunami su socialine sritimi susiję bruožai, akcentuojant darbuotojų socialinės apsaugos svarbą. Remiantis sutarties 144 straipsnyje pateiktomis nuostatomis yra įsteigiamas *Socialinės apsaugos komitetas*, kurio tikslas užtikrinti glaudesnę valstybių narių bendradarbiavimą sprendžiant socialinės politikos klausimus, kartu praplečiant ir šio *Komiteto* uždavinius: stebėti socialinę padėtį ir socialinės apsaugos politikos vystymąsi Bendrijoje, tarpusavyje dalintis informacija ir gerą patirtimi socialinės politikos, socialinės apsaugos srityse (*Nicos* sutartis, 144 straipsnis). Pažymėtina tai, kad nors ir *Nicos* sutartyje buvo įtvirtinti tam tikri su socialine sritimi susiję aspektai, tačiau ryškesnės pažangos šios sutarties pagrindu socialinės politikos lauke nebuvo pasiekta.

2007 m. gruodžio mėn. pasirašyta *Reformų (Lisabonos)* sutartis iš dalies pakeitė ankstesnes sutartis ir numatė didesnę Europos Sąjungos veiksmingumo užtikrinimą bei demokratinį teisėtumo sustiprinimą. Socialinės politikos srityje šios sutartis pagrindu išplėsti Europos Sąjungos socialiniai tikslai, kurie buvo identifikuoti įrašius 5a straipsnį, įtvirtinantį būtinybę užtikrinti aukštą gyventojų užimtumą, suteikti tinkamą socialinę apsaugą, kovoti su socialine atskirtimi, įgyvendinti aukšto lygio švietimą, garantuoti mokymosi ir sveikatos apsaugą (*Lisabonos* sutartis, 5a straipsnis). Remiantis tuo darytina prielaida, kad *Lisabonos* sutartyje numatyti platesni socialinę politiką apimantys aspektai sudaro sąlygas Europos Sąjungai tapti skaidresne, atskaitingesne, atsakingesne, patrauklesne bei geriau suprantama jos piliečiams.

Taigi, anksčiau pateiktos Europos Bendrijos bei Europos Sąjungos sutartys atskleidė pirminius ir tolimesnius socialinės politikos plėtros ypatumus. Pažymėtina tai, kad be minėtųjų sutarčių Europos Sąjungos socialinės politikos formavimuisi didelės įtakos turėjo ir tokie dokumentai kaip chartijos (žr. 11 pav.).

11 pav. Socialinę apsaugą sąlygojusios Europos chartijos
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Svarbų vaidmenį formuojant Europos Sąjungos socialinę politiką turėjo 1961 m. inicijuotas *Europos socialinės chartijos* (angl. European Social Charter) pasirašymas. Joje buvo išplėtos socialinės asmens teisės, apimančios sveikatą bei socialinę apsaugą, darbo santykius (teisė į darbą, tinkamas darbo sąlygas, teisingą atlyginimą ir pan.), vaikų ir paauglių teises į socialinę, ekonominę bei teisinę sritis, taip pat senyvo žmogaus teisę į socialinę paramą, teisę į būstą ir kt. Greta to, ši chartija

įtvirtino ir apsaugos garantijos suteikimą nuo skurdo ir socialinės atskirties kenčiantiems asmenims, sudarant jiems sąlygas su turimomis pajamomis pasinaudoti prieinamumo galimybe prie darbo, išsilavinimo, būsto bei medicininės pagalbos (Europos socialinė chartija, 30 straipsnis). Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, kad *Europos socialinėje chartijoje* pateiktos pagrindinės ekonominės ir socialinės teisės užtikrina ir praplečia pilietines asmens teises ir laisves socialiniame srities lauke.

Kita paminėtina yra *Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartija* (angl. *Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers*), sudaryta iš 26 straipsnių, kurie yra suskirstyti į dvylika pagrindinių skyrių, apibrėžiančių šias esmines dirbančiųjų teises: *judėjimo laisvės teisė*, akcentuojanti kiekvieno Europos Bendrijos darbuotojo teisę laisvai judėti visoje Bendrijos teritorijoje, atsižvelgiant į apribojimus, susijusius su viešąja tvarka, visuomenės saugumu ar sveikata; *užimtumo ir atlyginimo teisė*, paremta kiekvieno asmens laisve pasirinkti ir verstis norima profesine veikla pagal kiekvienos profesijos normas; *teisė į darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimą*, atsižvelgiant į darbo laiko trukmę ir organizavimą bei darbo formas; *teisė į socialinę apsaugą*, gaunant socialines išmokas; *teisė jungtis į asociacijas ir imtis kolektyvinių derybų*; *teisė į profesinę mokymą*; *lygios vyrų ir moterų teisės*; *darbuotojų teisė gauti informaciją*, atsižvelgiant į įvairiose valstybėse narėse galiojančią praktiką; *teisė į sveikatos apsaugą ir saugią darbo vietą*; *teisė į vaikų apsaugą*, įvedant draudimą dirbti asmenims iki penkiolikos metų; *senyvo amžiaus žmonių apsaugos teisė*, numatanti asmens išėjimo į pensiją galimybę; *neįgaliųjų teisių užtikrinimas*, akcentuojantis šių asmenų socialinės bei profesinės integracijos gerinimo galimybę. Taigi, tuo remiantis galima formuoti prielaidą, kad pastarosios chartijos pagrindu buvo siekiama dar labiau išplėtoti Europos Bendrijos socialinę sritį, kartu darbo rinkai suteikiant tam tikrą socialinę dimensiją.

Vėliau priimta *Pataisytoji Europos socialinė chartija* (angl. *European Social Charter (Revised)*), kurioje apibrėžta 31 socialinė teisė. Susisteminus visas šias teises, bendrąja prasme jas galima suskirstyti į tris pagrindines grupes:

- samdomų asmenų teisės;
- atskiro žmogaus teisės;
- atskirų gyventojų grupių teisės.

Iš to galima daryti prielaidą, kad *Pataisytosios Europos socialinės chartijos* tikslas yra įgyvendinti socialines žmogaus teises ir principus darbo bei patiems asmens gyvenimo sferose.

Tuo tarpu 2000 m. gruodžio mėn. priimta *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija* (angl. *Charter of Fundamental Rights of the European Union*), akcentuoja esminių vertybių puoselėjimą. Visos chartijoje esančios nuostatos nuosekliai išdėstytos ir suskirstytos būtent šių šešių vertybių pagrindu, t. y. orumas, laisvė, lygybė, solidarumas, pilietinės teisės bei teisingumas. Pažymėtina tai, kad nors šioje chartijoje su socialine sritimi susiję teiginiai yra abstraktesnio pobūdžio, tačiau

konkretus dėmesys socialinei apsaugai ir socialinei paramai išlieka. Chartijoje įtvirtinta nuostata, kad teisėtai Sąjungoje gyvenantys asmenys turi teisę į socialines pašalpas, taip pat Sąjunga, norėdama išspręsti socialinės atskirties ir skurdo problematiką, garantuoja teisę į socialinę paramą bei paramą aprūpinant būstu (Europos Sąjungos pagrindinių teisų chartija, 34 straipsnis). Taigi, *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija* ne tik pabrėžė Europos Sąjungos pagrindines vertybes, bet kartu prisidėjo ir prie didesnio asmens socialinės apsaugos užtikrinimo, padėjo įtvirtinti socialinę svarbą Europos Sąjungos dokumentuose.

Greta paminėtų sutarčių ir chartijų Europos Sąjungos socialinės srities vystymuisi įtakos taip pat turėjo ir tam tikri Tarybos reglamentai. Vienas tokių – *Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje*. Šio reglamento septinto straipsnio antroje dalyje randama užuomazgų apie socialinių ir mokestinių lengvatų suteikimo galimybę Bendrijoje dirbantiems bei jų išlaikomiems asmenims. Tuo tarpu *Tarybos reglamente Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo* akcentuojamos įvairios galimos išmokų kategorijos. Šio reglamento trečiojoje dalyje „*Specialiosios nuostatos, susijusios su įvairiomis išmokų rūšimis*“ nurodyta, kad socialinės išmokos skiriamos ligos ar motinystės atveju, taip pat atsižvelgiant į teisės aktus tam tikrą paramą ar kompensaciją gali gauti darbuotojai ar jų šeimos nariai bei, vadovaujantis specialiomis taisyklėmis, pasienio darbuotojai ir/ar jų artimieji, taip pat senyvo amžiaus žmonės ir bedarbiai. Atsižvelgiant į tai galima teigti, kad reglamentuose išdėstytos nuostatos, apimančios platų socialinių išmokų spektrą, tik dar labiau praplėtė Bendrijos socialinę sritį kartu sukuriant ir geresnes valstybės narių gyventojų gyvenimo sąlygas.

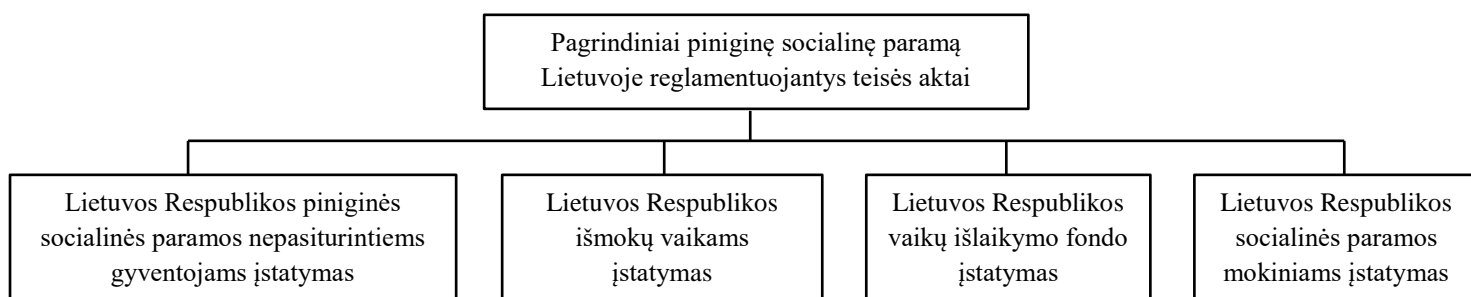
Kalbant apie Europos Sąjungos socialinę apsaugos lauką detaliau, tikslinga yra paminėti ir *Europos socialinės apsaugos kodeksą*. Šiame 1964 m. priimtame teisės akte taip pat susistemintai pateiktos tikslinės grupės, kurioms esant poreikiui skiriama tam tikra socialinė išmoka. 13 straipsniu įtvirtinta, kad asmenims, atitinkantiems tolimesnes kodekso nuostatas, gali būti skiriama ligos išmoka, 19 straipsniu nustatyta galimybė gauti socialines išmokas bedarbiams, 25 straipsnis akcentuoja teisę į senatvės išmokas, 31 straipsnis suteikia socialinę paramą įvykus nelaimingam atsitikimui darbe, 39 straipsnis nustato šeimos išmokas. Taip pat šiuo kodeksu suteikiamos motinystės (46 str.), invalidumo (53 str.) bei našlių ir našlaičių (59 str.) išmokos. Taigi, akivaizdu, kad *Europos socialinės apsaugos kodeksas* tampa dar vienu teisiniu pagrindu, kuriuo remiantis Europos Sąjungos piliečiams yra laiduojama teisė užsitikrinti socialinę apsaugą, pasinaudojant jiems priklausoma tam tikra socialinės išmokos rūšimi.

Apibendrinant socialinės apsaugos teisinės bazės ypatumus Europos Sąjungoje galima teigti, kad dėmesys socialinei politikai pradėjo rasti jau nuo pačios Europos Bendrijos steigimo sutarties ir vis plečiamas tolimesnėse Europos Sąjungos sutartyse. Būtina pažymėti, kad socialinės srities klausimai, orientuoti į socialinę apsaugą, imti gvildinti ir kituose Europos Sąjungos dokumentuose,

kaip antai, chartijose, Tarybos reglamentuose ar jau minėtame Europos socialinės apsaugos kodekse, kuriuose pastebimas vis labiau ryškėjantis dėmesys piniginei socialinei išmokai, nukreiptai į tikslinę gyventojų grupę.

2.2. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos teisinės bazės identifikavimas

Lietuvoje yra pakankamai plati piniginę socialinę paramą reglamentuojanti teisinė bazė. Pagrindiniai teisės aktai, koordinuojantys šią sritį, yra įstatymai, kurie konkrečiai pateikti žemiau esančiame paveiksle (žr. 12 pav.).

12 pav. Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys piniginę socialinę paramą (Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Vienas iš pagrindinių teisės aktų, reglamentuojančių piniginę socialinę paramą Lietuvoje, yra *Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas* (toliau – Piniginės socialinės paramos įstatymas). Šis įstatymas apibrėžia pagrindines su pinigine socialine parama susijusias sąvokas, nusako piniginės paramos teikimo principus (bendradarbiavimo ir dalyvavimo, prienamumo, socialinio teisingumo ir veiksmingumo, visapusiškumo, lygių galimybių (Piniginės socialinės paramos įstatymas, 3 straipsnis)), nustato šios paramos teikimo vykdymo ir finansavimo tvarką, pagal kurią piniginė parama teikiama vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją ir yra finansuojama iš savivaldybės biudžeto lėšų (Piniginės socialinės paramos įstatymas, 4 straipsnis, 1 dalis). Greta to, analizuojamame įstatyme yra pateiktos piniginės socialinės paramos rūšys, tokios kaip: *socialinė pašalpa* ir *būsto šildymo, išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijos* (Piniginės socialinės paramos įstatymas, 5 straipsnis), bei atitinkamai šeštuoju ir septintuoju šio įstatymo straipsniu apibrėžtos gavėjo teisės į kiekvieną iš šių dviejų socialinės paramos rūšių. Taip pat šiame teisės akte išgryninti socialinės pašalpos ir kompensacijos dydžio bei skyrimo tvarkos kriterijai, jų apskaičiavimo normatyvai. Darytina prielaida, kad gyventojų atžvilgiu viena aktualiausių šio įstatymo dalių galėtų būti *Piniginės socialinės paramos teikimas* (šeštasis įstatymo skirsnis), kurioje susistemintai pateikti esminiai nurodymai siekiant sėkmingai užpildyti prašymą-paraišką piniginei socialinei paramai gauti. Be to, pastaroji įstatymo dalis identifikuoja galimus piniginės socialinės paramos teikimo būdus – socialinė pašalpa gali būti suteikta

pinigais, nepinigine forma (pvz., maitinimo talonais, maisto produktais, socialinėmis kortelėmis) ar *pinigais ir (ar) nepinigine forma*. Tuo tarpu kompensacija skiriama *pinigais* ar *apskaičiuotą sumą pervedant į atsiskaitomąsias sąskaitas bankuose savivaldybės tarybos nustatyta tvarka* (Piniginės socialinės paramos įstatymas, 22 straipsnis). Šeštasis Piniginės socialinės paramos įstatymo skirsnis yra tolygiai svarbus ir vietos valdžios institucijoms, kadangi šio skirsnio dvidešimt trečiajame straipsnyje yra apibrėžtos savivaldybės teisės ir pareigos teikiant piniginę socialinę paramą. Analizuojant pastarąjį įstatymą detaliau pastebėta, kad šiame teisės akte yra akcentuojamas ir neteisėtai gautos piniginės socialinės paramos išieškojimas (Piniginės socialinės paramos įstatymas, 26-27 straipsniai), siekiant susigrąžinti neteisėtai paskirtą pinigų sumą iš tų asmenų, kurie piktnaudžiaudami įstatymais pateikė neteisingus duomenis, būtinus socialinei paramai gauti.

Kalbant apie *Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą* detaliau, svarbu pažymėti, jog nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo tam tikri šio įstatymo pakeitimai:

- nustatytos sritys, kurioms turėtų atitekti nepanaudotos piniginės socialinės paramos lėšos (pvz., neįgalųjų integracijai, skurdui ir socialinei atskirčiai mažinti, užimtumo programoms įgyvendinti ir kt.).
- nustatyta, kad išmoka vaikui į šeimos pajamos nebus įskaityta.
- į šeimos pajamos neįskaitoma dalis uždirbamų pajamų.

Taigi, tuo remiantis galima daryti išvadą, kad analizuojamojo įstatymo dalinė kaita sudarys patrauklesnes sąlygas piniginei socialinei paramai gauti, suteiks papildomos motyvacijos dirbantiems asmenims bei užtikrins tikslingesnę ir efektyvesnę piniginės socialinės paramos lėšų teikimą ir jų koordinavimą.

Apibendrinant yra teigtina, kad *Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas* yra esminis teisės aktas, tiesiogiai reglamentuojantis pagrindinius piniginės socialinės paramos ypatumus Lietuvoje. Juo remiantis nustatomos piniginės socialinės paramos teikimo sąlygos, socialinių išmokų gavėjų bei šias išmokas teikiančių institucijų teisės, išmokų dydžiai ir kiti su pinigine socialine parama susiję aspektai.

Su pinigine socialine parama susijusių nuostatų atrandama ir *Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatyme* (toliau – Išmokų vaikams įstatymas). Šiame teisės akte nustatomas finansinės paramos dydis asmenims, auginantiems ar globojantiems vaikus, taip pat vaikams, netukusiems tėvų globos. Greta to, įstatyme yra apibrėžtos išmokų rūšys, tokios kaip: išmoka vaikui, rūpybos išmokos, išmoka įsivaikinus vaiką, išmoka besimokančio vaiko priežiūrai ir kita (Išmokų vaikams įstatymas, 3 straipsnis), išmokų finansavimo, skyrimo bei mokėjimo tvarka. Remiantis analizuojamuoju įstatymu, išmokas skiria ir moka savivaldybių administracijos, remdamosios šiuo teisės aktu ir atitinkamais Vyriausybės patvirtintais Išmokų vaikams skyrimo ir mokėjimo nuostatais (Išmokų vaikams įstatymas,

15 straipsnis). Taip pat pažymėtina, kad penktasis šio įstatymo skirsnis akcentuoja tiek pačių išmokų gavėjų, tiek šią paramą teikiančių institucijų teisės ir pareigos.

Analizuojant pastarąjį įstatymą plačiau, pabrėžtina, kad 2017 m. gruodžio 5 d. priimtas Išmokų vaikams įstatymo Nr. I-621 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-822, įsigaliojęs nuo 2018 metų sausio 1 d. įtvirtino „vaiko pinigų“ mokėjimą visiems vaikams. Pagal priimtą pakeitimą universali 30 Eur mėnesinė išmoka mokama visiems vaikams neatsižvelgiant į šeimos gaunamų pajamų dydį. Be to, naujos redakcijos pagrindu įtvirtinta ir papildomų išmokų vaikams skyrimo galimybė, prieš tai įvertinus vaikų skaičių, amžių bei vienam šeimos nariui per mėnesį tenkantį pajamų dydį.

Taigi, akivaizdu, kad nuostatomis, kurios pateiktos *Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatyme*, siekiama užtikrinti tinkamas sąlygas auginti ar globoti vaikus, taip pat garantuoti vaikams, netekusiems tėvų, pragyvenimo galimybę. Ypatingai tam palankiais sąlygas sudarė naujos redakcijos įstatyme įsigaliojusios nuostatos, numatančios universalios ir/ar papildomos išmokos vaikui suteikimą.

Pakankamai artimas pastarajam teisės aktui yra ir *Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymo Nr. X-987 pakeitimo įstatymas* (toliau – Vaikų išlaikymo fondo įstatymas), kuris taikomas nepilnamečiams arba vyresniems nei aštuoniolikos metų nedarbingiems asmenims, besikreipiantiems dėl socialinių išmokų mokėjimo. Šio įstatymo aktualumas yra tame, kad iš vieno ar abiejų tėvų vaikui priteistos išlaikymo lėšos nėra mokamos. Tuomet vienas vaiką auginantis asmuo ar jo globėjai turi galimybę kreiptis į Vaikų išlaikymo fondą prašydami piniginės socialinės paramos. Būtent šis įstatymas apibrėžia tokių išmokų dydį, jų skyrimo ir mokėjimo tvarką (3 skyrius), apsprendžia pareiškėjo ir skolininko pareigas, išgrynina išmokytų išmokų išieškojimą. Taigi, piniginė socialinė parama, kaip būtina pagalbos priemonė, gali būti suteikta ir iš Vaikų išlaikymo fondo, siekiant užtikrinti tinkamą asmenų, vis dar negalinčių visapusiškai savimi pasirūpinti, priežiūrą.

Kalbant apie socialinę paramą, greta trijų išanalizuotų teisės aktų tikslinga paminėti ir *Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymą* (toliau – Socialinės paramos mokiniams įstatymas). Šis įstatymas orientuojasi į socialinės paramos suteikimą valstybinėse ar savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklose, ikimokyklinėse ir kitose įstaigose besimokantiems vaikams suteikimą. Remiantis analizuojamuoju įstatymu, galimos dvi socialinės paramos rūšys mokiniams, t. y. nemokamas maitinimas bei mokinių aprūpinimas mokinio reikmenimis (Socialinės paramos mokiniams įstatymas, 3 straipsnis). Tolimesni įstatymo straipsniai apibrėžia sąlygas, kurių atitikimas yra būtinas norint gauti teisę į socialinę paramą (ypatingai svarbus 5 straipsnis). Šio teisės akto trečiajame skirsnyje *Socialinės paramos mokiniams administravimas* nurodomos socialinę paramą administruojančios institucijos (mokyklų steigėjai, savivaldybių administracijos) (9 straipsnis) bei pateikiamos kreipimosi dėl socialinės paramos mokiniams nuostatos (10 straipsnis). Įstatymo pabaigoje numatyta atsakomybė už neteisėtą socialinės paramos mokiniams pasinaudojimą. Taigi, *Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas* suponuoja sunkiai besiverčiantiems

mokiniams galimybę palengvinti finansinę naštą, suteikiant jiems nemokamą maitinimą ar aprūpinant juos būtiniausiomis mokyklinėmis reikmenimis.

Apibendrinant piniginės socialinės paramos koordinavimo ypatumus Lietuvoje galima teigti, kad esminiai teisės aktai, kuriais remiantis yra teikiama kuri nors iš dviejų piniginės socialinės paramos rūšių – socialinė pašalpa ar būsto šildymo bei geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacija, yra įstatymai. Šuo atveju pagrindinis teisės aktas yra Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, kurio nuostatuose įtvirtintos paramos teikimo, jos dydžio, apskaičiavimo ir kitos sąlygos. Pažymėtina, kad išmokos ir socialinė parama Lietuvoje yra koordinuojama ir kitais teisės aktais, nukreiptais į tikslinę asmenų grupę, pavyzdžiui vaikus ir mokinius, kuomet yra atitinkamai vadovaujamas Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo bei Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymų pagrindu.

2.3. Piniginės socialinės paramos teisės aktų Jurbarko rajono savivaldybėje analizė

Piniginės socialinės paramos teikimas Lietuvos Respublikos savivaldybėse greta nacionalinių teisės aktų taip pat yra koordinuojamas remiantis vietos lygmens dokumentų pagrindu. Jurbarko rajono savivaldybės atveju, pinigine socialine parama yra reglamentuota atitinkamais savivaldybės administracijos direktoriaus priimtais įsakymais bei Tarybos sprendimais, kurie susistemintai pateikti žemiau esančioje lentelėje (žr. 6 lent.).

6 lentelė. Piniginę socialinę paramą reglamentuojantys teisės aktai Jurbarko rajono savivaldybėje (Šaltinis: sudaryta darbo autorius, 2018)

Teisės akto rūšis	Priėmimo data	Pavadinimas
Įsakymas	2011 m. kovo 4 d.	Dėl socialinės paramos skyriaus nuostatų patvirtinimo.
Sprendimai	2014 m. gruodžio 18 d.	Dėl piniginės socialinės paramos nepasiturintiems Jurbarko rajono savivaldybės gyventojams teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo.
	2018 m. kovo 29 d.	Dėl lėšų piniginei socialinei paramai nepasiturintiems gyventojams apskaičiavimo ir nepanaudotų savivaldybės biudžeto lėšų, skirtų piniginei socialinei paramai skaičiuoti ir mokėti, panaudojimo kitai socialinei paramai finansuoti Jurbarko rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo.

Vienas iš pagrindinių Jurbarko rajono savivaldybės teisės aktų, kuriame įtvirtintos piniginės socialinės paramos nuostatos, yra Jurbarko rajono savivaldybės administracijos direktoriaus pasirašytas įsakymas dėl *Socialinės paramos skyriaus nuostatų patvirtinimo*. Šis dokumentas reglamentuoja Socialinės paramos skyriaus uždavinius, funkcijas, teises bei pareigas, taip pat darbo organizavimo tvarką ir atsakomybę (Jurbarko rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus nuostatai, 1 punktas). Antroje minėtųjų nuostatų dalyje *Skyriaus uždaviniai ir funkcijos* yra nustatyta, kad Socialinės paramos skyrius administruoja piniginę socialinę paramą ir organizuoja jos

teikimą, koordinuoja šias išmokas skiriančių specialistų darbą, atlieka piniginės socialinės paramos bei kompensacijų skaičiavimą ir vykdo jų mokėjimą, tvarko su socialine parama susijusių rajono savivaldybės biudžeto lėšų panaudojimo apskaitą. Taip pat pažymėtina, kad 7.16-uju patvirtintų nuostatų punktu numatytas ir socialinės paramos teikimas mokiniams, suteikiant jiems nemokamo maitinimo ar aprūpinimo būtiniausiomis mokyklinėmis reikmenimis galimybę. Taigi, *Jurbarko rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus nuostatų* pagrindu yra įteisintos bendros Socialinės paramos skyriaus pareigybės piniginės socialinės paramos skyrimo kontekste, o tai kartu identifikuoja ir už piniginės socialinės paramos skyrimą atsakingus asmenis analizuojamoje vietos lygmens teritorijoje.

Kitas Jurbarko rajono savivaldybės atžvilgiu svarbus dokumentas, apibrėžiantis piniginės socialinės paramos ypatumus, yra Jurbarko rajono savivaldybės tarybos 2014 m. gruodžio 18 d. priimtas sprendimas Nr. T2-391 *Dėl piniginės socialinės paramos nepasiturintiems Jurbarko rajono savivaldybės gyventojams teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo*. Šiame teisės akte antroje dalyje išdėstytos dvi piniginės socialinės paramos rūšys – socialinė pašalpa bei kompensacija už būsto šildymo, geriamojo bei karšto vandens išlaidas – ir nustatytas jų finansavimas iš savivaldybės biudžeto. Analizuojant šį sprendimą detaliau, galima daryti prielaidą, kad vietos gyventojams ypatingai aktuali yra trečioji dalis *Kreipimasis dėl piniginės socialinės paramos*, kurioje nurodyta, kad gyventojai, norėdami gauti jiems priklausančias socialines išmokas, turi kreiptis nuo 5 iki 25 mėnesio dienos į savivaldybės administracijos seniūnijas, užpildydami prašyme-paraiškoje nurodytą informaciją. Be to, remiantis 71 punktu numatyta, kad asmenims, susidūrusiems su itin sunkia materialine padėtimi ar nukentėjusiems nuo tam tikros nelaimės (pavyzdžiui, gaisro), gali būti suteikta ir vienkartinė piniginė socialinė parama. Greta viso to, analizuojamajame tvarkos apraše taip pat yra pateikiama pajamų socialinei pašalpai bei kompensacijai gauti apskaičiavimo metodika, išgrynintos savivaldybės administracijos bei šią paramą gaunančių asmenų pareigos ir teisės teikiant piniginę socialinę paramą (atitinkamai aštunta ir devinta tvarkos aprašo dalis). Svarbu paminėti tai, kad pastarojo tvarkos aprašo pagrindu seniūnijose yra sudaromos *Socialinės paramos teikimo komisijos*, įtraukiančios vietos bendruomenes, nevyriausybinės organizacijas bei kitus suinteresuotus asmenis, turinčius teisę teikti rekomendacijas dėl socialinės paramos skyrimo arba neskyrimo konkrečiam asmeniui. Apibendrinant galima pažymėti, kad Jurbarko rajono savivaldybės sprendime, kuriuo patvirtintas piniginės socialinės paramos teikimas, pateiktos visų esminių subjektų (rajono gyventojai, seniūnijų bei savivaldybių atstovai), įsitraukiančių į piniginės socialinės paramos teikimo procesą, teisės, pareigos, atsakomybės. Tai dokumentas, kuris detaliai apibrėžia socialinių išmokų ar kompensacijos skyrimo tvarką, jų dydį ir apskaičiavimo specifiškumą, nurodo asmenims esminius kreipimosi dėl norimos piniginės socialinės paramos rūšies ypatumus.

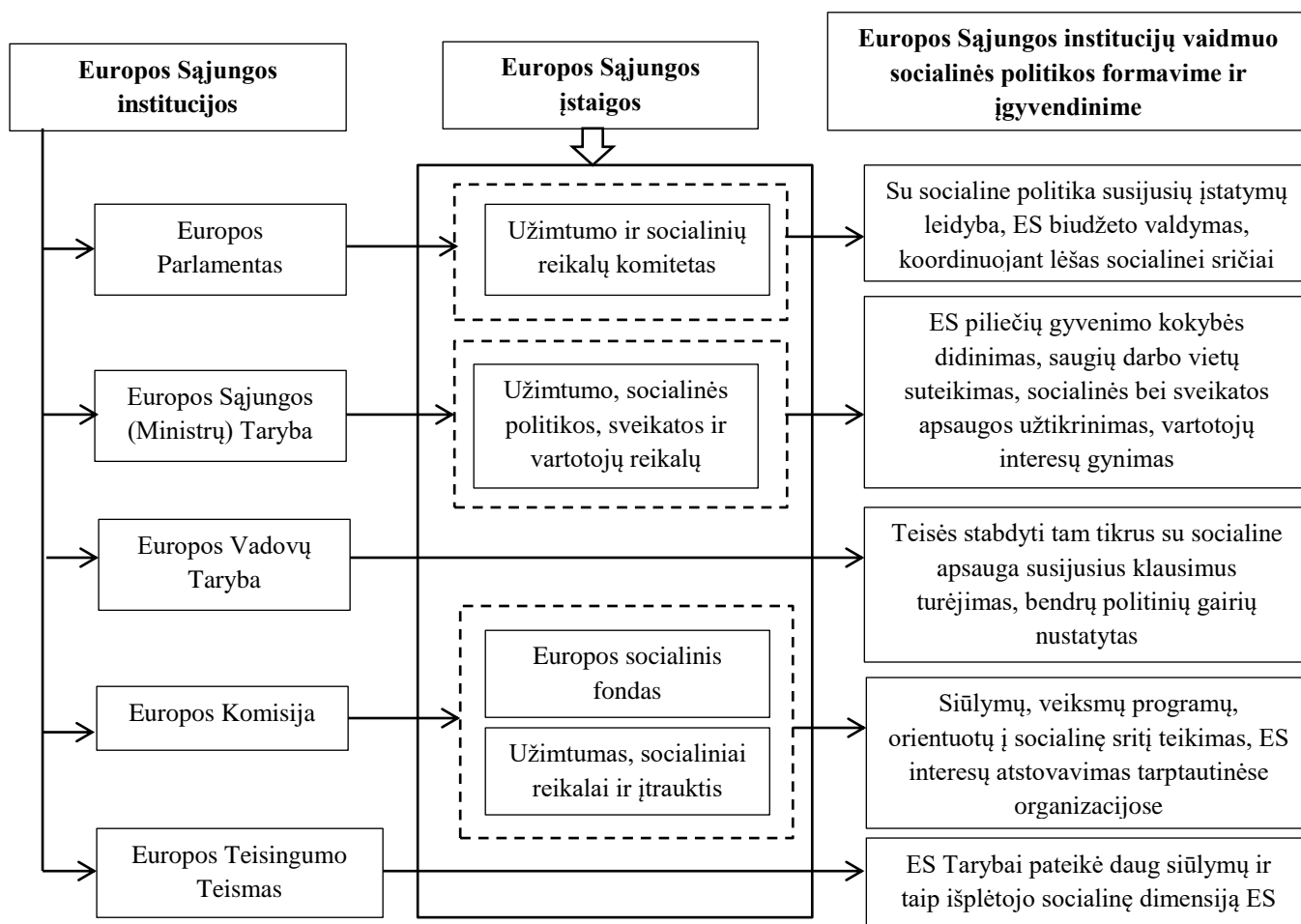
Analizuojant su pinigine socialine parama susijusius oficialius Jurbarko rajono savivaldybės dokumentus detaliau, yra paminėtinas ir kitas Jurbarko rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T2-62 *Dėl lėšų piniginei socialinei paramai nepasiturintiems gyventojams apskaičiavimo ir nepanaudotų savivaldybės biudžeto lėšų, skirtų piniginei socialinei paramai skaičiuoti ir mokėti, panaudojimo kitai socialinei paramai finansuoti Jurbarko rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo* (toliau - Aprašas). Šis 2018 metų kovo 29 dieną įsigaliojęs teisės aktas apsprendžia lėšų poreikio piniginei socialinei paramai teikti panaudojimo tvarką Jurbarko rajono savivaldybėje. *Aprašo* antrojo skyriaus aštuntame punkte nurodoma, kad lėšų poreikis minėtajai socialinei paramai suteikti apskaičiuojamas naudojant bazinį lėšų dydį kartu atsižvelgiant į šios paramos mokėjimą sąlygojančius veiksnius. Taip pat analizuojamojo dokumento keturioliktoju punktu įteisinta, jog nepanaudotos piniginei socialinei paramai skirtos biudžeto lėšos gali būti nukreiptos į kitų funkcijų finansavimą, pavyzdžiui, socialinei reabilitacijai, socialinės atskirties ar skurdo mažinimui, neįgaliųjų socialinei integracijai, užimtumo didinimui ir kita. Taigi, minėtasis *Aprašas* svarbus tuo, kad juo vadovaujantis ne tik nustatomas būtinas lėšų dydis piniginei socialinei paramai mokėti, bet kartu identifikuojamos sritys, į kurias gali būti nukreiptos nepanaudotos piniginei socialinei paramai numatytos lėšos, taip siekiant tikslingo ir efektyvaus Jurbarko rajono savivaldybės biudžeto lėšų paskirstymo.

Apibendrinant piniginę socialinę paramą reglamentuojančius dokumentus Jurbarko rajono savivaldybėje galima teigti, kad pagrindiniai teisės aktai, apibrėžiantys piniginės socialinės paramos ypatumus, yra Jurbarko rajono savivaldybės Tarybos sprendimai bei administracijos direktoriaus įsakymai. Šių dokumentų pagrindu yra užtikrinamas piniginės socialinės paramos koordinavimas vietos lygmeniu, nustatant savivaldybės Socialinės paramos skyriaus bei seniūnijų funkcijas piniginės socialinės paramos skyrimo procese, taip pat charakterizuotos dėl socialinės paramos gavimo besikreipiančiųjų asmenų teisės ir išgrynintos sąlygos, kurias turi atitikti potencialus paramos gavėjas, bei pateikta prašymo–paraiškos socialinei išmokai gauti tvarka.

2.4. Socialinės apsaugos sektoriaus institucinės sąrangos nustatymas

Socialinės politikos aprėptis yra labai plati. Ji apima socialinę apsaugą, į kurią įeina socialinė parama bei socialinis draudimas. Visa ši socialinės politikos sistema yra koordinuojama Europos, nacionaliniu ir vietos lygmenų pagrindu.

Pagrindinės Europos Sąjungos institucijos, pagal savo kompetenciją nagrinėjančios su socialine politika susijusius klausimus, ir jų indėlis į socialinės politikos ir apsaugos plėtrą matomas žemiau pateiktame paveiksle (žr. 13 pav.).

13 pav. Europos Sąjungos socialinės politikos ir apsaugos sritį koordinuojančios institucijos
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Europos Sąjungos veiklos sritys (2018) bei Dromantiene ir Česnuityte (2011, p. 72-82))

Europos Parlamento (angl. The European Parliament) poveikis socialinei politikai pasireiškia per teisės aktų priėmimą, kurių pagrindu yra įpareigojamos valstybės narės įgyvendinti tam tikras prievoles. Taip pat ši institucija gali teikti įvairius pakeitimus ar siūlymus svarstant biudžetą (šiuo atveju socialinės dimensijos plėtos klausimais), atlieka vykdomosios valdžios kontrolę. Pažymėtina, kad socialinės politikos funkcijų vykdymo pagrindu, Europos Parlamentas yra įsteigęs *Užimtumo ir socialinių reikalų komitetą*, teikiančią informaciją apie socialinės politikos ypatumus, profesinį mokymąsi, užimtumą ir kitas panašias sritis.

Europos Sąjungos (Ministrų) Tarybos (angl. Council of European Union) vaidmuo socialinės politikos plėtroje yra labai panašus į *Europos Parlamento*, netgi pasitaiko atvejų kai abi šios institucijos dalijasi tomis pačiomis funkcijomis. Akcentuotina tai, kad minėtoji *Taryba* skirtingo pobūdžio sritis analizuoja remdamasi skirtinga sudėtimi. Šiuo atveju socialinės apsaugos klausimams spręsti yra įkurta *Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų taryba*, siekianti sudaryti geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas Europos Sąjungos piliečiams, užtikrinti tinkamą socialinę bei sveikatos apsaugą, garantuoti visų asmenų lygias teises.

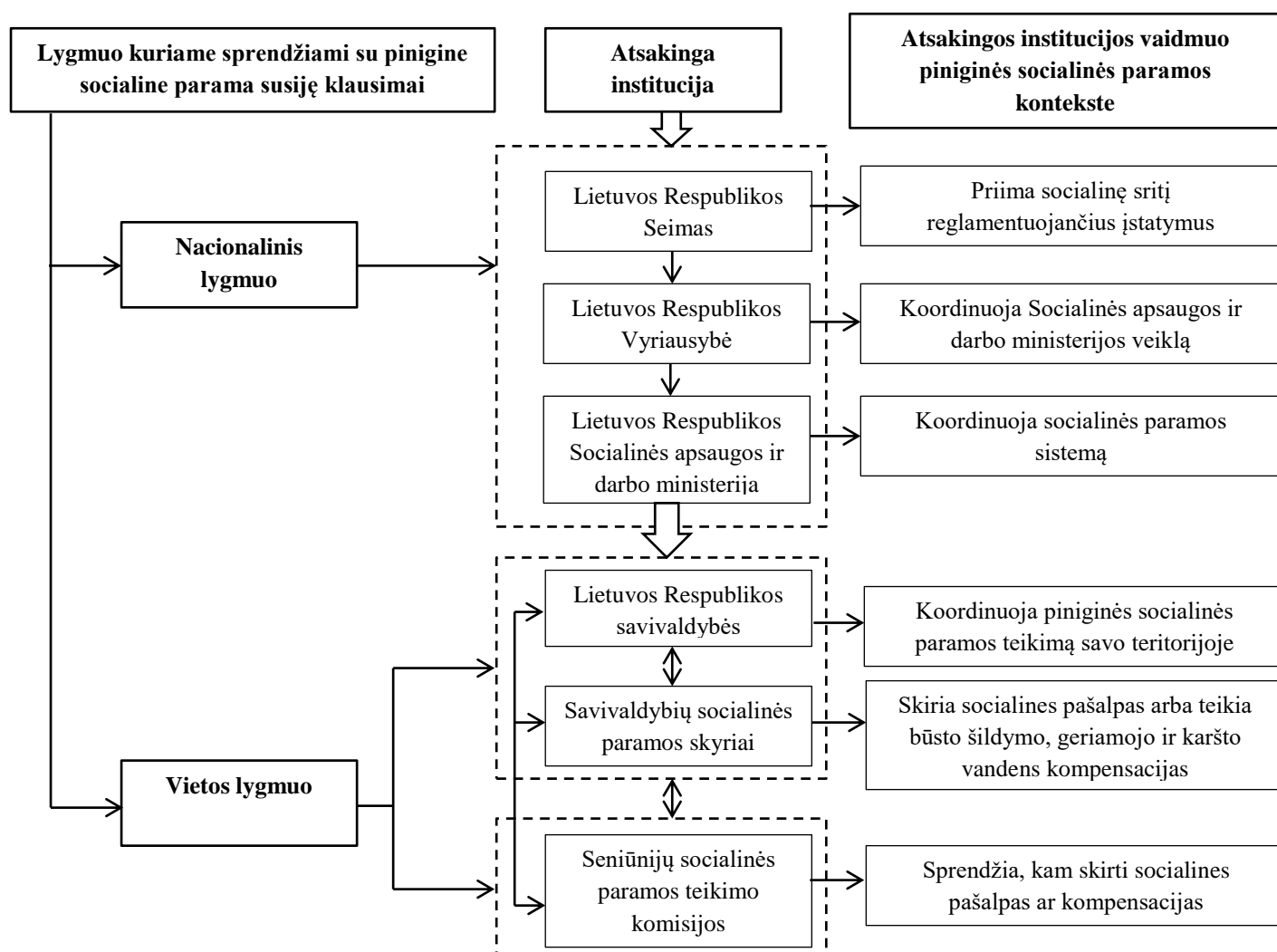
Europos Vadovų Tarybai (angl. The European Council) Lisabonos sutartimi buvo suteikta galimybė blokuoti tam tikrus socialinės apsaugos sistemą apimančius klausimus, taip įgaunant savotišką teisę dalyvauti teisės aktų priėmimo procedūroje. Greta to, ši institucija aptaria esmines tarptautines problemas socialinėje srityje, tvirtina atitinkamus su socialine apsauga susijusius dokumentus, prisideda prie pagrindinių Europos Sąjungos socialinės politikos plėtros kryptių nustatymo.

Europos Komisijos (angl. European Commission) svarba socialinės politikos srityje išryškėja per siūlymą priimti *Europos Sąjungos Tarybai* naujus į socialinę apsaugą nukreiptus teisės aktus, taip pat per atitinkamos tematikos veiksnių programų pateikimą bei efektyvų atstovavimą Europos Sąjungos interesams įvairiose tarptautinėse organizacijose. Paminėtina tai, kad *Europos Komisijos* pagrindu yra įsteigtas *Europos socialinis fondas*, iš kurio finansuojami projektai, nukreipti į socialinės apsaugos, įgūdžių ir darbo tobulinimo galimybes.

Europos Teisingumo Teismas (angl. The Court of Justice of European Union) socialinės politikos kontekste, kaip, beje, ir kitose srityse, prižiūri, kad būtų vykdomi priimti teisės aktai, atlieka įvairių sutarčių aiškinimo funkciją, siekiant garantuoti vienodą dokumentų supratimą ir interpretaciją visose Europos Sąjungos valstybės narėse, sprendžia iškilusius ginčus (šiuo atveju socialinės apsaugos kontekste).

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad Europos Sąjungoje socialinė politika ir apsauga daugiau ar mažiau yra koordinuojama beveik visų pagrindinių Europos Sąjungos institucijų. Bendrąja prasme kalbant, socialinės politikos bei apsaugos kryptis, jų svarbą bei vaidmenį gyventojams nustato ir su šiomis sritimis susijusius teisės aktus leidžia *Europos Parlamentas*, *Europos Sąjungos Taryba* bei *Europos Komisija*. Tuo tarpu *Teisingumo Teismas* užtikrina, kad būtų įgyvendinami socialinę sritį reglamentuojantys teisės aktai, taip užtikrinant socialinės dimensijos plėtrą visoje Europos Sąjungoje. Pažymėtina tai, kad siekiant detaliau susikoncentruoti į atitinkamą socialinės politikos sritį, šiuo atveju socialinę apsaugos lauką, minėtosios Europos Sąjungos institucijos taip pat yra įkūrusios smulkesnes įstaigas, komitetus, fondus, konkrečiai analizuojančius ir dirbančius ties aktualiais socialinės srities klausimais.

Lietuvoje socialinė politika yra nukreipta į pagalbos suteikimą asmenims, negalintiems dėl objektyvių priežasčių asmeniškai pasirūpinti savimi. Tokiu būdu šiems gyventojams yra suteikiama socialinė apsauga, numatant jiems socialinės paramos užtikrinimą, kuri dažniausiai įgyvendinama per piniginę socialinę paramą, t. y. suteikiant socialines išmokas arba kompensuojant būsto šildymo, geriamojo ar karšto vandens išlaidas. Visą piniginės socialinės paramos koordinavimo mechanizmą sąlygoja įvairių institucijų tarpusavio bendradarbiavimas tiek nacionaliniu, tiek vietos lygmenimis. Susistemintas vizualus piniginės socialinės paramos modelis, apimantis valdymo lygmenį, jam priklausančias institucijas ir jų vykdomas pagrindines funkcijas, pateiktas žemiau esančiame paveiksle (žr. 14 pav.).

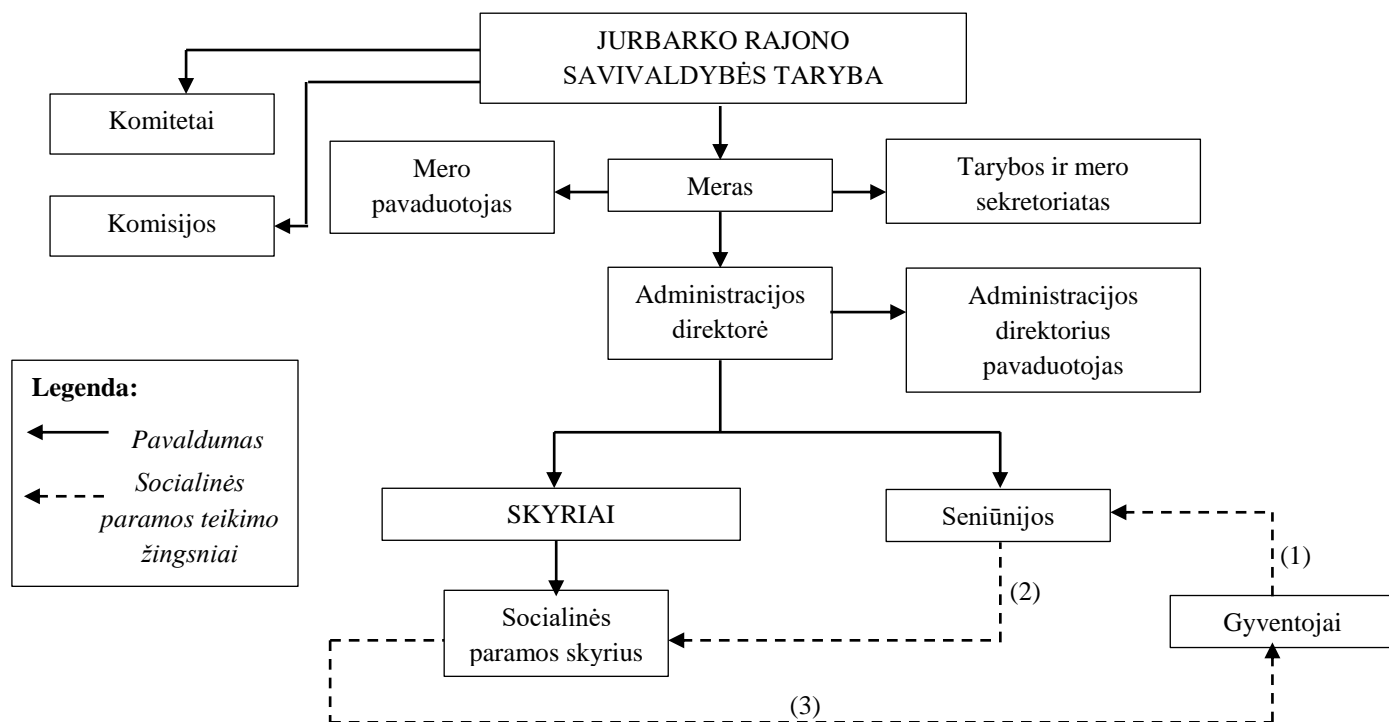

14 pav. Institucinė piniginės socialinės paramos koordinavimo sistema Lietuvoje
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, įvairia mokslinė literatūra ir teisės aktais, 2018)

Iš pateikto paveikslo matyti, kad Lietuvoje piniginės socialinės paramos koordinavimui įtakos turi tiek nacionalinės, tiek vietos lygmens institucijos. Nacionaliniu lygmeniu didžiausias vaidmuo tenka *Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai* organizuojančiai ir kontroliuojančiai tinkamą piniginės socialinės paramos teikimo vykdymą. Vietiniame lygmenyje už

piniginę socialinę paramą yra atsakingos savivaldybės, ypačiai savivaldybių socialinės paramos skyriai, kurie kartu bendradarbiaudami su seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijomis atranka pagal šią sritį koordinuojančių įstatymų nuostatuose išdėstytas sąlygas atitinkančius dėl piniginės socialinės paramos besikreipiančius asmenis ir jiems skiria numatytas socialines pašalpas arba kompensacijas.

Konkreiti vietos lygmens, šiuo atveju Jurbarko rajono savivaldybės, pavyzdinė institucinė struktūra socialinės paramos srityje pateikta žemiau esančiame paveiksle (žr. 15 pav.).

15 pav. Jurbarko rajono savivaldybės socialinės paramos teikimo institucinė struktūra
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis Jurbarko rajono savivaldybė, 2018)

Aukščiau pateikta piniginės socialinės paramos teikimo struktūra Jurbarko rajono savivaldybėje rodo, kad gyventojai, norėdami gauti socialinę išmoką arba kompensaciją už būsto šildymą, geriamojo ar karšto vandens išlaidas, pagal savo deklaruotą gyvenamąją vietą kreipiasi į savivaldybės administracijos seniūnijas. Pažymėtina tai, kad kiekvienoje seniūnijoje teritorijos principu veikianti *Socialinės paramos teikimo komisija* analizuoja probleminius atvejus ir teikia informaciją *Socialinės paramos skyriui* dėl piniginės socialinės paramos teikimo, stabdymo ar jos nutraukimo piktnaudžiavimo atvejais. Tuomet Jurbarko rajono savivaldybės administracijos *Socialinės paramos skyrius*, atsižvelgdamas į *Socialinės paramos teikimo komisijos* rekomendacijas, atlieka piniginės socialinės paramos skaičiavimus ir numatytus kriterijus atitinkantiems dėl socialinės paramos besikreipiantiems asmenims atlieka socialinių išmokų teikimą.

Taigi, išanalizavus socialinės apsaugos sektoriaus institucinę sąrangą galima teigti, kad su šia sritimi susiję aspektai yra reguliuojami įvairių Europos, nacionalinių bei vietos institucijų pagrindu.

Europos mastu socialinės apsaugos, į kurią taip pat įtraukiama ir socialinė parama, formavimas ir įgyvendinimas pagrinde yra atliekamas Europos Parlamento, Europos Sąjungos Tarybos bei Europos Komisijos. Šios institucijos pagal savo kompetenciją leidžia ir priima socialinę apsaugą apimančius įstatymus, užtikrina aukšto lygio jos įgyvendinimą, teikia veiksmų programas bei atstovauja Europos Sąjungos interesus tarptautinėse organizacijose. Lietuvoje pinigine socialinė parama yra koordinuojama nacionaliniu ir vietos lygmenimis. Nacionaliniu lygmeniu pagrindinis vaidmuo pinigines socialinės paramos kontroliavimo atžvilgiu tenka Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, vietos lygmeniu vienoda svarba yra būdinga tiek tam tikros savivaldybės administracijos socialinę paramą koordinuojančiam skyriui, tiek seniūnijos teritorijos principu veikiančiai Socialinės paramos teikimo komisijai, kurios tarpusavyje bendradarbiaudamas užtikrina pinigines socialinės paramos teikimą asmenis, susiduriantiems su ypatingai didelėmis finansinėmis problemomis.

Apibendrinant pinigines socialinės paramos teisinės bazės reglamentavimą ir institucinę struktūrą galima teigti, kad tai yra platų dokumentų bei organizacijų sąrašą apimanti sritis. Vien Europos mastu socialinės apsaugos ypatumai yra koordinuojami pagrindinėse Europos Sąjungos sutartyse, taip pat chartijose, Tarybos reglamentuose ir atitinkamuose kodeksuose. Šiuose teisiniuose aktuose palaipsniui buvo įtvirtinti esminiai socialiniai klausimai, kurių pagrindu, bendrąja prasme kalbant, nustatytos asmens socialinės teisės į socialines išmokas, lygias galimybes, tinkamas ir saugias darbo sąlygas, sveikatos apsaugą ir kita. Lietuvoje esminį vaidmenį pinigines socialinės paramos reglamentavime atlieka Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, kuriame nustatytos visos esminės socialinės paramos teikimo sąlygos bei Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo ir Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams teisės aktai, identifikuojantys socialinės išmokos tikslinei gyventojų grupei. Piniginės socialinės paramos teisinio lauko spektrą praplečia ir jos vykdomas koordinavimas vietos lygmeniu, kuomet savivaldybėje priimami Tarybos sprendimai bei pasirašomi administracijos direktoriaus įsakymai, kurias vadovaujantis yra nurodomas savivaldybės bei seniūnijos socialinę paramą kuriojančio skyriaus funkcijos pinigines socialinės paramos skyrimo procese. Kadangi visi šie teisės aktai yra patvirtinti skirtinguose lygmenyse, todėl pinigine socialinė parama yra koordinuojama Europos, nacionaliniu ir vietos lygmens institucijų pagrindu. Nacionalinės ir vietinės institucijos sąveikaudamos tarpusavyje ir įgyvendindamos pavestas asmenines funkcijas užtikrina, kad pinigine socialinė parama pasiektų tuos asmenis, kuriems ji iš tikrųjų yra būtina.

3. JURBARKO RAJONO SAVIVALDYBĖS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS ĮGYVENDINIMO TYRIMAS

Šiame skyriuje pristatoma kiekybinio ir kokybinio tyrimo metodologija, identifikuojant empirinio tyrimo metodų pasirinkimą sąlygojusius motyvus, nustatant tyrimo etapus, jo instrumentą, charakterizuojant tyrimo dalyvius. Tolimesnėje dalyje, siekiant visapusiškai ištirti pinigines socialinės paramos įgyvendinimo problematikos ypatumus Jurbarko rajono savivaldybėje, atliekama ekspertinių interviu ir piniginę socialinę paramą gaunančių asmenų apklausos metu gautų duomenų analizė. Remiantis tuo, skyriaus pabaigoje pateikiamas rekomendacinis priemonių tobulinimo planas ir modelis, padėsiantis siekti veiksmingo pinigines socialinės paramos įgyvendinimo užtikrinimo.

3.1. Tyrimo metodologija

Pastaraisiais metais augantis pinigines socialinės paramos poreikis Jurbarko rajono savivaldybėje, 2018 metais įsigaliojusi nauja *Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo* redakcija, nustačiusi naują socialinės paramos skyrimo tvarką bei išmokų dydį, valstybės remiamų pajamų padidėjimas, savivaldybės integracijos su kitomis vietinėmis institucijomis modelio diegimas ir kiti veiksniai įvairiapusiškai sąlygoja visą pinigines socialinės paramos įgyvendinimo procesą. Todėl šiuo darbu siekiama išanalizuoti esamą pinigines socialinės paramos teikimo situaciją Jurbarko rajono savivaldybėje, identifikuojant ryškiausias probleminis sritis tiek atsakingų institucijų, tiek į jas besikreipiančiųjų asmenų atžvilgiu. Šiai analizei pasirinktos trys pagrindinės pinigines socialinės paramos dalyvių grupės – paramos gavėjai, seniūnijų atstovai ir savivaldybės *Socialinės paramos* skyriaus darbuotojai.

Empirinio tyrimo objektas – pinigines socialinės paramos įgyvendinimas Jurbarko rajono savivaldybėje.

Empirinio tyrimo tikslas – išanalizuoti pinigines socialinės paramos įgyvendinimą Jurbarko rajono savivaldybėje ir pateikti rekomendacijas, kaip tobulinti šią sritį.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

1. parengti tyrimo metodologiją.
2. identifikuoti pagrindinius socialinės paramos įgyvendinimo procesą sąlygojančius veiksnius.
3. pateikti pinigines socialinės paramos priemonių įgyvendinimo tobulinimo modelį.

Siekiant numatyto tikslo ir uždavinių įgyvendinimo, tarpusavyje yra integruojami du tyrimai – *kokybinis* ir *kiekybinis*. Taip atsiranda galimybė surinkti įvairesnę empirinę medžiagą, pagrįsti tyrimo rezultatus iš įvairių perspektyvų bei išvengti trūkumų, atsirandančių taikant tik vieną metodą.

Pats *kokybinis tyrimas* gali būti apibrėžtas kaip natūralioje aplinkoje atliekama situacijos analizė, suteikianti galimybę tyrimą atliekančiam asmeniui tiesiogiai įsitraukti į tyrimo procesą ir atlikti

išsamią tiriamojo reiškinių apžvalgą (Williams, 2007, p. 67). Apie tai kalba ir Kardelis (2007), anot kurio, kokybinis tyrimas yra apibūdinamas kaip sisteminga tam tikros situacijos, atvejo ar individų grupės analizė, kurios pagrindu siekiama suvokti tiriamuosius reiškinius, kartu pateikiant interpretacinį jų paaiškinimą (p. 273). Pažymėtina, kad šio tipo tyrimas, išsikeltam empiriniam tikslui įgyvendinti, pasirinktas atsižvelgiant į jo teikiamus privalumus, t. y. naudojant šį metodą nėra būtinos didelės materialinės sąnaudos, atsiranda galimybė praplėsti tiriamąją problemą ir analizuoti ją platesniu mastu, taip pat šio tyrimo pagrindu galima gauti įvairiapusę informaciją, suvokti tam tikro reiškinių vystymosi dinamiką bei kurti naujas hipotezes (Tidikis, 2003, p. 366), be to, anot Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas (2017), tai padeda atskleisti tam tikrų konstrukčių, kuriuos problematiška nagrinėti kiekybiškai, prasmes (p. 21). Taigi, išryškinta kokybinio tyrimo nauda lėmė jo taikymo tiriamajame darbe pasirinkimo būtinybę, siekiant gauti vienodą informaciją iš su analizuojamąja sritimi susijusių respondentų.

Kiekybinis tyrimas yra įvardijamas kaip struktūruota analizė, kuomet yra taikomi matematinės statistinės analizės būdai tyrimo duomenims – skaičiams sutvarkyti (Kardelis, 2007, p. 276). Panašaus požiūrio laikosi ir Yilmaz (2013), teigdamas, kad kiekybinis tyrimas padeda paaiškinti reiškinius pagal skaitinius duomenis, kurie yra analizuojami matematiškai pagrįstais metodais, ypač statistikos duomenimis (p. 311). Akcentuotina, kad vienas iš pagrindinių veiksnių, sąlygojusių šio metodo taikymą tiriamajame darbe, yra tai, kad kiekybinio tyrimo metu nėra asmeniškai įsitraukiama į tyrimą, todėl tai suteikia papildomą galimybę surinkti objektyvius, nešališkus tyrimo duomenis bei, kaip nurodo Kardelis (2016), paruošti neasmenišką tyrimų atskaitas (p. 352). Būtent duomenų objektyvumo užtikrinimas sudarė prielaidą taikyti kiekybinio tyrimo metodą, taip išvengiant vien interpretacinių tyrimo rezultatų, gautų kokybinio tyrimo metodo pagrindu, pateikimo.

Empirinio tyrimo metodai – *pusiau struktūruotas interviu*. Kokybinio tyrimo duomenų metodas – *pusiau struktūruotas interviu* – pasirinktas atsižvelgiant į tai, kad visa interviu procedūra ir klausimai gali būti standartizuojami tik iš dalies (Butkevičienė, 2011, p. 5), o tai suteikia galimybę respondentui papildomai užduoti naujus klausimus, kai norima detaliau pasigilinti į kokią nors sritį ar tyrimo eigoje paaiškėjus, kad tyrimo tikslui pasiekti trūksta tam tikros informacijos. Be to, atliekant *pusiau struktūruotą interviu* ir pastebėjus, kad tiriamajam nepatogu kalbėti tam tikra tema, tyrėjas reikiamą informaciją gali gauti laikinai praleisdamas su šia tematika susijusį klausimą ir prie jo sugrįždamas vėliau panaudojant kitą formuluotą (Morkevičius, Telešienė, Žvaliauskas, 2008, p. 95). Taigi, *pusiau struktūruoto interviu* lankstumas ir kiti privalumai lėmė jo taikymą tiriamajame darbe.

Apklausa raštu. Apklausa raštu pagrindu siekiama identifikuoti piniginės socialinės paramos įgyvendinimo ypatumus socialinės paramos gavėjų atžvilgiu. Šis kiekybinio tyrimo metodas pasirinktas atsižvelgiant į tai, kad juo remiantis pakankamai didelę respondentų imtį galima apklausti sutaupant laiko ir lėšų, kadangi konkrečioje grupės aplinkoje tyrimą atliekantis asmuo turi galimybę tuo pačiu metu išdalinti tiek klausimynų, kiek yra respondentų. Taip pat šiuo atveju, kaip teigia

Gaižauskaitė ir Mikėnė (2014), respondentas pasirenka jam priimtina klausimyno pildymo greitį, be to, atsiranda daugiau privatumo, todėl tyrimo dalyvis atviriau gali atsakyti į jautresnius anketos klausimus (p. 72). Taigi, apklausos raštu metodas pasirinktas siekiant gauti kuo objektyvesnius tyrimo rezultatus ir sparčiau surinkti didelės imties duomenis.

Apklausa elektroniniu paštu. Nepaisant to, kad šis metodas yra patogus, pigi bendravimo forma, kadangi nereikia derinti konkretaus susitikimo laiko ir apklausos vietos, *apklausa elektroniniu paštu* panaudota tik tuo atveju, kai buvo sudėtinga atlikti tiesioginę apklausą su konkrečiais tyrimo dalyviais.

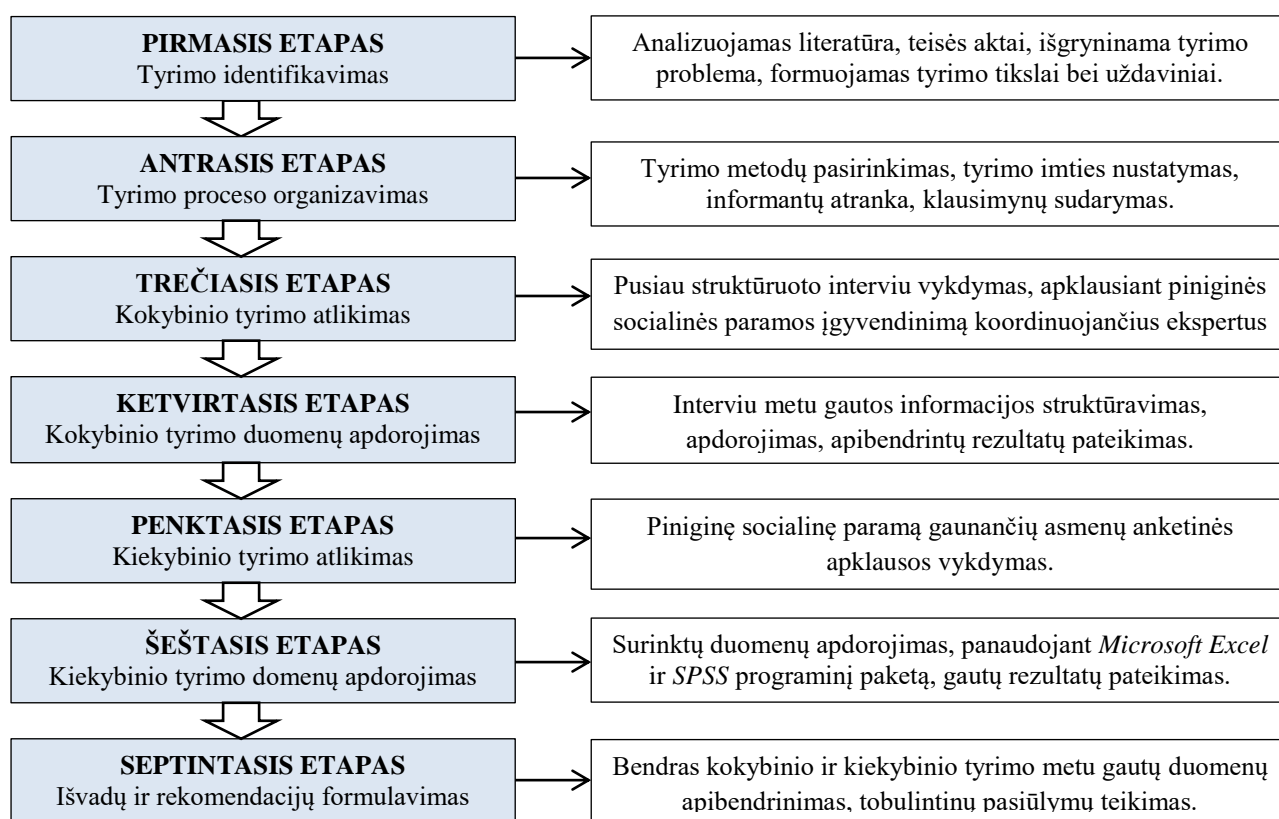
Tyrimo duomenų analizės metodai – *kokybinio turinio analizė* ir *statistinė duomenų analizė*. *Kiekybinė turinio analizė* pasirinkta atsižvelgiant į tai, kad ji suteikia galimybę susisteminti didelės apimties interviu metu surinktą informaciją, kurią pagal prasmę galima sujungti į kategorijas ir subkategorijas, taip suformuojant pagrįstas išvadas (Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, 2017, p. 57-58). *Statistinės duomenų analizės* pagrindu panaudojus IBM SPSS Statistics paketą išanalizuoti ir grafiškai pavaizduoti socialinę paramą gaunančių asmenų anketinės apklausos duomenys.

Tyrimo etika. Siekiant išlaikyti tinkamą pusiausvyrą tarp tyrimą atliekančio asmens noro gauti kuo objektyvesnę informaciją ir respondento saugos, renkant tyrimui reikalingus duomenis buvo laikomasi socialiniams tyrimams būdingų etinių principų:

- *Privatumo.* Remiantis šiuo principu yra akcentuojama, kad kiekvienas asmuo pats sprendžia kiek plačiai išsakyti savo asmenines nuomones. Todėl siekiant užtikrinti respondentų privatumą, bet kokia informacija tiriamajame darbe be tiriamųjų sutikimo nebuvo skleidžiama.
- *Anonimiškumo.* Pabrėžiama, kad kiekvieno tyrėjo pareiga yra saugoti dalyvių anonimiškumą, kad jų suteikta informacija neleistų nustatyti tiriamųjų tapatybės. Todėl tiriamajame darbe buvo koduojami visų tyrimo dalyvių vardai bei nenaudojami jokie kiti jų asmeniniai duomenys.
- *Konfidencialumo.* Šis principas reiškia, kad tyrėjas laikys viską paslapyje apie asmenį, pateikęs jam informaciją. Todėl tyrime konfidencialumas buvo užtikrintas nepateikiant visos informacijos apie tiriamuosius asmenis, pavyzdžiui, praleidžiant gimimo metus.
- *Sąžiningumo.* Būtina pateikti tik tokią informaciją, kuri tyrimo metu buvo gauta iš tikrųjų, jos nekeičiant, nepanaikinant ar nepridedant. Todėl atliekant šį tyrimą buvo pateikti visi tyrimo rezultatai net ir tuo atveju, jei jie nesutapo su kitų tyrimo rezultatais (Kardelis, 2016, p. 82-85).

Tyrimo eiga. *Kokybinis tyrimas* buvo atliktas 2018 m. spalio – lapkričio mėnesiais. Vieno interviu trukmė siekė nuo 25 iki 40 minučių. Dėl interviu laiko ir vietos su kai kuriais informantais buvo tariamasi elektroniniu paštu, su kitais respondentais šis aspektas aptartas susitikus tiesiogiai, kartu pateikiant klausimyną, taip siekiant užtikrinti, kad suformuoti klausimai atitinka respondentų kompetenciją. Tyrimo dalyviams sutikus, visas interviu pokalbis buvo įrašinėjamas. Kai trūko reikalingos informacijos arba apklausoje dalyvaujantis asmuo neišsamiai atsakė į pateiktą užklausa, pusiau struktūruoto interviu metu buvo užduota keletas papildomų klausimų.

Kiekybinis tyrimas vykdytas 2018 m. lapkričio mėnesį. Piniginę socialinę paramą gaunančių asmenų apklausa buvo atlikta penkiose Jurbarko rajono seniūnijose – Smalininkų, Skirsnemunės, Girdžių, Jurbarko bei Jurbarko miesto, prieš tai gavus oficialų universiteto patvirtinimą apie magistro baigiamajam projektui būtiną tyrimo atlikimą ir jį pasirašius Jurbarko rajono savivaldybės administracijos direktoriui bei pateikus kiekvienos seniūnijos seniūnui. Iš viso šiose seniūnijose per šešias darbo dienas apklausta 100 respondentų, išdalinant anoniminės anketos, o informantams jas užpildžius jos iš kart buvo grąžintos atgal tyrimą atliekančiam asmeniui. Vidutinis pildymo laikas – 10 minučių. Pasitaikė dalis žmonių, kurie dėl subjektyvių priežasčių apklausoje dalyvauti atsisakė. Visas kokybinis ir kiekybinis tyrimas atliktas keliais etapais, kurie pateikti žemiau esančiame paveiksle (žr. 16 pav.).

16 pav. Tyrimo eigos schema
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Iš pateikto paveikslo matyti, kad tyrimo eigą sudaro keletas etapų – pradedant tyrimo problemos identifikavimu ir jos pagrindimu, tyrimo metodologijos parengimu, pereinant prie kokybinio ir kiekybinio tyrimų atlikimo ir baigiant pagal gautus analizės rezultatus rekomendacinio socialinės paramos įgyvendinimo tobulinimo priemonių plano ir modelio pateikimu.

Tyrimo instrumentas. Empiriniam tikslui pasiekti sudarytas *pusiau struktūruoto interviu klausimynas*, orientuotas į piniginės socialinės paramos Jurbarko rajono savivaldybėje įgyvendinimo ypatumų identifikavimą ekspertų požiūriu. Visas klausimynas yra suskirstytas į penkias skirtingas sritis, kiekvienai sričiai priskiriant tiriamąsias kategorijas (žr. 7 lent.).

7 lentelė. Pusiaus struktūruoto interviu klausimyno sandara
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Tiriamos srities pavadinimas	Tiriamos srities kategorija	Kategorijos pagrindimas	Tikslas
Piniginės socialinės paramos reguliavimas	<ul style="list-style-type: none"> Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo tinkamumas. 	Klausimas sudarytas remiantis teisės aktų analize, pateikta šio darbo 2.2. poskyryje.	Išanalizuoti piniginę socialinę paramą reglamentuojančią teisinę bazę bei identifikuoti institucinius koordinavimo ypatumus.
	<ul style="list-style-type: none"> Institucinis piniginės socialinės paramos koordinavimas. 	Klausimas parengtas savarankiškai.	
Piniginės socialinės paramos teikimo veiksmingumas	<ul style="list-style-type: none"> Piniginės socialinės paramos teikimo tikslingumas. 	Klausimas sudarytas remiantis literatūros analize, pateikta šio darbo 1.2. poskyryje (Neubourg, Castonguay, Roelen, 2007).	Nustatyti paramos skirimo tikslingumą ir jo naudą vietos bendruomenių atžvilgiu, ištirti piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumą sąlygojančius veiksnius,
	<ul style="list-style-type: none"> Vietos bendruomenių įtraukimas į piniginės socialinės paramos skyrimo procesą. 	Klausimas sudarytas remiantis teisės aktų analize, pateikta šio darbo 2.3. poskyryje.	
	<ul style="list-style-type: none"> Piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumą lemiantys veiksniai. 	Klausimas sudarytas remiantis literatūros analize. Česaitė, E. (2005), Viešųjų institucijų veiklos efektyvumo vertinimo elementai.	
Piniginę socialinę paramą sąlygojančių pajamų padidėjimas	<ul style="list-style-type: none"> Valstybės remiamų pajamų (VRP) padidėjimas nuo 102 iki 122 eurų. 	Klausimas sudarytas remiantis LR Vyriausybės nutarimo „Dėl LR Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 10 d. nutarimo Nr. 923 „Dėl valstybės remiamų pajamų dydžio patvirtinimo“ pakeitimo“ projektu.	Nustatyti su pinigine socialine parama susijusių pajamų padidėjimo poveikį visam piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procesui.
Naujų modelių pritaikomumo galimybės	<ul style="list-style-type: none"> Naujų modelių diegimas piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procese 	Klausimas parengtas remiantis žiniasklaidoje pateiktais specialistų pasvarstymais.	Atskleisti naujų modelių galimą poveikį piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procesui
IT piniginės socialinės paramos srityje naudojimo ypatumai	<ul style="list-style-type: none"> Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) veiksmingumas. 	Klausimas sudarytas remiantis socialinės paramos šeimai informacinės sistemos internetine svetaine https://www.spis.lt .	Identifikuoti informacinės sistemos (SPIS) naudojimo veiksmingumą bei aktyvumą Jurbarko rajono savivaldybėje.
Kitos probleminės sritys	<ul style="list-style-type: none"> Veiksniai stabdantys efektyvų piniginės socialinės paramos įgyvendinimą. 	Klausimas parengtas savarankiškai.	Atrasti naujų probleminių sričių, kurios neišaiškėjo kitų tyrimo metu pateiktų klausimų pagrindu.

Iš pateiktos lentelės matyti, kad kokybinis tyrimas buvo įgyvendintas atliekant pusiau struktūruotą interviu, kurio klausimai suskirstyti į šešias pagrindines grupes. Šių grupių pagrindu siekiama atskleisti piniginę socialinę paramą reglamentuojančių teisės aktų tikslingumą, nustatyti į šį procesą įsitraukiančių institucijų tarpusavio ryšio pakankamumą, identifikuoti už šios paramos teikiamą atsakingų asmenų kompetenciją, atskleisti Jurbarko rajono savivaldybės išgalės užtikrinti reikiamą pajamų poreikį, išanalizuoti SPIS funkcionavimą, jos naudojimo aktyvumą, išsiaiškinti naujų modelių diegimo galimybę ir galimą jų poveikį bei identifikuoti kitas problemines sritis.

Būtina pažymėti, kad norint pilnavertiškai įgyvendinti tyrimo uždavinius atlikta ir pačių piniginę socialinę paramą gaunančių asmenų *anketinė apklausa*, suteiksianti galimybę identifikuoti piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procese kylančius sunkumus ir vietos gyventojų atžvilgiu. Anketos klausimų grupės, joms priskirti klausimai ir jų pagrindimas matomas patektoje lentelėje (žr. 8 lent.).

8 lentelė. Anketos klausimų sandara ir pagrindimas
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Klausimų grupė	Klausimas	Klausimo pagrindimas
Pasinaudojimas pinigine socialine parama	Kokią piniginę socialinę paramą gaunate ar esate gavęs (-usi) (galimi keli atsakymai)?	Klausimu siekiama nustatyti, kokia respondentų Klausimu siekiama nustatyti, kokią pinigines socialinės paramos rūšį gauna respondentas – socialinę pašalpą, būsto šildymo kompensaciją, vienkartinę pašalpą, išmoką vaikui ar rūpybos išmoką. <i>Klausimas parengtas savarankiškai.</i>
	Kiek, Jūsų nuomone, kiekviena iš pinigines socialinės paramos rūšių yra naudinga?	Klausimu siekiama įvertinti gaunamos socialinės paramos naudingumą paramos gavėjo gyvenimo kokybės pagerėjimo atžvilgiu. <i>Klausimas parengtas savarankiškai.</i>
Teisinis pinigines socialinės paramos reglamentavimas	Kaip vertinate Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pasikeitimą po kurio nustatyta, kad skiriant socialinę pašalpą ar kompensacijas į šeimų, auginančių vaikus, pajamas išmoka vaikui nebus įskaitoma?	Šiuo klausimu siekiama nustatyti, kokį poveikį pragyvenimo atžvilgiu vietos gyventojams turi dalinis teisinės bazės pasikeitimas. <i>Klausimas sudarytas remiantis teisės aktų analize, pateikta šio darbo 2.2. poskyryje.</i>
Piniginės socialinės paramos teikimo tikslingumas	Kalbant apie piniginę socialinę paramą, kone visuomet, kaip didžiausia problema yra įvardijama garantijos stoka, kad parama pasieks tik tikslinę gyventojų grupę, aplenkiant vengiančius darbo, nelegaliai dirbančiuosius asmenis ar kitus „prisiplakėlius“. Ar sutinkat su šiuo teiginiu?	Klausimu siekiama identifikuoti gyventojų nuomonę apie pinigines socialinės paramos teikimo tikslingumo užtikrinimą. <i>Klausimas sudarytas remiantis literatūros analize, pateikta šio darbo 1.2. poskyryje (Neubourg, Castonguay, Roelen, 2007).</i>
Piniginės socialinės paramos koordinavimo efektyvumas	Konsultavimo paslaugos apie pinigines socialinės paramos gavimą teikiamos operatyviai, išsamiai ir aiškiai.	Klausimu siekiama nustatyti gyventojų nuomonę apie pinigines socialinės paramos administravimo proceso paslaugų kokybę. <i>Klausimas sudarytas remiantis literatūros analize, pateikta šio darbo 1.3. poskyryje (Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013).</i>
	Piniginei socialinei paramai gauti būtinų dokumentų sutvarkymas vykdomas itin sparčiai ir efektyviai.	
	Piniginės socialinės paramos skyriame dalyvaujančio personalo kompetencija yra tinkama.	
	Piniginės socialinės paramos dydžio apskaičiavimas atitinka mano lūkesčius.	
Informacinių technologijų pinigines socialinės paramos srityje naudojimo ypatumai	Ar naudojate paramos šeimai informacinę sistemą (SPIS)? Įvertinkite pateiktus teiginius, savo vertinimą nurodant nuo 1 iki 5 balų (kur 1 reiškia visiškai nesutinku, o 5 visiškai sutinku).	Klausimu siekiama nustatyti, kaip aktyviai vietos gyventojai naudojami SPIS sistema, jos procedūrų sudėtingumą, pasitenkinimą laiko atžvilgiu, techninių problemų dažnumą. <i>Klausimas sudarytas remiantis socialinės paramos šeimai informacinės sistemos internetine svetaine https://www.spis.lt.</i>
Naujų modelių, apimančių pinigines socialinę paramą, diegimas	Kaip vertintumėte siūlymą įvesti ekonomijos principu pagrįstą modelį skiriant pinigines paramą? Pavyzdžiui, atsižvelgiant į šeimos narių skaičių, diferencijuoti socialinės pašalpos dydį ir kompensaciją užšildymą ir vandenį.	Klausimu siekiama nustatyti, kaip, anot vietos gyventojų, modelio diegimas paveiktų visą pinigines socialinės paramos įgyvendinimo procesą. <i>Klausimas parengtas remiantis žiniasklaidoje pateiktais specialistų pasvarstymais.</i>
Bendrieji klausimai	Lytis	Šiais klausimais siekiama charakterizuoti tyrime dalyvavusius asmenis. <i>Klausimas parengtas savarankiškai.</i>
	Amžius	
	Išsilavinimas	
	Socialinis statusas	
	Vidutinės mėnesio pajamos vienam šeimos nariui	

Iš pateiktos lentelės matyti, kad kiekybinis tyrimas, vykdant anketinę apklausą, parengtas remiantis literatūros analize kartu išlaikant sąsajas su pusiau struktūruoto interviu klausimynu, taip sudarant galimybę identifikuoti ekspertų ir gyventojų nuomonę tuo pačiu klausimu. Anketos pradžioje buvo siekiama nustatyti, kiek ir kokia pinigine socialine parama yra aktuali vietos gyventojams, toliau teirautasi jų nuomonės apie galimą poveikį dalinai pasikeitus teisinei bazei, taip pat klausta, ar pinigines socialinės paramos koordinavimas vykdomas tinkamai bei kiek vietos gyventojams yra priimtina SPIS sistema. Pabaigoje pateikti klausimai, susiję su tyrimo dalyvių demografinėmis charakteristikomis. Anketa parengta uždaru klausimų pagrindu pasirenkant vieną ar kelis iš anksto pateiktus atsakymus arba pagal Likerto skalę įvertinant pateiktus teiginius nuo 1 – „visiškai nesutinku“ iki 5 – „visiškai sutinku.“

Tyrimo imties charakteristika. Kokybinio tyrimo imtį sudarė 10 ekspertų: 5 ekspertai iš Jurbarko rajono savivaldybės ir 5 ekspertai iš Jurbarko rajono seniūnijų. Kiekvienam ekspertui suteiki atitinkamai kodai. Kodas „JRS“ reiškia Jurbarko rajono savivaldybės atstovus. Kodas „JMS“ identifikuoja Jurbarko miesto seniūnijos darbuotojų pateiktus atsakymus. Kodai „JSJ“, „SJS“ bei „GSJ“ atitinkamai išreiškia Jurbarko, Skirsnemunės ir Girdžių seniūnijose dirbančių asmenų požiūrį. Išsamesnė tyrimo dalyvių charakteristika pateikta žemiau esančioje lentelėje (žr. 9 lent.).

9 lentelė. Kokybinio tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kriterijai Informanto Kodas	Lytis	Išsilavinimas	Pareigybė	Institucijos tipas	Ryšys su pinigine socialine parama
R1_JRS	Moteris	Aukštasis universitetinis	Vyriausioji specialistė	Jurbarko rajono savivaldybė	Piniginės socialinės paramos teikimo koordinavimas
R2_JRS	Vyras	Aukštasis universitetinis	Administracijos direktoriaus pavaduotojas	Jurbarko rajono savivaldybė	Koordinuoja ir kontroliuoja savivaldybės Socialinės paramos skyriaus veiklą.
R3_JRS	Moteris	Aukštasis universitetinis	Socialinių išmokų specialistė	Jurbarko rajono savivaldybė	Piniginės socialinės paramos organizavimas, kontroliavimas, planavimas
R4_JRS	Moteris	Aukštasis universitetinis	Vyriausioji specialistė	Jurbarko rajono savivaldybė	Piniginės socialinės paramos teikimo koordinavimas
R5_JRS	Moteris	Aukštasis universitetinis	Socialinių išmokų specialistė	Jurbarko rajono savivaldybė	Konsultuoja socialinės paramos ir šalpos išmokų bei įvairių kompensacijų klausimais.
R6_JMS	Moteris	Aukštasis universitetinis	Socialinė darbuotoja	Jurbarko miesto seniūnija, Jurbarkas	Būsto šildymo, vandens išlaidų kompensacijos, socialinės pašalpos, išmokų vaikui skyrimas
R7_SSJ	Moteris	Aukštasis universitetinis	Socialinė darbuotoja	Smalininkų seniūnija, Jurbarkas	Būsto šildymo, vandens išlaidų kompensacijos, socialinės pašalpos, išmokų vaikui skyrimas
R8_JSJ	Moteris	Aukštasis universitetinis	Socialinė darbuotoja	Jurbarkų seniūnija, Jurbarko rajonas	Piniginės socialinės paramos koordinavimas
R9_SSJ	Vyras	Aukštasis universitetinis	Seniūnas	Skirsnemunės seniūnija, Jurbarko rajonas	Socialinės paramos teikimo komisijos pirmininkas
R10_GSJ	Moteris	Aukštasis universitetinis	Specialistė	Girdžių seniūnija, Jurbarko rajonas	Piniginės socialinės paramos koordinavimas

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės, visi pusiau struktūruoto interviu dalyviai yra įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir atsakingi už su pinigines socialinės paramos įgyvendinimu susijusius veiksmus. Todėl kiekvienas pasirinktas respondentas kompetentingai bei pagrįstai gali išreikšti savo požiūrį pateiktais tyrimo klausimais.

Kiekybinio tyrimo imtį sudarė 102 respondentai. Jų pasiskirstymas pagal lytį, amžių, išsilavinimą bei socialinį statusą pateiktas žemiau esančioje lentelėje (žr. 10 lent.).

10 lentelė. Kiekybinio tyrimo demografinės charakteristikos
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

	LYTIS		AMŽIUS				IŠSILAVINIMAS					SOCIALINIS STATUSAS					
	Vyras	Moteris	18-29 m.	30-49 m.	50-69 m.	70 m. ir daugiau	Pagrindinis	Vidurinis	Profesinis	Aukštesnysis	Aukštasis	Bedarbis (-ė)	Studentas (-ė)	Valstybės tarnautojas (-a)	Samdomą darbą dirbantis asmuo	Verslininkas (-ė)	Pensininkas (-ė)
N=102	15	86	18	47	25	12	8	20	15	20	38	23	3	17	35	4	19
Neatsakė	1						1					1					

Iš pateiktos lentelės matyti, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių respondentų yra moterys. Daugiausiai tyrime pasitaikiusių informantų priklausė 30-49 metų amžiaus grupei, o pagal socialinį statusą – samdomąjį darbą dirbančių asmenų.

Tyrimo dalyvių atranka. *Kokybiniam* ir *kiekybiniam* tyrimams atlikti buvo taikytina tikslinė atranka. Šis atrankos būdas pasirinktas todėl, kad tyrimą atliekantis asmuo turi galimybę atsirinkti tik tuos individus, kurie gali suteikti prasmingos informacijos apie tiriamąjį dalyką. Šiuo atveju *kokybinio tyrimu* buvo siekta atskleisti pinigines socialinės paramos įgyvendinimo ypatumus Jurbarko rajono savivaldybėje piniginę paramą teikiančių darbuotojų atžvilgiu, todėl tyrimui tikslingai pasirinkti piniginę socialinę paramą koordinuojantys Jurbarko rajono savivaldybės specialistai. Tuo tarpu *kiekybinio tyrimu* siekta išsiaiškinti Jurbarko rajono gyventojų, gaunančių piniginę paramą, nuomonę apie pinigines socialinės paramos įgyvendinimo procesą, todėl tyrimui pasirinkti socialinę paramą gaunantys Jurbarko rajono savivaldybės gyventojai.

Tyrimo apribojimai. Tyrimo rezultatai atspindi tik tyrimo metu pateiktą respondentų nuomonę. Pažymėtina, kad keičiantis ekonominiais, demografiniais ar kitiems išoriniams veiksniams, respondentų vertinimai gali kisti.

Išvados taikytinos tik apibendrinant Jurbarko rajono piniginę socialinę paramą koordinuojančių ekspertų ir socialinės paramos gavėjų nuomonę ir netaikytinos vertinant kitų rajonų ekspertų ir gyventojų požiūrius į pinigines socialinės paramos įgyvendinimo procesą.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Šiame poskyryje analizuojami ekspertų ir vietos gyventojų požiūriai į piniginės socialinės paramos įgyvendinimo ypatumus Jurbarko rajono savivaldybėje, taikant pusiau struktūruoto interviu ir anketinės apklausos metodus. Šiuo atveju norėta tikslingiau ir iš įvairesnių perspektyvų, t. y. tiek ekspertų, tiek paramos gavėjų atžvilgiu, nustatyti piniginės socialinės paramos įgyvendinimo situaciją Jurbarko rajone tam, kad būtų gauti kuo įmanoma objektyvesni tyrimo rezultatai.

Prieš analizuojant gautus pusiau struktūruoto interviu ir anketinės apklausos rezultatus, konkrečiai susijusius su piniginės paramos teikimo ypatumais, visų pirma vertėtų apžvelgti, kada apskritai respondentai yra gavę piniginę socialinę paramą. Tyrimo rezultatų sklaida pateikiama žemiau esančioje lentelėje (žr. 11 lent.).

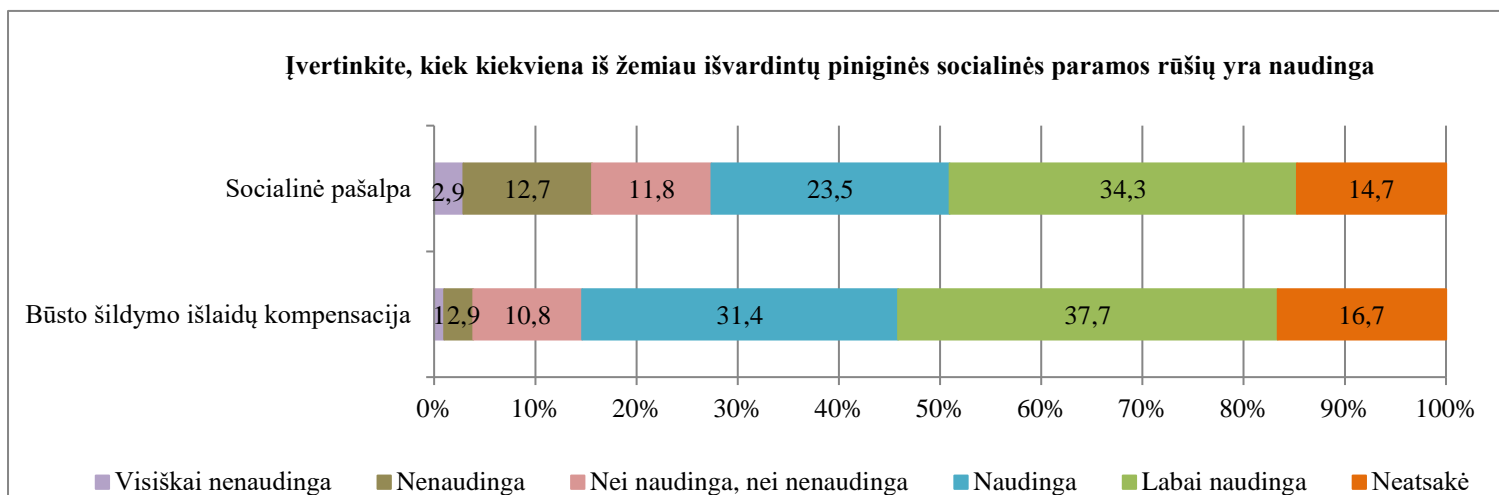
11 lentelė. Piniginės socialinės paramos gavimo laikotarpis
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Ar per paskutiniuosius šešis mėnesius esate gavęs (-usi) piniginę socialinę paramą?		
N	Valid	102
	Missing	0

		Dažnis (angl. Frequency)	Proc. nuo bendro apklaustųjų skaičiaus (angl. Percent)	Proc. nuo atsakiusių į klausimą (angl. Valid Percent)	Sukauptasis dažnis (angl. Cumulative Percent)
Valid	Taip	46	45,1	45,1	45,1
	Ne	56	54,9	54,9	100,0
Total		102	100,0	100,0	

Iš pateiktų lentelės stulpelyje *Valid Percent* rezultatų, atspindinčių atsakiusių procentinį dažnį arba, kitaip tariant, procentą nuo atsakiusių į klausimą, matyti, kad šiek tiek daugiau nei pusė apklaustųjų, t. y. 54,9 proc. yra gavę piniginę socialinę paramą ne anksčiau nei prieš pusę metų. Tuo tarpu likusi apklaustųjų dalis, t. y. 45,1 proc. tyrime dalyvavusių paramos gavėjų, piniginę socialinę paramą yra gavę per pastaruosius šešerius mėnesius. Pažymėtina tai, kad pagrindinė priežastis, lėmusi procentiškai vienodą atsakymų variantų pasiskirstymo sklaidą kitame lentelės stulpelyje, nurodančiame procentinę atsakymų pasiskirstymo dalį nuo bendro apklaustųjų skaičiaus (Percent), yra ta, jog pildant apklausą nei vienas respondentas nepraleido šio klausimo.

Sekančiu bendresnio pobūdžio klausimu respondentų buvo paprašyta nusakyti, kiek, jų nuomone, kiekviena iš dviejų piniginės socialinės paramos rūšių yra naudinga. Tyrimo rezultatai pateikti žemiau esančiame paveiksle (žr. 17 pav.).

17 pav. Paramos gavėjų požiūriai į piniginės socialinės paramos naudingumą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Iš pateikto grafiko matyti, kad, anot respondentų, abi piniginės socialinės paramos rūšys gali būti įvardijamos kaip daugiau ar mažiau būtinos, kadangi tokie atsakymo variantai kaip naudinga ir labai naudinga siejasi su teigiamu respondentų požiūriu. Šį teiginį dar labiau pagrindžia tai, kad atskirai susumavus kiekvienos piniginės socialinės paramos procentinių atsakymų labai naudinga ir naudinga variantų pasiskirstymą pastebėta, kad bendras palankus požiūris kiekvienos paramos rūšies atžvilgiu išliktų ne mažesnis nei 57 proc., o tai reiškia daugiau nei kas antro respondento pateiktą teigiamą įvertinimą.

Remiantis tyrimo rezultatais nustatyta, kad šiek tiek svarbesnė tyrimo dalyvių tarpe piniginės socialinės paramos rūšis yra būsto šildymo išlaidų kompensacija, kadangi trečdalis (37,7 proc.) informantų nuo bendro tyrimo dalyvavusių apklaustųjų skaičiaus (procentai skaičiuojami bendrai su praleistomis reikšmėmis „missing“) šios paramos naudingumą įvertino kaip labai naudingą, ir trečdalis (31,4 proc.) apklaustųjų – kaip naudingą. Tuo tarpu socialinė pašalpa naudingumo atžvilgiu vertinta šiek tiek prasčiau ir atsakymo variantą, kad ši parama yra naudinga, pasirinko kas penktas (23,5 proc.) tyrimo dalyvavęs informantas.

Taigi, tyrimo rezultatai atskleidė, kad piniginė socialinė parama iš tiesų yra svarbi ją gaunantiems asmenis, todėl remiantis tuo būtina visam piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procesui skirti kuo įmanoma daugiau dėmesio, taip užtikrinant efektyvų jos teikimo mechanizmą.

3.2.1. Piniginės socialinės paramos teisinės ir institucinės sistemos nustatymas

Iš ankstesnių tyrimo rezultatų matyti, kad socialinė parama yra svarbi gyventojų tarpe, todėl, siekiant užtikrinti jos tikslingumą, būtina atlikti esminių veiksnių, turinčių ar galinčių turėti įtakos visam piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procesui analizę. Atsižvelgiant į tai, kad visi kokybinio tyrimo metu apklausti respondentai yra susiję su piniginės socialinės paramos koordinavimu ir žinant, kad visa jų vykdoma veikla yra pagrįsta remiantis *Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės*

paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo įgyvendinimu, interviu pradžioje ekspertų buvo prašoma identifikuoti šį teisės aktą, nurodant jame pateiktą nuostatą apie savivaldybių kompetencijas tinkamumą bei pasiūlant naujų sąlygų įtraukimo būtinybę, kad piniginės socialinės paramos teikimas vietos lygmeniu taptų efektyvesnis. Susisteminti respondentų atsakymai pateikti žemiau esančioje lentelėje (žr. 12 lent.). Kadangi subkategorijos *Savivaldybių kompetencijų sritis* atžvilgiu buvo išreikštas dvejopas požiūris, ji padalinta į dvi smulkesnes sritis.

12 lentelė. Ekspertų požiūriai į Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kategorija	Subkategorija	Respondentų požiūris	
Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo tinkamumas	Savivaldybių kompetencijos apibrėžtis	Sub-sub kategorija	
		Tinkamas reguliavimas	„Savivaldybės kompetencijos apibrėžtos gana plačiai ir išsamiai, nemanau, kad dar reikėtų ką nors plėsti ar keisti“ (R1_JRS). „<...> vertinat tai, kas jau pateikta šiame įstatyme, mano nuomone, to pakanka <...>“ (R2_JRS). „<...> įstatymas, mano nuomone, tinkamai apibrėžia savivaldybės kompetencijas, jos funkcijas, todėl kažką keisti <...>, mano nuomone, nėra prasmės“ (R9_SJJ).
	Koreguotini aspektai	„Siūlyčiau savivaldybėms suteikti daugiau teisių skirstant paramą“ (R3_JRS).	
	Bendras įstatymo vertinimas	„Reikėtų keisti tvarką dėl visuomenei naudingos veiklos atlikimo gaunantiems socialinę pašalpą <...> galiojanti tvarka nelabai motyvuoja įsidarbinti ilgalaikius bedarbius, praradusius darbo įgūdžius, turinčius žalingų įpročių“ (R4_JRS).	

Tyrimo rezultatai rodo, kad, anot daugumos informantų, dabartinis *Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas* savivaldybių vaidmenį socialinės paramos įgyvendinimo procese apibrėžia tinkamai ir didesnių pokyčių šiuo atveju imtis nereikėtų. „<...> įstatymas labai aiškiai apibrėžia savivaldybių kompetenciją, jų funkcijas <...>“ – pripažino informantas R2_JRS, kuris kartu suponuodamas tam tikros problemos atsiradimą pridūrė, kad ir atsiradus kokiam nors kaitos poreikiui ateityje, tai padaryti būtų sunku, nes: „*teisėkūros procesuose skyrius tiesiogiai nedalyvauja*“. Apie tinkamą savivaldybių veiklos reglamentavimą pasisakė ir kiti ekspertai, teigdami, jog pastarasis teisės aktas „<...> tinkamai apibrėžia savivaldybės kompetencijas <...>“ (R9_SJJ), jos identifikuotos „<...> gana plačiai ir išsamiai <...>“ (R1_JRS), todėl „šiuo klausimu nemanau, kad reikia kažką keisti ar kažko atsisakyti“ (R8_JSJ).

Akivaizdu, kad daugeliu atvejų bendras požiūris į *Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą* išlieka palankus, tačiau pavienių teisinių spragų, kaip parodė pusiau struktūruoto interviu metu surinktos informacijos analizė, vis dar išvengti nepavyksta. Viena iš labiausiai tobulintinų sričių – pernelyg griežtai struktūruota vietos lygmens institucijų veikla. Anot respondento R3_JRS būtina: „<...> savivaldybėms suteikti daugiau teisių skirstant paramą. Mažiau kontrolės, didesnė dispozicija padėtų tiksliau nustatyti, kam ir kokia parama yra reikalinga“. Panaši problema

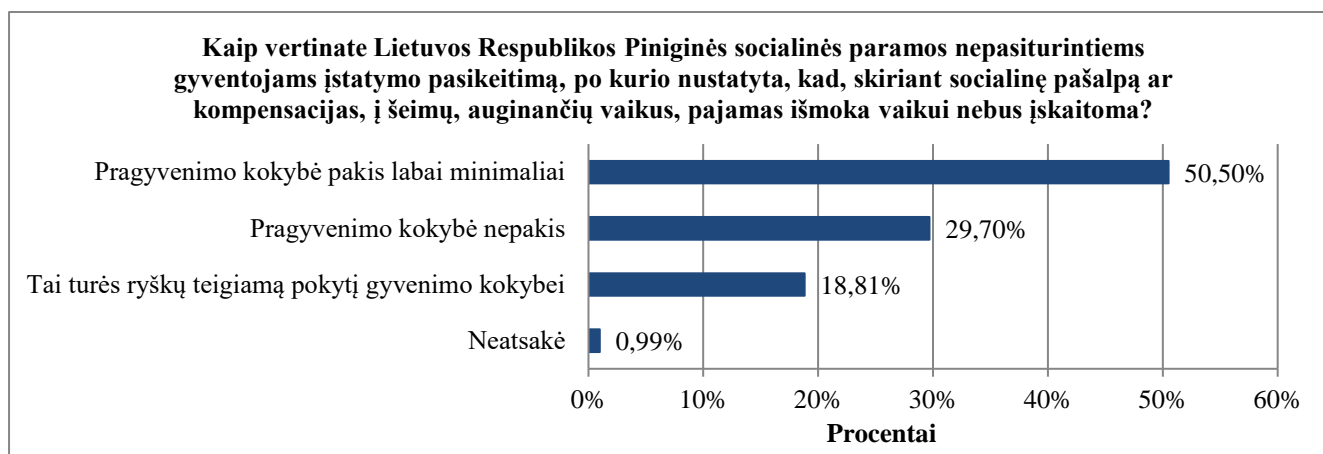
išlieka ir savivaldybės teritorijos dalyje veikiančiuose savivaldybės administracijos filialuose – seniūnijose, kurioms, respondentų nuomone, suteikta per didelė našta nustatant paramos suteikimą: „<...> *seniūnijos darbuotojų atžvilgiu susiduriama su per didele atsakomybe priimant sprendimus dėl paramos teikimo, dirbant socialinės paramos teikimo komisijoje*“ – pažymėjo informantas R10_GSJ. Iš to galima daryti prielaidą, kad piniginės socialinės paramos teikiamas yra reglamentuojamas nepamatuotai atsižvelgiant į tarpusavyje koreliuojančių vietos lygmens institucijų vaidmenį skirstant socialines išmokas, kadangi vienam administraciniam vienetui suteikta neproporcingai daug galių, kitam – teisiškai apribotos didesnės savarankiško veikimo galimybės.

Tuo tarpu kalbant bendrai apie analizuojamąjį įstatymą (neiškiriant tik tų straipsnių, kurie yra orientuoti į savivaldybės ar seniūnijos veiklą), pastebėta, kad koreguojamų sričių taip pat išlieka. Tyrimo metu nustatyta, jog privalu atsigręžti į esamos tvarkos kaitą, kuomet gaunantys socialinę pašalpą asmenys savo veikla teiktų naudos ir konkreitiems asmenims, nes dabartinė tvarka, anot respondento R4_JRS, „<...> *nelabai motyvuoja įsidarbinti ilgalaikius bedarbius, praradusius darbo įgūdžius, turinčius žalingų įpročių*“. Šiuo atveju orientuojamasi į veiklą, turinčią pinigais išreikštą naudą, bet tą naudą nukreipiant ne tam, kuris ją suteikė, o į tą veiklą suteikusį subjektą. Gaunant atitinkamą finansinę paskatą už įdarbintus darbo įgūdžius praradusius asmenis, galima tikėtis didesnio kiekio asmenų, norinčių patikėti tam tikrus darbus nemotyvuotiems, socialinę paramą gaunantiems gyventojams. Tuo remiantis galima teigti, kad siekiant užtikrinti didesnę *Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo* tobulumą, būtina šiame teisės akte naujomis nuostatomis įteisinti galimybę fiziniams ar juridiniams asmenims įdarbinti piniginę socialinę paramą gaunančius žmones visam socialinės pašalpos gavimo laikotarpiui už tai gaunant ir tam tikrą finansinę naudą. Esminė sąlyga – po socialinės pašalpos gavimo laikotarpio įvertinus, kad paramą gavusio asmens darbo įgūdžiai tapo tinkami tolimesniam darbui, socialinės paramos gavėją įdarbinęs subjektas turi suteikti galimybę toliau tęsti darbą, sudarant su tuo asmeniu oficialią darbo sutartį.

Įdomu tai, kad ekspertai neatkreipia dėmesio į *Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme* pateiktą nuostatą, kad teisę į piniginę socialinę paramą turi ir: „<...> *asmenys, <...> gaunantys <...> už tarnybą paskirtas pareigūnų ir karių valstybines pensijas <...>*“ (Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo, 8 straipsnis). Šiuo atveju iškyla dviprasmiškas požiūris. Pagal nustatytą teisinį reguliavimą asmuo, kreipiantis dėl socialinės paramos, turi atitikti bent vieną iš minėtame teisės akte nustatytų sąlygų, pavyzdžiui dirbti, o neturint darbo registruotis Užimtumo tarnyboje. Atsižvelgiant į tai, kad didžioji dalis asmenų, kuriems priskirta pareigūnų pensija, vis dar yra darbingo amžiaus, teisiškai paskirti piniginės socialinės paramos ar kompensacijos už būstą nėra galimybės, net jei pensijos dydis yra labai mažas. Taigi, akivaizdu, kad, viena vertus, įstatymu siekiama įgalinti visus darbingus žmones, taip ribojant piktnaudžiavimo socialine parama atvejus, tačiau, kita vertus, įsidarbinus gali būti prarastos ir iki šiol

iš *Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos* (Sodros) gautos nemažos pajamos.

Apie vėliausią *Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo* pasikeitimo tinkamumą, kuomet skiriant socialinę paramą ar kompensaciją, į šeimų, auginančių vaikus, pajamas išmoka vaikui nėra įskaitoma, anketinės apklausos pagrindu buvo pasiteirauta pačių paramos gavėjų, galinčių kone geriausiai iš praktinės pusės įvertinti šį pokytį. Visas tyrimo rezultatų pasiskirstymas matomas žemiau esančiame paveiksle (žr. 18 pav.).

18 pav. Paramos gavėjų požiūriai į Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pasikeitimą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Iš pateiktos diagramos matyti, kad šis pasikeitimas kardinalų teigiamų poveikį lėmė beveik penktadaliui (18,81 proc.) respondentų nuo bendro tyrime dalyvavusių apklaustųjų skaičiaus (procentai skaičiuojami bendrai su praleistomis reikšmėmis „missing“). Tuo tarpu bent minimaliai geresnį pragyvenimo lygį naujai įteisintų įstatymo nuostatų pagrindu pajuto net 50,5 proc. tyrimo dalyvių. Vadinasi gyvenimo kokybė bendrai pagerėjo beveik 70 proc. informantų. Todėl tuo remiantis galima teigti, kad įstatymu įtvirtintas vaiko išmokos neįskaitymas į bendras pajamas yra tinkamas žingsnis, todėl imtis šių nuostatų korekcijos būtinybės nėra ryškesnio pagrindo.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad nepaisant dalinio fragmentiškumo *Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas* pakankamai palankiai reglamentuoja savivaldybių bei seniūnijų kompetenciją. Esminiai trūkumai atsiranda suvaržymo teisių ir atsakomybės naštos kontekstuose, taip pat abejonių kelia kai kurios socialinės paramos teikimo sąlygos bei nuostatomis neįteisintos galimybės gauti tam tikrą naudą už įveiklintus socialinės paramos gavėjus.

Žinant, kad tinkamas piniginės socialinės paramos įgyvendinimas priklauso ne tik nuo įstatyme įteisintų nuostatų vykdymo, bet ir nuo subalansuoto šių sričių koordinuojančių institucijų tarpusavio bendradarbiavimo, ekspertams buvo užduotas klausimas, susijęs su institucine organizacine struktūra. Interviu metu buvo klausiama – *Kokius išvelgiate esminius piniginės socialinės paramos teikimo*

trūkumus, atsirandančius tarp šių sritį koordinuojančių institucijų ir trukdančius užtikrinti efektyviu pinigines socialines paramos teikimą? Respondentų atsakymai pateikti žemiau esančioje lentelėje (žr. 13 lent.).

13 lentelė. Ekspertų požiūris į institucinį pinigines socialines paramos koordinavimą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kategorija	Subkategorija	Respondentų požiūris
Institucinis pinigines socialines paramos koordinavimas	Ryšys tarp vietos ir nacionalinių institucijų	<p>„Įstaigų tarpusavio bendradarbiavimas <...> bendravimo stoka lemia <...> situacijų, <...> kai <...> atsakomybę tenka prisiimti kuriai nors vienai institucijai <...>“ (R2_JRS).</p> <p>„Trūksta tarpinstitucinio bendradarbiavimo. Reikia, kad jis būtų aktyvesnis <...> tik kartu veikiant galima padaryti <...> darbus“ (R3_JRS).</p> <p>„Dažnu atveju Socialinės apsaugos ir darbo ministerija neatsižvelgia į pateiktus siūlymus <...>“ (R4_JRS).</p> <p>„Esminis <...> trūkumas yra bendradarbiavimo stoka“ (R10_GSJ).</p>
	Vietos lygmens institucijų tarpusavio bendradarbiavimas	<p>„Reikėtų aktyviau įtraukti policijos pareigūnus <...>“ (R5_JRS).</p> <p>„Pakankamai silpnas bendradarbiavimas vyksta su Užimtumo tarnyba, todėl sunku sukoordinuoti visus įsidarbinusius asmenis“ (R10_GSJ).</p> <p>„Nevykdomas <...> bendradarbiavimas su Darbo inspekcijos. Šios institucijos įsitraukimas <...> yra būtinas <...>“ (R8_JSJ).</p>

Tyrime dalyvavę ekspertai pateikė nuomonę, kad pinigines socialines paramos įgyvendinimo procese trūksta optimalumo palaikant tarpusavio ryšį tiek tarp vietos ir nacionalinių įstaigų, tiek tarp pačių teritoriniu lygmeniu veikiančių institucijų. Teigiama, kad tarp skirtingų grandžių organizacijų susiduriama su per maža tarpusavio komunikacija: „trūksta tarpinstitucinio bendradarbiavimo <...>“ – pažymėjo informantas R3_JRS, šį požiūrį patvirtino ir ekspertas R10_GSJ, teigdamas, kad: „esminis ir tikriausiai vienintelis trūkumas yra bendradarbiavimo stoka. Institucijos viena kitos <...> atžvilgiu rodo per mažai iniciatyvos <...>“. Šiuo atveju ypatingai svarbi tampa Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kuri vykdydama pertvarkas dažnai nėra linkusi atsižvelgti į specialistų praktikų rekomendacijas, o atitinkamus sprendimus priima remiantis daugiau teoriniais pagrindais. Šiam teiginiui pritarė ir respondentas R4_JRS, akcentuodamas, kad „dažnu atveju Socialinės apsaugos ir darbo ministerija neatsižvelgia į pateiktus siūlymus <...>“. Tuo remiantis galima teigti, kad tik dalinis nacionalinių institucijų dėmesys apatinės grandies pateiktiems pasiūlymams, nesusikalbėjimas, nesiklausymas arba nenoras išgirsti trukdo užtikrinti sėkmingą pinigines socialines paramos įgyvendinimo procesą Jurbarko rajono savivaldybėje.

Tuo tarpu vietos lygmeniu būtinas glaudesnis bendradarbiavimas su Užimtumo tarnyba, policija, Valstybine darbo inspekcija. Tyrimo rezultatai rodo, kad policijos pareigūnai vis dar nėra aktyviai įtraukiami į socialinės paramos teikimo komisijos darbą vizituojant pas paramos gavėjus: „nepakankama pareigūnų integracija <...> kelia nesaugumo jausmą“ – šį teiginį pripažino R5_JRS. Be to, išsiaiškinta, kad dėl bendradarbiavimo stokos su Užimtumo Tarnyba, kaip pažymi ekspertas R10_GSJ: „<...> sunku sukoordinuoti visus įsidarbinusius asmenis“, todėl tai trukdo sumažinti socialinės paramos piktnaudžiavimo atvejų. Taip pat interviu metu nustatyta, kad didelį postūmį efektyvesnio pinigines socialines paramos įgyvendinimo link užtikrintų artimesnis ryšių palaikymas su

Valstybine darbo inspekcija, nes: „<...> taip galima atlikti didesnę nelegaliai dirbančių asmenų kontrolę“ (R8_JSJ). Taigi, kaip matyti iš tyrimo rezultatų, Užimtumo Tarnybos, Valstybinės darbo inspekcijos bei policijos pareigūnų įtraukimas į piniginės socialinės paramos procesą yra neišvengiamas. Policijos atstovai užtikrintų piniginę socialinę paramą teikiančių asmenų apsaugą, vykdant paramos gavėjų gyvenimo sąlygų patikrinimą. Darbo inspekcijos atliekami patikrinimai, suteiktų papildomos informacijos apie nelegaliai uždariaujančius asmenis, taip užkertant kelią neteisėtam socialinės paramos gavimui. Užimtumo tarnyba padėtų kontroliuoti įsidarbinusius asmenis.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinės paramos teikimo atžvilgiu trūkumų institucinėje struktūroje yra išlikę. Trūksta glaudesnio sąryšio ne tik tarp vietos ir nacionalinių valdžios grandžių, bet ir tarp teritorinių institucijų. Todėl darytina prielaida, kad kol nebus įgalintas visų su piniginės socialinės paramos procesu susijusių institucijų bendradarbiavimas, tol efektyvus piniginės socialinės paramos įgyvendinimas nebus užtikrintas.

Taigi, tyrimo rezultatai atskleidė, kad piniginės socialinės paramos teisinio reguliavimo ir institucinio koordinavimo procese tobulintinų sričių yra. Būtina ne tik koreguoti pagrindinį šią sritį reglamentuojantį įstatymą, bet kartu siekti ir glaudesnio už Jurbarko rajono savivaldybę piniginę socialinę paramą atsakingų institucijų bendradarbiavimo tiek su nacionalinėmis, tiek su kitomis vietos lygmens institucijomis.

3.2.2. Piniginės socialinės paramos teikimo savivaldybėje organizavimas

Pusiau struktūruoto interviu pagalba taip pat buvo bandoma išsiaiškinti, ar respondentai pritaria minčiai, kad *kalbant apie piniginę socialinę paramą, kone visuomet, kaip didžiausia problema yra įvardijama garantijos stoka, kad parama pasieks tik tikslinę gyventojų grupę, aplenkiant vengiančius darbo, nelegaliai dirbančiuosius asmenis ar kitus „prisiplakėlius“*. Šiuo atveju norėta nustatyti, kiek piktnaudžiavimo socialine parama problema yra aktuali Jurbarko rajono savivaldybėje. Dėl klausimo konkretumo, kategorijos turinio išreiškimas atskiromis subkategorijomis nėra prasmingas (žr. 14 lent.).

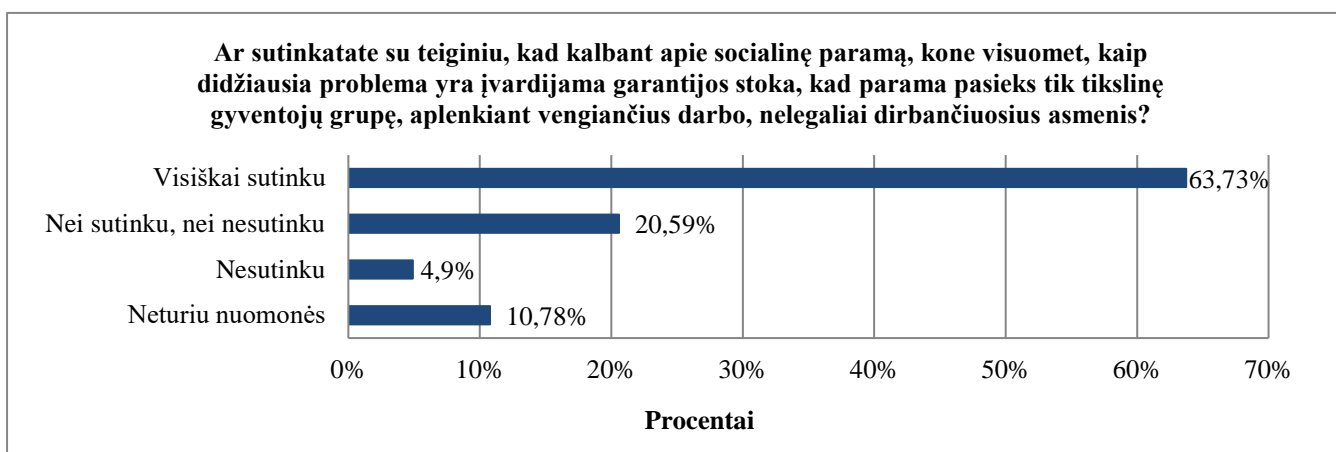
14 lentelė. Ekspertų požiūris į piniginės socialinės paramos teikimo tikslingumą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kategorija	Respondentų požiūris
Piniginės socialinės paramos teikimo tikslingumas	<p>„Mano nuomone, nuo tada, kai piniginės socialinės paramos teikimas tapo savarankiška savivaldybės funkcija, tikrai labai daug tų, kurie gaudavo tik todėl, kad „man priklauso“, atkrito <...> tačiau, manau, kad vienas kitas „piktybiškų“ atvejų vis tiek išlieka, to neišvengsi <...>“ (R1_JRS).</p> <p>„<...> su šia problema vis dar susiduriame iki šiol <...> visiškai išspręsti šią problemą vargu ar įmanoma, bet pastebime, kad <...> vadinamųjų „prisiplakėlių“ mažėja“ (R3_JRS).</p> <p>„Manau kaip ir visose savivaldybėse, ši problema labai aktuali“ (R4_JRS).</p> <p>„<...>, mano nuomone, paramą gauna ne visada tie žmonės, kuriems ji yra reikalingiausia“ (R5_JRS).</p> <p>„Nelegaliai dirbančius asmenis sunku kontroliuoti, nebent sužinoma iš „pletkų“ <...>“ (R8_JSJ).</p> <p>„Taip, ši problema yra aktuali ir su ja dažnai susiduriame, ypač kaimiškose seniūnijose“ (R9_SSJ).</p> <p>„Ši problema išlieka. Yra dalis tokių, kurie dirba nelegalų darbą ir tai yra sunku įrodyti“ (R10_GSJ).</p>

Gautų duomenų analizė atskleidė, kad neteisėtai gaunamų piniginės socialinės paramos atvejų Jurbarko rajono savivaldybėje vis dar pasitaiko pakankamai dažnai. „<...> manau kaip ir visose savivaldybėse, ši problema labai aktuali <...>“ – teigė ekspertas R4_JRS, šiam požiūriui pritarė ir respondentas R5_JRS, pažymėdamas, kad: „<...> apie gyventojus neturime išsamios informacijos, todėl, mano nuomone, paramą gauna ne visada tie žmonės, kuriems ji yra reikalingiausia“. Kaip parodė tyrimo rezultatai, esminė šios problemos atsiradimo priežastis yra susijusi su nelegaliu darbu. Akivaizdu, kad neįrodžius socialinę paramą gaunančio asmens darbovietės ir oficialiai nematant kitų jo gaunamų pajamų, neskirti piniginės socialinės paramos teisiškai negalima. Apie tai kalba ir informantas R9_SJ pabrėždamas, kad „<...> žmonės tarpusavyje vieni kitus pažįsta ir žino, kad socialinę paramą gaunantysis asmuo dirba neoficialiai, tačiau socialinės pašalpos skyrimo komisija negali neskirti paramos, nes oficialių duomenų apie darbovietę nėra“, su tuo sutinka ir ekspertas R10_GSJ: „<...> yra dalis tokių, kurie dirba nelegalų darbą ir tai yra sunku įrodyti <...>“. Taip pat nustatyta, kad dažnai pasitaiko atvejų, kuomet pateikiama melaginga gyvenamoji vieta arba nenurodoma tiksli socialinė padėtis: „<...> pasitaiko atvejų, kai prašo pašalpos vienišas žmogus, tačiau yra žinoma, kad jis neoficialiai veda bendrą ūkio su tuo, kuris turi pajamų, bet teisiškai tai įrodyti ir neskirti besikreipiančiajam asmeniui pašalpos yra sudėtinga <...>“ – dar vieną probleminę sritį išryškino R9_SJ. Taigi, piktnaudžiavimo pinigine socialine parama atvejų, kuriuos iššaukia sunkiai sukontroliuojamos sritys, anot tyrimo dalyvių, vis dar pasitaiko, tačiau jų skaičius lyginant su ankstesniais metais yra ženkliai sumažėjęs.

Tyrimo metu nustatyta, kad pagrindinis mažėjantį „prisiplakėlių“ skaičių sąlygojantis veiksnys yra susijęs su nuo 2014 metų priimtais pasikeitimais, kai socialinės pašalpos teikimo vykdymas perduotas savarankiškai savivaldybių funkcijai. „<...> nuo tada, kai piniginės socialinės paramos teikimas tapo savarankiška savivaldybės funkcija, tikrai labai daug tų, kurie gaudavo tik todėl, kad „man priklauso“, atkrito <...>“ – teigė informantas R1_JRS. Ši naujovė sudarė palankesnes sąlygas skirti didesnę dėmesį tikslingesniam šios išmokos skyrimui – vietos lygmeniu veikiančios institucijos ir atsakingi darbuotojai turi galimybę iš arti patikrinti kiekvieno naujai prašymą pateikusio asmens buities ir gyvenimo sąlygas, esant įtarimams vykdyti papildomą nelegalios veiklos ar šeimos sudėties patikrą. Šio teiginio tikslingumą pagrindžia ir statistiniai rodikliai. Remiantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktais duomenimis, palyginti 2013 m. ir 2014 m. prašančių gauti socialinę pašalpą asmenų skaičius Jurbarko rajono savivaldybėje sumažėjo 870-čia arba 3 procentiniais punktais nuo bendro gyventojų skaičiaus. 2013 m. buvo priimti 2832 prašymai socialinei paramai gauti, o 2014 m. – 1962 prašymai. Tuo tarpu lyginant su 2012 m., 2014 m. prašymų socialinei paramai gauti skaičius sumažėjo net 1761 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2018).

Mažėjančiai, taėiau iki Ŗiol vis dar iŖliekanėiai problemai, kuomet socialinė parama paskiriama netikslinei grupei, pritaria ir tyrime dalyvavę kiti socialinės paramos gavėjai (ėr. 19 pav.).

19 pav. Paramos gavėjų poėiūriai į piniginės socialinės paramos teikimo tikslingumą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Nors tyrimo rezultatai atskleidė, kad penktadalis (20,59 proc.) respondentų Ŗiai problemai pritaria iš dalies, taėiau jos aktualumą patvirtina tai, jog du treėdaliai apklaustųjų visiškai sutinka su teiginiu, kad socialinė parama daėnai pasiekia „prisiplakėlius“. Atsiėvelgiant į tai, kad nedidelio rajono gyventojai daėniausiai vienas kitą paėįsta ir Ŗino, kas kuo uėsiima, galima teigti, kad socialinės paramos teikimo tikslingume iš tikrųjų yra išlikę tam tikrų spragų, todėl anketinės apklausos rezultatai Ŗiuo klausimu gali bŖti traktuotini kaip prasmingi problemos patvirtinimo atėvilgiu.

Apibendrinat galima paėymėti, kad piniginės socialinės paramos teikimo teisės perdavimas savivaldybės kompetencijon, kuri sudarė sąlygas vykdyti tiesioginę piniginės socialinės paramos kontrolę, Ŗenkliai sumaėino socialine parama piktnaudėiaujanėių asmenų skaiėių. Taėiau nepaisant to, kaip parodė kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatai, Ŗios problemos įsisenėjimo pasekmės vis dar juntamos iki Ŗios dienos. Todėl tampa aišku, kad tolimesnis ir veiksmingesnis piniginės socialinės paramos teikimo proceso reguliavimas Jurbarko rajono savivaldybėje ir toliau yra neiŖvengiamas.

Remiantis Ŗia situaciją, interviu metu ekspertų taip pat buvo pasiteirauta – *Ar Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos skyrime yra įtrauktos vietos bendruomenės. Jei taip, kaip vertinate Ŗį procesą ir su kokiomis pagrindinėmis problemomis tenka susidurti? Jei ne – kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės prieėastys trukdo tai įgyvendinti?* Ŗiuo klausimu atsiėvelgta į tai, kad vietos bendruomenės iš arėiau Ŗino esamą situaciją, todėl piniginės socialinės paramos skyrimo/nėskyrimo procese gali papildomai suteikti daėgiau naudingos informacijos paramos teikėjams ir taip išvengti galimų piktnaudėiavimo socialine parama atvejų. Kategorijos turinys išreikėstas dviejų subkategorijų – *bendruomenės įtraukimas* ir *probleminės sritys* – pagrindu. Platesni pusiau struktūruoto interviu tyrime dalyvavusių ekspertų atsakymai pateikti Ŗemiau esanėioje lentelėje (ėr. 15 lent.).

15 lentelė. Ekspertų požiūriai į vietos bendruomenių įtraukimą į piniginės socialinės paramos skyrimo procesą (Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kategorija	Subkategorija	Respondentų požiūris
Vietos bendruomenių įtraukimas į piniginės socialinės paramos skyrimo procesą	Bendruomenių įtraukimas	<p>„Visose seniūnijose yra sudarytos socialinės paramos teikimo komisijos. Kai kurios seniūnijos yra įtraukusios bendruomenės narius <...>“ (R1_JRS).</p> <p>„Dalyvauja komisijų veikose tiek seniūnaičiai, tiek bendruomenių lyderiai ir aktyvūs žmonės <...>“ (R2_JRS).</p> <p>„Seniūnijose bendruomenė dalyvauja <...>“ (R3_JRS).</p> <p>„Stengiamės kuo įmanoma labiau įtraukti kuo didesnę dalį vietos gyventojų <...>“ (R4_JRS).</p> <p>„Taip, seniūnijose yra įsteigtos socialinės paramos skyrimo komisijos, kuriose dalyvauja tiek vietos bendruomenės, tiek seniūnaičiai <...>“ (R5_JRS).</p> <p>„<...> esame įtraukę vieną seniūnaitį <...>“ (R9_SJJ).</p>
	Probleminės sritys	<p>„<...> sunku žmones priprašyti, kad jie neatlygintinai dalyvautų šioje veikloje <...>“ (R1_JRS).</p> <p>„<...> nėra lengva rasti žmonių, kurie norėtų tai daryti neatlygintinai“ (R2_JRS).</p> <p>„<...> tačiau sunku surasti žmonių kurie iš savanoriškų paskatų skirtų savo laiką“ (R3_JRS).</p> <p>„<...> dabartinę situaciją vertinčiau ypač skeptiškai ir pesimistiškai, nes vietos bendruomenių aktyvumas šiai dienai yra labai menkas. Drįsčiau teigti, kad bendruomenės dalyvavimas procese be atitinkamo finansavimo neturi ateities“ (R4_JRS).</p> <p>„<...> neretai seniūnijose susiduriama su seniūnaitių noro stoka glaudžiau įsitraukti į šį procesą, o problema tame, kad jie nėra tiesiogiai pavaldūs nei seniūnui, nei seniūnijai <...>“ (R9_SJJ).</p>

Tyrimo metu nustatyta, kad Jurbarko rajono seniūnijose iš tiesų veikia *Socialinės paramos teikimo komisijos*, į kurias gali būti ir yra įtraukti bendruomenės nariai ir, respondentų nuomone, tai iš tikrųjų prisideda prie efektyvesnio piniginės socialinės paramos įgyvendinimo proceso: „*Taip, seniūnijose <...> dalyvauja tiek vietos bendruomenės, tiek seniūnaičiai. Tai manau pakankamai efektyvus procesas ir duoda ryškios naudos, nes vietos gyventojai dažniausiai vienas apie kitą daug ką žino*“ – teiginį patvirtino informantas R5_JRS, jam antrino ir specialistas R9_SJJ, pabrėždamas, kad: „<...> *privalumas su vietos bendruomenėmis yra tai, kad jie gerai pažįsta vietos žmones ir piniginės socialinės paramos skyrimo komisijoje sužinai daugiau reikalingos informacijos apie paramos besikreipiančiųjų asmenų tikrąjį gyvenimo padėtį*“. Tuo remiantis galima teigti, kad seniūnijos iš tikrųjų įgyvendina Jurbarko rajono savivaldybės tarybos 2014 m. gruodžio 18 d. priimtą sprendimą Nr. T2-391 *Dėl piniginės socialinės paramos nepasiturintiems Jurbarko rajono savivaldybės gyventojams teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo*, kuriame įtvirtintos nuostatos, numatančios vietos bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų bei kitų suinteresuotų asmenų įtraukimo į piniginės socialinės paramos įgyvendinimo proceso galimybę (plačiau apie tai buvo aptarta 2.3. poskyryje *Piniginės socialinės paramos teisės aktų Jurbarko rajono savivaldybėje apžvalga*). Taigi, nors vietos bendruomenės ir sudaro sąlygas užtikrinti tikslingesnį piniginės paramos teikimą Jurbarko rajone, tačiau, kaip parodė tolimesni tyrimo rezultatai, dėl esamų sunkumų ryškesnės naudos gauti iš to vis dar yra sudėtinga.

Šiuo atveju vienos ir kone pagrindinės problemos atsiradimą sąlygoja esamas vietos gyventojų pasyvumas. Respondentai pripažįsta, kad tai lemia finansinės naudos neturintis veiklos pobūdis. „<...>

sunku žmones priprašyti, kad jie neatlygintinai dalyvautų šioje veikloje <...>“ (R1_JRS), „<...> nėra lengva rasti žmonių, kurie norėtų tai daryti neatlygintinai“ (R2_JRS), „<...> bendruomenės dalyvavimas procese be atitinkamo finansavimo neturi ateities“ (R4_JRS) – teiginių patvirtindami vieningai akcentavo informantai. Iš to peršasi prielaida, kad siekiant efektyvesnio piniginės socialinės paramos įgyvendinimo proceso yra būtinas vietos gyventojų įsitraukimas, tačiau norint padidinti bendruomenės aktyvumą svarbu jiems užtikrinti tam tikro pobūdžio atlygį.

Taigi, vietos bendruomenių įtraukimas į piniginės socialinės paramos skyrimo procesą yra svarbus žingsnis link tikslingesnio piniginės socialinės paramos įgyvendinimo proceso. Tačiau, siekiant veiksmingo tarpusavio tarp seniūnijos ir gyventojų bendradarbiavimo užtikrinimo, būtina garantuoti *Socialinės paramos teikimo komisijai* papildomos informacijos suteikusiems asmenims atitinkamą apčiuopiamą grįžtamąją naudą.

Atliekant piniginės socialinės paramos analizę, svarbu siekti ne tik geresnių kokybinių rodiklių, bet ir efektyvaus socialinės paramos principų įgyvendinimo administruojant išmokas. Atsižvelgiant į tai, kad, anot Česaitės (2005), savivaldybių administravimo sistemos efektyvumą nusako tokie kriterijai, kaip strateginis planavimas, darbuotojų profesionalumas, sekančiu interviu klausimu respondentų buvo paprašyta išreikšti savo nuomonę, *kiek Jurbarko rajono savivaldybės atveju yra problematiški šie piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumą sąlygojantys veiksniai*. Visi paminėtieji aspektai pateikti žemiau esančioje lentelėje atskira subkategorija (žr. 16 lent.).

16 lentelė. Ekspertų požiūris į piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumą lemiančius veiksnius (Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kategorija	Subkategorija	Respondentų požiūris
Piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumą lemiantys veiksniai	Piniginę socialinę paramą administruojančių specialistų kompetencija	„<...> piniginę socialinę paramą administruojantys specialistai yra tikrai kompetetingi <...>“ (R1_JRS). „Kompetencija – pakankama, tik dažnai susiduriama su specialistų trūkumu <...>“ (R3_JRS). „<...> Darbuotojų kompetencija gera <...>“ (R4_JRS). „<...> Jurbarko rajono savivaldybėje dirba kompetetingi specialistai ir piniginę socialinę paramą gauna pagal įstatymus arba komisijos sprendimu <...>“ (R8_JSJ).
	Piniginės socialinės paramos administravimo strateginis planavimas	„<...> piniginė socialinė parama strategiškai koordinuojama tinkamai <...>“ (R1_JRS). „<...> strateginis planavimas – pakankamas, į jį turėtų būti labiau įjungiami tiek srities profesionalai, tiek politikai <...>“ (R3_JRS). „<...> strateginis planavimas taip pat manau vykdomas efektyviai <...>“ (R8_JSJ). „<...> piniginės socialinės paramos administravimo strateginis planavimas, mano nuomone, yra vykdomas be didesnių trikdžių“ (R9_SJ).

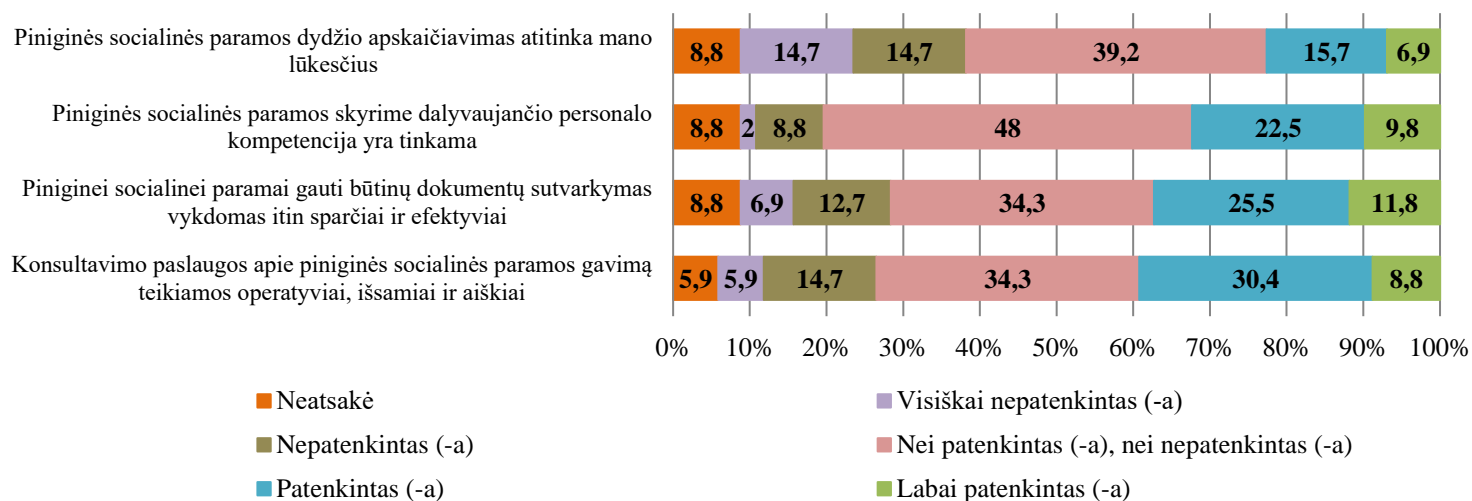
Kalbėdami apie piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumą, ekspertai didesnių probleminių sričių atrasti negalėjo, tačiau detaliau paanalizavus ekspertų išsakytas mintis, pavienių sunkumų galima atrasti strateginiame planavime. Nors yra respondentų, kurie sutartinai tvirtina, kad didesnių problemų šiuo atveju taip pat pavyksta išvengti: „<...> strateginis planavimas <...> vykdomas

efektyviai <...>“ (R8_JSJ), „*<...> piniginė socialinė parama strategiškai koordinuojama tinkamai <...>*“ (R1_JRS), „*<...> strateginis planavimas, mano nuomone, <...> be didesnių trikdžių <...>*“ (R9_SSJ), tačiau vienas iš informantų pastebi, kad vis dėlto visiško užbaigtumo strateginiame planavime nėra, o siekiant didesnio jo efektyvumo užtikrinimo būtina į šį procesą įtraukti kuo daugiau specialistų: „*<...> strateginis planavimas – pakankamas, į jį turėtų būti labiau įjungiami tiek srities profesionalai, tiek politikai <...>*“ – pažymėjo ekspertas R3_JRS. Taigi, pusiau struktūruoto interviu gautais tyrimo rezultatais nustatyta, kad nepaisant to, jog šiuo metu Jurbarko rajono savivaldybėje yra užtikrintas pakankamai geras strateginio proceso koordinavimas, tobulintinų sričių vis tiek neišvengta.

Kaip viena iš mažiausiai turinčių arba apskritai trūkumų neturinčių sričių, pasak respondentų, yra piniginę socialinę paramą administruojančių specialistų kompetencija. Visi ekspertai vienareikšmiškai patvirtino, kad Jurbarko rajono savivaldybės *Socialinės paramos skyriaus* ir įvairiose Jurbarko rajono seniūnijose dirbančių asmenų profesionalumas yra pakankamas tinkam piniginės socialinės paramos koordinavimo užtikrinimui. „*<...> piniginę socialinę paramą administruojantys specialistai yra tikrai kompetentingi, <...>*“, „*didėsio trūkumo dėl piniginės socialinę paramą administruojančių specialistų kompetencijos asmeniškai nematau <...>*“ – atitinkamai teigė informantai R1_JRS ir R9_SSJ. Įdomu tai, kad nei vienas respondentas nepažymėjo net pavienių atvejų, kuomet tam tikrų funkcijų vykdyme būtų susidurta su kokiais nors sunkumais. Tuo remiantis peršasi dviprasmiška prielaida, viena vertus, visi Jurbarko rajono savivaldybės teritorijoje su piniginės socialinės paramos administravimu susiję asmenys iš tiesų yra šios srities specialistai ir personalo viduje išvengta pertvarkų, kuomet į socialinės srities funkcijų vykdymą būtų perkelti kituose skyriuose dirbantys žmonės, kita vertus, šiuo atveju galimai suveikė subjektyvūs žmogiškieji faktoriai – nenoras kažkam pakenkti, noras būti atlaidesniems, taip galbūt išvengiant papildomų kompetencijos patikrų, po kurių gali būti prarastos užimamos darbo pozicijos.

Siekiant kritiškiau nustatyti piniginės socialinės paramos administravimo proceso paslaugų kokybę Jurbarko rajono savivaldybėje ir išvengti šioje vietoje galimai atsirandančio subjektyvumo, šio klausimo pagrindu buvo apklausti ir socialinę paramą gaunantys asmenys, kurių atsakymo variantų pasiskirstymas matomas žemiau esančiame paveiksle (žr. 20 pav.).

Kiek esate patenkinta kiekvienu iš žemiau išvardintų piniginės socialinės paramos administravimo proceso paslaugų kokybės aspektu Jurbarko rajono savivaldybėje?

20 pav. Paramos gavėjų požiūriai į pinigines socialinės paramos administravimo proceso paslaugų kokybę
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Iš aukščiau pateiktos diagramos matyti, kad tyrimo rezultatai lyginant su ekspertų išsakytomis mintimis išsiskyrė. Analizuojant pinigines socialinės paramos skyrimo dalyvaujančio personalo kompetencijos tinkamumą, pastebėta, kad beveik pusė respondentų nuo bendro tyrimo dalyvavusių apklaustųjų skaičiaus (procentai skaičiuojami bendrai su praleistomis reikšmėmis „missing“) šiuo aspektu yra patenkinti tik iš dalies, t. y. 48 proc. informantų tvirtina, kad jie personalo kompetencija yra nei patenkinti, nei nepatenkinti. Tuo tarpu personalo kompetentingumu labai patenkintas yra tik kas dešimtas besikreipiantysis.

Analizuojant kitus su administravimo procesu susijusius aspektus matyti labai tolygus pasiskirstymas tarp konsultavimo paslaugų aiškumo ir dokumentacijos sutvarkymo spartumo. Abejais atvejais kas trečias informantas nuo bendro tyrimo dalyvavusių apklaustųjų skaičiaus šiomis paslaugomis yra nei patenkintas nei nepatenkintas. Įdomu tai, kad didžiausią nepasitenkinimą sukelia pinigines socialinės paramos dydžio apskaičiavimas. Šiuo atveju nepatenkintų arba visiškai nepatenkintų tyrimo dalyvių nuo bendro tyrimo dalyvavusių apklaustųjų skaičiaus yra po 14,7 procentinio punkto arba bendras nepasitenkinimas siekia net 29,4 proc. Įvertinus ir tai, kad šiuo atveju iš dalies patenkintų taip pat yra beveik net 40 proc., galima teigti, kad pinigines socialinės paramos dydžio apskaičiavimas iš tikrųjų netenkina paramos gavėjų lūkesčių.

Taigi, apibendrinant ekspertų požiūrį į pinigines socialinės paramos administravimo efektyvumą sąlygojančius veiksnius nustatyta, kad į pinigines socialinės paramos strateginio planavimo procesą svarbu įtraukti didesnę skaičių šios srities ekspertų. Taip pat identifikuotas kardinaliai skirtingas pačių specialistų ir paramos gavėjų požiūris į pinigines socialinės paramos procese dalyvaujančio personalo kompetenciją. Nors patys ekspertai savo darbą vertina itin profesionaliai, tačiau jų paslaugomis

besinaudojantys asmenys išvelgia kritikuotinų aspektų ir mato neišvengiamą administravimo proceso paslaugų kokybės tobulinimo būtinybę atsakingose Jurbarko rajono institucijose.

Taigi, skyrelio *Piniginės socialinės paramos teikimo tikslingumą ir administravimo efektyvumą lemiančių veiksnių analizė* rezultatai atskleidė, kad spręstinių probleminių sričių yra pačiame piniginės socialinės paramos teikimo tikslingume, nes vis dar pasitaiko atvejų, kai parama pasiekia netikslinę gyventojų dalį. Taip pat paaiškėjo tai, kad būtina imtis atitinkamų korekcijų ir kitų piniginės paramos administravimo efektyvumą lemiančių veiksnių atžvilgiu – personalo kompetencijos didinimo, strateginiame planavime esančių socialinės paramos sričių tobulinimo.

3.2.3. Valstybės remiamų pajamų dydžio ir naujų modelių diegimo galimybių identifikavimas

Sekančiu interviu klausimu siekta išsiaiškinti Jurbarko rajono savivaldybės biudžeto finansines išgales užtikrinti 2018 metų pradžioje įsigaliojusį valstybės remiamų pajamų augimą (VRP) bei bendrą ekspertų požiūrį į šį pasikeitimą. Informantų buvo klausama – *Kaip vertinate VRP padidėjimą nuo 102 iki 122 eurų? Ar šiuo atveju išaugus piniginei socialinei paramai skiriamų lėšų poreikiui, Jūsų nuomone, Jurbarko rajono savivaldybės biudžetas yra pajėgus užtikrinti reikiamą lėšų dydį?* Šiuo atveju kategorijos turinys išreikštas dvejomis subkategorijomis (žr. 17 lent.).

17 lentelė. Ekspertų požiūriai į valstybės remiamų pajamų padidėjimą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kategorija	Subkategorija	Respondentų požiūris		
Valstybės remiamų pajamų (VRP) padidėjimas nuo 102 iki 122 eurų	Ekspertų požiūris į VRP padidėjimą	<p>„VRP dydžio padidinimą vertinu teigiamai. <...>“ (R1_JRS).</p> <p>„Gerai. Manau, kad būtų galima dar didinti <...>“ (R3_JRS).</p> <p>„Vertinu teigiamai <...>“ (R5_JRS).</p> <p>„Vertinu gerai, yra asmenų, kuriems tikrai to reikia. Ligitų žmonių, vienišų motinų, studijuojantis jaunimas ir t. t. <...>“ (R6_JMS).</p> <p>„Manau didinimas yra pakankamai logiškas, jeigu valstybė eina link minimalaus mėnesinio atlyginimo didinimo, todėl negalima pasilikti prie to, kad pašalpos liktų kažkur visiškai žemame lygmenyje <...>“ (R9_SSJ).</p>		
	Jurbarko rajono savivaldybės biudžeto pajėgumas	Sub-kategorija	Biudžetas yra pajėgus	<p>„<...>savivaldybės biudžetas užtikrina reikiamą lėšų dydį“ (R1_JRS).</p> <p>„<...> tai įgyvendinti, mano subjektyvia nuomone, Jurbarko savivaldybės biudžetas yra pakankamai pajėgus“ (R9_SSJ).</p>
		Sub-sub kategorija	Biudžetas yra nepajėgus	<p>„<...> mūsų biudžetui sunku užtikrinti reikiamą lėšų dydį, juolab, kad asmenų gaunančių paramą skaičius vis auga“ (R2_JRS).</p> <p>„<... Dėl biudžeto tai nemanau, kad yra pajėgus užtikrinti, jei paliktų tai vien rajono biudžetui, mano nuomone, tokiu atveju „nuskęstume““ (R7_SSJ).</p>

Iš susistemintų rezultatų matyti, kad tyrime dalyvavę ekspertai laikosi vieningos nuomonės valstybės remiamų pajamų padidėjimo atžvilgiu ir šį pasikeitimą žiūri teigiamai. Anot jų, tai bent minimaliai prisidės prie geresnių gyvenimo sąlygų sudarymo nepasiturinčių asmenų atžvilgiu. „< VRP dydžio padidinimą vertinu teigiamai. 102 eur suma šiuo metu tikrai būtų per maža užtikrinti asmens

minimaliems poreikiams <...>“ – pabrėžė informantas R1_JRS. Panašiomis mintimis atitinkamai dalijosi ir kiti specialistai, kurie VRP padidėjimą taip pat laiko tikslingu *Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos* žingsniu: „Gerai. Manau, kad būtų galima dar didinti <...>“ (R3_JRS), „vertinu gerai, yra asmenų, kuriems tikrai to reikia. Ligojų žmonių, vienišų motinų, studijuojantis jaunimas ir t. t <...>“ (R6_JMS). Nors akivaizdu, kad, Jurbarko rajono savivaldybės specialistų nuomone, sprendimas pakelti valstybės remiamų pajamų dydį yra pagrįstas ir tinkamas, tačiau šioje vietoje paraleliai turi būti įvertintos ir finansinės rajono galimybės tai įgyvendinti.

Atsižvelgus į Vyriausybės pateiktus skaičiavimus, kurie rodo, kad pakėlus VRP naują teisę į socialinę paramą bendrai įgys apie 40 tūkst. asmenų, o tai akivaizdžiai padidins ir konkrečiai Jurbarko rajono savivaldybėje piniginę socialinę paramą gaunančių gyventojų dalį, informantų buvo pasiteirauta apie Jurbarko rajono savivaldybės biudžeto išgales užtikrinti reikiamą pajamų dydį. Šiuo atveju nuomonės išsiskyrė. Vieni respondentai teigė, kad: „<...> kol kas savivaldybės biudžetas užtikrina reikiamą lėšų dydį“ (R1_JRS), kiti pripažino, jog: „<...> mūsų biudžetui sunku užtikrinti reikiamą lėšų dydį, juolab, kad asmenų gaunančių paramą skaičius vis auga“ (R2_JRS). Iš to peršasi prielaida, kad patys paramos teikėjai nėra tinkamai įvertinę savo rajono biudžeto pajėgumo, o tai gali sukelti tokių sunkumų, kaip socialinei paramai skirtų pinigų trūkumas, kadangi norint išspręsti šią problemą gali tekti nepamatuotai panaudoti kitoms sritims prisikirtas lėšas. Tuo remiantis galima teigti, kad piniginės socialinės paramos procese yra būtinas detalus Jurbarko rajono savivaldybės biudžeto pajėgumo vertinimo atlikimas.

Taigi, nors *Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos* žingsnis valstybės remiamas pajamas (VRP) padidinti nuo 102 iki 122 eurų Jurbarko rajono savivaldybės ekspertų tarpe vertinamas palankiai, tačiau iki visapusiškai tinkamo piniginės socialinės paramos proceso įgyvendinimo yra būtina atlikti naują rajono biudžeto analizę ir įvertinus situaciją bei pastebėjus biudžeto pertvarkos poreikį imtis neatidėliotinių korekcijų.

Pusiau struktūruoto interviu metu taip pat respondentų buvo paprašyt pateikti savo nuomonę apie naujų modelių diegimo svarbą ir jų poveikį visam piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procesui. Informantų buvo klausama – *kaip Jūs vertintumėte savivaldybių ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų integracijos modelį, kuriuo, pasitelkus socialinius partnerius, norima individualiai pagelbėti nedirbantiesiems?* Greta to, norėta išgirsti ir jų požiūrį į *siūlymą įvesti ekonomijos principu pagrįstą modelį skiriant piniginę paramą? Pavyzdžiui, atsižvelgiant į šeimos narių skaičių, diferencijuoti socialinės pašalpos dydį ir kompensaciją už šildymą ir vandenį.* Kategorijos turinys atitinkamai išreikštas dvejomis subkategorijomis (žr. 18 lent.).

18 lentelė. Ekspertų požiūriai į naujų modelių diegimo svarbą piniginės socialinės paramos procesui
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kategorija	Subkategorija	Respondentų požiūris
Naujų modelių diegimas piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procese	Savivaldybės ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų integracijos modelis	<p>„<...> dėl nevyriausybinių organizacijų ir socialinių partnerių įtraukimo skatinant žmones atvykti į Užimtumo tarnybą ar jų palydėjimo, žiūrėčiau skeptiškai. Kaimo vietovėse nevyriausybinių organizacijų beveik nėra, todėl nelabai kas ir galėtų tų žmonių ieškoti ir juos skatinti <...>“ (R1_JRS).</p> <p>„<...> Įgyvendinus tokį modelį, manau, kad socialinės paramos teikimas tikrai būtų žymiai efektyvesnis, greičiau būtų nustatomi rizikos atvejai patirti socialinę atskirtį, ypač šeimoms auginančioms vaikus <...>“ (R4_JRS).</p> <p>„<...> tai Jurbarko rajono savivaldybei būtų visiškai naujas žingsnis, kurį vertinčiau teigiamai. Bet koks minimalus bandymas suaktyvinti žmones yra sveikintinas <...>“ (R9_SSJ).</p>
	Ekonomijos principu pagrįsto modelio diegimas	<p>„Įdomu kaip tai atrodytų, tada būtų galima ir komentuoti. Ieškoti įvairių galimybių visada yra gerai. Bet aš asmeniškai būčiau už“ (R2_JRS).</p> <p>„Manau, kad tai būtų tikslinga ir prisidėtų tiek prie paramos efektyvumo, tiek prie proporcingumo <...>“ (R3_JRS).</p> <p>„<...> mano nuomone, tai labai naudingas modelis. Tai užtikrina tikslingesnę piniginės socialinės paramos teikimą <...>“ (R6_JMS).</p> <p>„<...> teigiamų dalykų, mano nuomone, būtų galima rasti. Žinoma, tam reikia detalesnės analizės“ (R8_JSJ).</p>

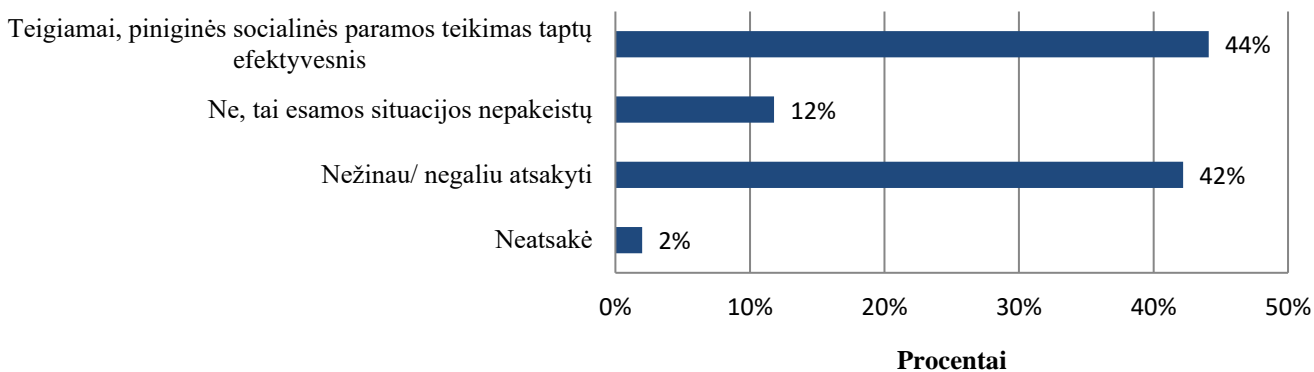
Orientuojantis į Suomijoje, Estijoje, Švedijoje bei Vokietijoje taikomus gerosios praktikos pavyzdžius ir tuo remiantis pateikus Užimtumo tarnybą ir savivaldybių bendradarbiavimo modelio diegimo pasiūlymą, kuriuo siekiama nedirbančiajam asmeniui suteikti jo poreikius atitinkančią paslaugą, kad toks žmogus galėtų pradėti dirbti ir išlaikyti save ir savo šeimą, ekspertų tarpe buvo sulaukta dviprasmiško požiūrio. Atsižvelgus į tai, kad sėkmingam šio modelio diegimui būtinas veiksmingas nevyriausybinių organizacijų ar kitų socialinių partnerių įtraukimo mechanizmas, nes būtent jie aptikę ekonomiškai neaktyvius žmones turėtų juos skatinti vykti į Užimtumo tarnybą ar savivaldybę bei poreikiui esant patiems juos palydėti, vienas ekspertas išryškino šios naujovės diegimo problematiškumą nurodydamas, kad esminis trūkumas Jurbarko rajono savivaldybės atžvilgiu yra nevyriausybinių organizacijų stoka, todėl efektyviai šis modelis funkcionuoti negalėtų: „<...> kaimo vietovėse nevyriausybinių organizacijų beveik nėra, todėl nelabai kas ir galėtų tų žmonių ieškoti ir juos skatinti. Dėl palydėjimo – tai būtų labai gerai, bet ar tikrai kažkas bus suinteresuotas patirti išlaidas, pavyzdžiui, pirmyn-atgal veždamas žmogų 80 km. <...>“ – atkreipė dėmesį informantas R1_JRS. Tuo tarpu likusi respondentų dalis išreiškė palankų požiūrį pateikto modelio diegimo atžvilgiu. Anot jų, tokiu būdu atsiranda galimybė greičiau nustatyti socialinės atskirties rizikos atvejus, suaktyvinti didesnę ekonomiškai neaktyvių asmenų dalį. „<...> įgyvendinus tokį modelį, manau, kad socialinės paramos teikimas tikrai būtų žymiai efektyvesnis, greičiau būtų nustatomi rizikos atvejai patirti socialinę atskirtį, ypač šeimoms auginančioms vaikus <...>“ – pripažino ekspertas R4_JRS, jam antrino ir specialistas R9_SSJ, teigdamas, kad: „<...> bet koks minimalus bandymas suaktyvinti žmones yra sveikintinas, o jei kartu yra pasiekiamas ir tam tikras rezultatas, tai tokiu atveju galima tapti net sektinu pavyzdžiu ir kitoms Lietuvos savivaldybėms <...>“. Taigi, iš pateiktų požiūrių galima

teigti, kad savivaldybės ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų integracijos modelio diegimas Jurbarko rajono savivaldybėje yra įmanomas ir vertinamas gana palankiai, tačiau norint užtikrinti visapusiškai efektyvų jo funkcionavimą yra būtina kurtis naujoms bei plėstis esamoms nevyriausybinėms organizacijoms, skatinti jų tarpusavio glaudų bendradarbiavimą šiuo klausimu.

Taip pat nustatyta, kad itin palankiai yra vertinamas ekonomijos principu pagrįstas modelio diegimas, kuomet, atsižvelgiant į šeimos narių skaičių, būtų diferencijuojamas socialinės pašalpos dydis ir kompensacija už šildymą ar vandenį. Šis pasiūlymas pateiktas remiantis tuo, kad daugelyje Europos šalių yra mokamos skirtingo dydžio piniginės išmokos vienam šeimos nariui. Pavyzdžiui, Estijoje pašalpos dydis atsižvelgiant į šeimos sudėtį skirstomas pirmajam šeimom asmeniui suteikiant kompensaciją arba mokant pašalpą 100 procentų, kiekvienam kitam šeimos nariui – po 80 procentų nustatytos socialinės paramos dydžio. Tuo tarpu Slovėnijoje ir Norvegijoje be 100 proc., kuri mokama kiekvienam pirmajam suaugusiajam, antrajam asmeniui atitinkamai suteikiamos 70 ir 66 proc. nustatyto dydžio išmokos (Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės ataskaita, 2011, p. 18). Teigiamą požiūrį į šį pasiūlymą atspindi ir pačių respondentų išsakytos mintys: „<...> manau, kad tai būtų tikslinga ir prisidėtų tiek prie paramos efektyvumo, tiek prie proporcingumo. Aišku, reikia labai gerų metodikų ir paruoštų specialistų“ – akcentavo tyrimo dalyvis R3_JRS, kuriam pritarė ir informantai R6_JMS bei R2_JRS atitinkamai teigdami, kad: „<...> tai labai naudingas modelis. Tai užtikrina tikslingesnę pinigines socialinės paramos teikimą“, „<...> aš asmeniškai būčiau už <...>“. Tačiau įdomu tai, kad du tyrimo dalyviai, atsakydami į šį klausimą, pabrėžė, jog šiuo metu ir taip pinigine parama jau yra diferencijuojama. Anot respondento R6_JMS: „Ir dabar atsižvelgiama į šeimos narių skaičių <...>“, kai, pasak informanto R7_SSJ: „<...> pirmajam asmeniui suteikiama 100 proc., antrajam – 80 proc., trečiajam – 70 proc. dydžio pinigine išmoka“. Toks nuomonių išsiskyrimas, kuomet vieni tyrimo dalyviai teigia, kad ekonomijos principu modelis ateityje būtų ypač svarbus, o kiti akcentuoja, jog pinigine parama ir taip jau yra diferencijuojama, aiškiai suponuoja prielaidą, kad šiam aspektui vis dar nėra skiriamas arba skiriamas labai paviršutiniškas dėmesys. Todėl tuo remiantis galima teigti, kad pinigines socialinės paramos diferencijavime aiškiai trūksta susikalbėjimo viso Jurbarko rajono savivaldybės atžvilgiu, išryškėja pinigines socialinės paramos įgyvendinimo kontrolės problema, o tai sąlygoja nevienodą socialinės paramos dydžio nustatymą to paties rajono gyventojams.

Kadangi ekonomijos principu pagrįstas modelis yra artimesnis ir lengviau suvokiamas patiems paramos gavėjams, apie jo įvedimo ypatumus buvo pasiteirauta ir pačių socialinę paramą gaunančių asmenų. Gautų rezultatų pasiskirstymas matomas žemiau esančiame paveiksle (žr. 21 pav.).

Kaip vertintumėte siūlymą įvesti ekonomijos principu pagrįstą modelį skiriant pinigine paramą? Pavyzdžiui, atsižvelgiant į šeimos narių skaičių, diferencijuoti socialinės pašalpos dydį ir kompensaciją užšildymą ir vandenį.

21 pav. Paramos gavėjų požiūriai į naujo modelio diegimo svarbą pinigines socialinės paramos procesui
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Iš pateiktos diagramos matyti, kad pusė paramos gavėjų nuo bendro tyrime dalyvavusių apklaustųjų skaičiaus, kaip ir ekspertai, taip pat išlaiko teigiamą požiūrį į ekonomijos principu pagrįstą modelio įvedimą Jurbarko rajono savivaldybėje. Tam pritaria ir mano, kad tokiu atveju pinigines socialinės paramos teikimas taptų efektyvesnis, 44 procentai informantų. Taip pat tyrimo rezultatai rodo, kad 42 proc. tyrimo dalyvių įvertinti siūlomo modelio tikslingumo negali, o tai galimai suponuoja didesnės informacinės sklaidos būtinybę visame rajone, taip sudarant palankias sąlygas aiškiau suvokti siūlomo modelio įvedimo svarbą ir jo ypatumus. Įdomu tai, kad griežtai prieš modelio diegimą pasisako tik 12 proc. informantų nuo bendro apklaustųjų skaičiaus, o tokia maža dalis prieštaraujančiųjų sudaro prielaidas kategoriškai neatmesti šio modelio pasiūlymo, o, priešingai, apsvarstyti jo plėtros Jurbarko rajono savivaldybėje realias galimybes.

Apibendrinant ekspertų požiūrį į *savivaldybės ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų integracijos* ir *ekonomijos principu* pagrįstų modelių diegimą bei konkrečiai įvertinus paramos gavėjų nuomonę konkrečiu *ekonomijos principu* pagrįsto modelio atžvilgiu, galima teigti, kad pastarieji modeliai prisidėtų prie efektyvesnio pinigines socialinės paramos įgyvendinimo užtikrinimo, tačiau būtina imtis probleminių sričių, stabdančių pilnavertišką modelių funkcionavimo galimybę, šalinimo.

Taigi, išanalizavus ekspertų požiūrius į valstybės remiamų pajamų padidinimą ir tolimesnes jų augimo galimybes paaiškėjo, kad nors tai yra teigiamai vertinamas žingsnis, tačiau dar trūkta tikslesnės rajono biudžeto pajėgumo analizės. Taip pat kartu identifikuotas ir palankus tyrimo dalyvių požiūris į naujų modelių, susijusių su pinigines socialinės paramos proceso efektyvumo didinimu, diegimą.

3.2.4. Piniginės socialinės paramos informacinės sistemos vaidmuo teikiant paslaugas

Interviu metu taip pat respondentų buvo pasiteirauta apie socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) ypatumus analizuojamoje savivaldybėje. Ekspertų buvo klausama – *Kaip ši sistema*

funkcionuoja ir su kokiomis problemomis dažniausiai tenka susidurti? Kaip aktyviai ja yra naudojamos vietos gyventojų tarpe?. Šiuo atveju remtasi prielaida, kad efektyvus piniginės socialinės paramos įgyvendinimas priklauso ne tik nuo specialistų darbo pobūdžio, bet ir nuo elektroninių paslaugų, kurios suteikia galimybę prašymą piniginei socialinei paramai užsisakyti ir greičiau, ir patogiau, nes nebereikia vykti į atsakingą instituciją. Šio klausimo kategorijos *Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) veiksmingumas* turinys išreikštas per dviejų subkategorijų – funkcionalumo/problematiškumo ir naudojimosi aktyvumo – prizmę (žr. 19 lent.).

19 lentelė. Ekspertų požiūriai į Socialinės paramos šeimai informacinę sistemą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

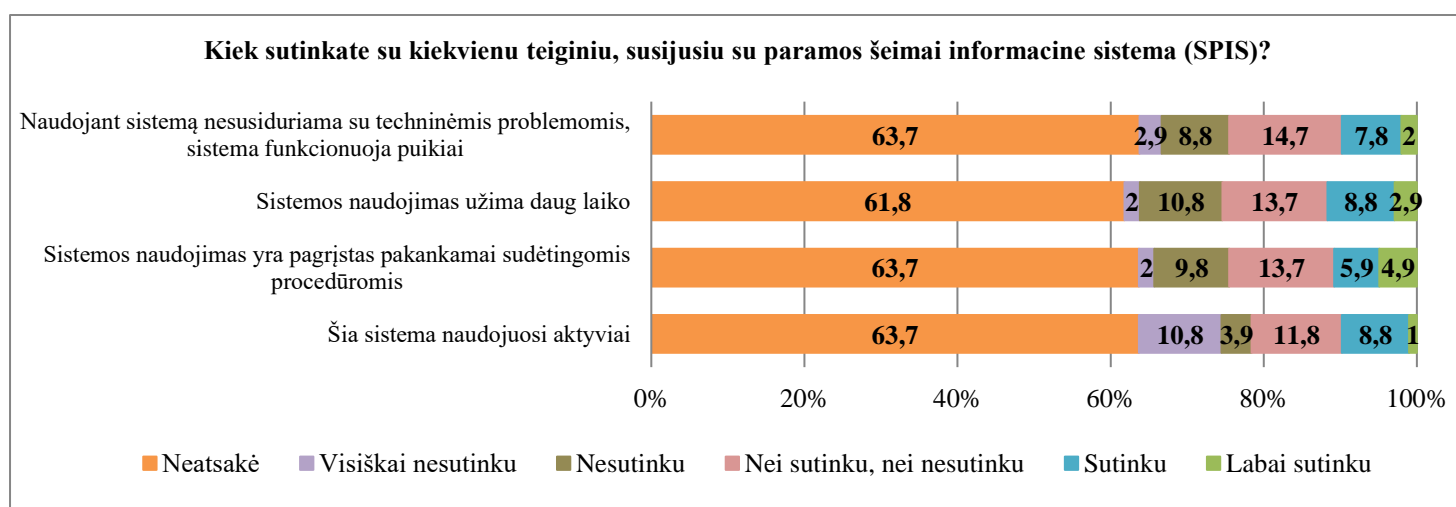
Kategorija	Subkategorija	Respondentų požiūris
Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) veiksmingumas	Funkcionalumas/ problematiškumas	„<...> prisijungimo duomenis turi tik vienintelė darbuotoja, todėl kitiems šios srities specialistams kyla problemų, norint gauti tam tikrą informaciją <...>“ (R9_SSJ). „<...> sistema ypatingai ima strigti metų pradžioje <...>“ (R10_GSJ).
	Naudojimosi aktyvumas	„<...> gyventojai naudojasi mažai <...>“ (R2_JRS). „<...> tačiau problema išlieka tame, kad naudojimas ja yra vis dar labai pasyvus, sunku įtraukti žmones į elektroninę erdvę <...>“ (R5_JMS). „<...> dažniausiai naudojasi jaunesnio amžiaus žmonės. Pagyvenę asmenys neturi gebėjimų pildyti elektroninius prašymus <...>“ (R6_JMS). „<...> žmonės vis aktyviau ja naudojasi, ypatingai jaunesnė karta“ (R7_SSJ) „<...>daugiausiai šia sistema naudojasi jauni žmonės, bet pats aktyvumas, vertinant apskritai, nėra didelis <...>“ (R10_GSJ).

Gautų duomenų analizė parodė, kad, norint padidinti piniginės socialinės paramos teikimo efektyvumą, *Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS)* tobulinimas yra neišvengiamas. Informanto R10_GSJ nuomone, sistema vis dar nėra pritaikyta didesniai vartotojų srauto naudojimui vienu metu, todėl daliai gyventojų tenka atsisakyti šios sistemos paslaugų: „*didžiulė problema yra tame, kad sistema ypatingai ima strigti metų pradžioje, kuomet atsiranda didžiausias mastas besikreipiančių žmonių <...>*“. Atsižvelgiant į tai, kad elektroninės viešosios paslaugos SPIS pagrindu Jurbarko rajono savivaldybėje imtos teikti nuo 2014 metų ir turint galvoje, kad iki šiol vis dar yra susiduriama su stringančia sistema, galima daryti prielaidą, kad šios sistemos diegimo kaštai nebuvo tinkamai optimizuoti, taip pat vis dar trūksta didesnių pajėgumų informacinių technologijų priežiūros personale, atsiranda sistemos koordinavimo stokos problema. Greta to, kitas respondentas pastebi ir sistemos trūkumų, atsirandančių žvelgiant ir iš specialistų perspektyvos. Anot jo, dėl ribotos SPIS sistemos naudojimosi galimybės, besikreipiančiųjų asmenų dokumentai prieinami tik tiems darbuotojams, kurie turi jiems nustatytą prieigą, todėl likę specialistai negali matyti viso su konkrečiu asmeniu susijusio dokumentų valdymo proceso (pavyzdžiui, išsiųstų arba gautų pranešimų ar įspėjimų): „<...> *bet jeigu žiūrėti iš specialisto pusės, tai prisijungimo duomenis turi tik vienintelė darbuotoja, todėl kitiems šios srities specialistams kyla problemų, norint gauti tam tikrą informaciją <...>*“ – teigė informantas R9_SSJ. Apibendrinat visa tai galima teigti, kad SPIS sistemos naudojime

vis dar pasitaiko atvejų, kuomet dėl jos esamų trūkumų nepavyksta išvengti nepatogumų tiek paramos gavėjų, tiek paties specialistų atžvilgiu.

Taip pat tyrimo metu nustatyta, kad būtina didinti ir naudojimosi SPIS sistema aktyvumą. Susisteminti analizės rezultatai rodo, kad susiduriama su pasyviu gyventojų požiūriu į elektroninių viešųjų paslaugų vartojimą, ypačingai tai aktualu vyresnio amžiaus žmonių grupėje. „<...> sistema naudojasi jauni žmonės, bet pats aktyvumas, vertinant apskritai, nėra didelis, pavyzdžiui, šios sistemos pagrindu praėjusiais metais prašymų dėl išmokų vaikams buvo gauta penktadalis, o dėl paramos mokiniams dar mažiau <...>“ šį teiginį patvirtino respondentas R10_GSJ. Tam pritarė ir specialistas R6_JMS, teigdamas, jog „<...> problema išlieka tame, kad naudojimasis ja yra vis dar labai pasyvus, sunku įtraukti žmones į elektroninę erdvę <...>“. Šio požiūrio laikosi ir informantas R4_JRS pažymėdamas, kad „<...> esminės problemos kyla su vyresnio amžiaus žmonėmis, kurių tarpe atsiranda net tokių, kurie kategoriškai atsisako net pasidomėti šia sistema ir jos teikiamomis galimybėmis <...>“. Taigi, siekiant suteikti daugiau paramos gavėjams patogumo, taip pat taupyti jų laiką bei kelionės išlaidas, būtina imtis veiksmų, nukreiptų į SPIS sistemos naudojimo aktyvumo didinimą, kartu sukuriant sąlygas iki šiol šia sistema nesinaudojantiems gyventojams pilnavertiškai gauti SPIS sistemos naudojimosi apmokymus.

Ekspertų pastebėjimus, kad su SPIS sistema vis dar yra naudojama labai pasyviai patvirtina ir anketinės apklausos rezultatai (žr. 22 pav.). Atsižvelgiant į tai, kad vertinant SPIS naudojimosi aktyvumą anketoje buvo nurodyta, jog nesinaudojant šia sistema perteiti prie sekančio klausimo, galima matyti, kad net beveik 64 proc. respondentų nuo bendro tyrime dalyvavusių apklaustųjų skaičiaus praleido šį klausimą, o tai rodo, kad du trečdaliai respondentų apskritai nesinaudoja SPIS sistema.

22 pav. Paramos gavėjų požiūriai į Socialinės paramos šeimai informacinę sistemą
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Tuo tarpu remiantis tais, kurie naudoja SPIS sistema, galima išgryninti esminius šios sistemos veikimo ypatumus. Tyrimo rezultatai parodė, kad naudojantis sistema vis dar pasitaiko pakankamai

sudėtingų procedūrų. Su tuo atitinkamai visiškai sutiko arba sutiko 4,9 ir 5,9 proc. informantų nuo bendro tyrimo dalyvavusių apklaustųjų skaičiaus. Vadinasi, kas dešimtam asmeniui sistemos naudojimas sukelia tam tikrų problemų, o atsižvelgiant į tai, kad ja apskritai naudojasi tik trečdalis informantų, galima teigti, kad būtinybė imtis sistemos procedūrų supaprastinimo veiksmų yra neišvengiama. Panašus pasiskirstymas yra išlikęs ir kalbant apie sistemos naudojimosi laiką bei techninių problemų pasitaikymo dažnį. Sujungiant tokius atsakymo variantus kaip labai sutinku ir sutinku į vieną ir traktuojant juos kaip realios problemos egzistavimą, matyti, kad su techninėmis problemomis ir didelėmis laiko sąnaudomis taip pat susiduria kone kas dešimtas su SPIS sistema besinaudojantis socialinės paramos gavėjas.

Taigi, iš visų pateiktų su SPIS sistema susijusių veiksnių galima formuoti išvadą, kad esami SPIS trūkumai riboja efektyvesnį pinigines socialinės paramos įgyvendinimo procesą. Akivaizdu, kad būtina imtis problemos, kurią iššaukia sistemos stabilumo nebuvimas jos veikimo atžvilgiu, sprendimo, taip pat didinti gyventojų naudojimosi šia sistema aktyvumą, užtikrinti platesnes prieigos prie sistemos galimybes didesniajam specialistų srautui.

Siekiant identifikuoti daugiau probleminių sričių, kurias išsprendus galima padidėtų pinigines socialinės paramos teikimo efektyvumas, respondentų buvo papildomai paprašyta įvardinti kitus, jų nuomone, esamus trukdžius, kurie nebuvo išryškėję anksčiau pateiktų klausimų pagrindu. Informantų buvo klausiama – *su kokiomis kitomis problemomis, Jūsų nuomone, taip pat yra susiduriama Jurbarko rajono savivaldybėje vykdant pinigines socialinės paramos teikimą vietos gyventojams?*. Šiuo atveju kategorijos turinio išreiškimas dėl savo konkretumo atskiromis subkategorijomis nėra tikslingas. Respondentų atsakymai pateikti žemiau esančioje lentelėje (žr. 20 lent.).

20 lentelė. Ekspertų požiūriai į veiksnius, stabdančius efektyvų pinigines socialinės paramos įgyvendinimą (Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, 2018)

Kategorija	Respondentų požiūris
Veiksniai stabdantys efektyvų pinigines socialinės paramos įgyvendinimą.	<p>„Trūksta naujų <...> darbuotojų. Esamiems darbuotojams – motyvacijos. Būtina didinti atlyginimus, skatinti žmones persikvalifikuoti į socialinius darbuotojus“ (R2_JRS).</p> <p>„Susiduriame su darbuotojų etatų stoka <...> viskas, deja, atsiliepia į negalėjimą pasiūlyti didesnio darbo užmokesčio, o darbas yra sunkus“ (R3_JRS).</p> <p>„Atsakingų institucijų darbuotojams trūksta motyvacijos – maži atlyginimai, menki rezultatai, nėra grįžtamos naudos“ (R4_JRS).</p> <p>„<...> seniūnijos susiduria su transporto priemonės problema <...>“ (R8_JSJ).</p> <p>„Dauguma socialinių darbuotojų neturi pilnų etatų <...> taip pat tokie techniniai dalykai, kaip automobilių trūkumas <...>“ (R10_GSJ).</p>

Tyrimo metu nustatyta, kad viena iš esminių ir dažniausiai ekspertų tarpe identifikuotų problemų yra per mažas socialinių darbuotojų darbo užmokestis. Apie tai užsiminė kas antras pusiau struktūruoto interviu metu apklaustas respondentas. Anot jų, ši problema sąlygoja ir neigiamas darbo kokybės pasekmės – darbuotojams ima stigti motyvacijos, pasiekiami menki darbo rezultatai, nėra jokios grįžtamosios naudos. „<...> didžiausia problema – darbuotojų motyvacijos stoka <...>“ – šiam

požiūriui pritarė informantas R2_JRS. Apie tai atsiliepė ir specialistas R3_JRS: „*trūksta darbuotojų etatų <...> viskas, deja, atsiliepia į negalėjimą pasiūlyti didesnio darbo užmokesčio, o darbas yra sunkus*“. Kad ši problema iš tiesų yra aktuali, tai patvirtina ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateikti 2018 metų pirmojo pusmečio duomenys, kuriais remiantis matyti, kad vidutinis socialinių darbuotojų darbo užmokestis Jurbarko rajono savivaldybėje yra 626 eurai iki mokesčių arba 59-oji vieta tarp visų 60-ties savivaldybių. Tad informantų ir statistinių duomenų sutapties analizės pagrindu galima teigti, kad problematiškumas socialinių darbuotojų atlyginimo atžvilgiu Jurbarko rajono savivaldybėje iš tiesų yra labai ryškus, todėl norint užtikrinti efektyvesnius darbo rezultatus darbo užmokesčio klausimas turi būti svarstomas neatidėliotinai.

Taip pat tyrimo rezultatai atskleidė, kad, kai kurių respondentų nuomone, sėkmingam darbui atlikti trukdo ir nepakankamas specialistų skaičius – šiuo metu esami žmogiškieji ištekliai yra nepajėgūs detaliam įsigilinti į kiekvieną piniginės socialinės paramos teikimo atvejį atskirai: „*trūksta naujų <...> darbuotojų*“ – pabrėžė informantas R2_JRS, jam antrino ir respondentas R3_JRS, pažymėdamas, kad: „*susiduriame su darbuotojų etatų stoka <...>*“. Nors tai platesnio spektro problema, tačiau siauresnių pobūdžio trikdžių taip pat neišvengta. Atlikus pusiau struktūruotą interviu paaiškėjo, kad socialinės paramos specialistai kasdieniame darbe susiduria su kai kuriomis techninio pobūdžio problemomis, viena tokių – transportų priemonių trūkumas. Tai atsispindi ir informantų pateiktuose atsakymuose, pavyzdžiui, specialistas R8-JSJ atviravo, kad: „*mūsų seniūnijos susiduria su transporto priemonės problema*“, o jo mintį patvirtino ir respondentas R10_GSJ: „*<...> taip pat tokie techniniai dalykai, kaip automobilių trūkumas, kuomet į iškvietimus tenka važiuoti savo nuosavu transportu, o už tai nėra atlyginama*“. Taigi, tinkamas piniginės socialinės paramos įgyvendinimas priklauso ne tik nuo gaunamo darbo atlygio, bet ir tinkamo darbo priemonių aprūpinimo, reikiamo darbuotojų skaičiaus, saugios darbo aplinkos, ypač socialiniams darbuotojams, besilankantiems pas padidėjusios rizikos šeimas, užtikrinimo, to neturint – piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procesas tampa paviršutiniškas.

Apibendrinus ekspertų išryškintus veiksniai, ribojančius efektyvų piniginės paramos įgyvendinimą galima teigti, kad Jurbarko rajono savivaldybėje tinkamą socialinių išmokų teikimą stabdo menkas darbo užmokestis, per mažas darbuotojų skaičius, kasdienio darbo metu reikalingų priemonių užtikrinimo stoka, visapusiškas socialinių darbuotojų saugos garantijos nebuvimas.

Taigi, pusiau struktūruoto interviu ir anketinės apklausos pagrindu surinktų duomenų analizė atskleidė, kad problemų Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procese išvengti nepavyksta. Įdomu tai, kad nepaisant kai kurių vieningai gyventojų ir ekspertų tarpe pripažintų probleminių sričių, pasitaikė ir tokių atvejų, kuomet dėl tam tikrų aspektų piniginės socialinės paramos proceso dalyvių nuomonės išsiskyrė.

3.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Skyrelyje „Tyrimo rezultatų analizė“ išanalizuotų pusiau struktūruoto interviu ir anketinės apklausos pagrindu surinktų duomenų rezultatai atskleidė, kad paramos gavėjų atžvilgiu kiekviena piniginės socialinės paramos rūšis yra ypatingai svarbi, todėl šiuo atveju būtina užtikrinti tinkamą ir efektyvų piniginės socialinės paramos įgyvendinimo sistemos procesą Jurbarko rajono savivaldybėje. Norint tai pasiekti, kaip parodė tyrimo rezultatai, visų pirma privalu atsigręžti į kone pagrindinį šią sritį koordinuojantį *Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą* ir išspręsti jame pasitaikančias teises spragas. Paaiškėjo, kad nors didžioji dalis savivaldybės kompetencijų šio įstatymo nuostatomis yra apibrėžtos tinkamai, tačiau jų veikimo laisvė skirstant paramas yra pernelyg griežtai struktūruota, be to, bendrąją prasme kalbant, įstatymas taip pat nereglamentuoja jokio atlygio asmenims, įdarbinusiems socialinę paramą gaunančius ir darbo įgūdžius praradusius asmenis, norint juos pilnavertiškai įgalinti, taip priverčiant atsisakyti socialinės paramos gavėjo statuso. Greta to nustatyta, kad dalinio fragmentiškumo šiame įstatyme yra išlikę ir sąlygų, nustatančių teisę socialinei paramai gauti, visumoje, kuomet remiantis išdėstytomis nuostatomis asmeniui gali būti nesuteikta priklausanti parama arba suteikta prarandant iki tol gautas kitas lėšas.

Gautų duomenų pagrindu taip pat buvo identifikuota, kad piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procese trūksta tarpinstitucinio bendradarbiavimo su nacionalinėmis institucijomis, kai sprendimai dažnai priimami neatsižvelgiant į specialistų praktikų pasiūlymus, o labiau pasikliaujant teorinėmis nuostatomis. Be to, tyrimo rezultatai atskleidė, kad problema išlieka ir pačių vietos lygmens institucijų tarpusavio koordinavime. Paaiškėjo, kad optimalumo spragų visame piniginės socialinės paramos įgyvendinime atsiranda dėl per mažos atsakingų už šį procesą institucijų koreliacijos su kitomis teritorinio lygmens institucijomis, tokiomis kaip *Užimtumo tarnyba*, *Valstybinė darbo inspekcija* bei policija, dėl ko kyla savotiška grėsmė socialinių darbuotojų apsaugai, tampa sunkiau sukontroliuoti nelegaliai dirbančius arba jau įsidarbinusius asmenis.

Taip pat tyrimo rezultatai parodė, kad vis dar pakankamai dažnai Jurbarko rajono savivaldybėje pasitaiko piktnaudžiavimo pinigine socialine parama atvejų. Su tuo, kad neteisėtai gaunama piniginė socialinė parama yra problema, sutiko didžioji dalis ekspertų ir net du trečdaliai apklaustųjų rajono gyventojų. Todėl tyrimo metu nustatyta, kad siekiant užtikrinti efektyvesnę piniginės paramos įgyvendinimą Jurbarko rajono savivaldybėje, būtina į paramos svarstymo ir skyrimo procesą aktyviau įtraukti vietos bendruomenes, kadangi nedidelės gyvenamosios teritorijos vietiniai gyventojai dažnai tarpusavyje vieni kitus pažįsta, o tai gali suteikti papildomos informacijos sprendžiant piniginės socialinės paramos skyrimo ar neskyrimo klausimą. Greta to, buvo išsiaiškinta, kad veiksmingesniam piniginės socialinės paramos įgyvendinimui yra būtinas ir geresnis piniginės socialinės paramos administravimo proceso paslaugų kokybės užtikrinimas. Šiuo atveju svarbu kelti piniginę socialinę paramą administruojančių specialistų kompetenciją. Nors šiai sąlygai patys specialistai ir prieštaravo,

tačiau pusė respondentų socialinės paramos skyrimo dalyvaujančio personalo kompetencijos tinkamumą įvertino kaip tinkamą tik iš dalies. Panašus požiūris išliko ir kalbant apie konsultavimo paslaugų aiškumą bei dokumentacijos sutvarkymo spartumą, tuo tarpu socialinės paramos dydžio apskaičiavimas, paramos gavėjų nuomone, yra didžiausią nepasitenkinimą kelianti sritis. Taip pat nustatyta, kad susiduriama ir su tam tikrais sunkumais piniginės socialinės paramos administravimo procesui priklausančiam strateginiame planavime, o siekiant to išvengti svarbu į jo rengimą įtraukti kuo didesnę skaičių šios srities ekspertų.

Tyrimas parodė ir tai, kad Jurbarko rajono specialistai, koordinuojantys piniginę socialinę paramą, itin palankiai vertina valstybės remiamų pajamų padidėjimą (VRP) nuo 102 iki 122 eurų. Tačiau, prieita išvada, kad, nepaisant teigiamo jų požiūrio, patys ekspertai vis dar nėra iki galo įvertinę tolimesnes rajono biudžeto išgales finansuoti šį skirtumą, o tai suponuoja galimą naujų problemų iššaukimą, kadangi atsiradus socialinei sričiai skirtų pinigų trūkumui, jie gali būti kompensuoti kitoms sritims prisikirtų lėšų pagrindu.

Taip pat išsiaiškinta, kad gyventojų tarpe iki šiol yra išlikęs ir pasyvus naudojimas *Socialinės paramos šeimai informacinės sistema (SPIS)*, ypač vyresnio amžiaus žmonių grupėje. Nustatyta, kad neretai pasitaiko šios sistemos funkcionavimo trikdžių, susiduriama su per sudėtingomis sistemos naudojimosi procedūromis, o tai formuoja prielaidą, kad SPIS sistemos diegimo kaštai iki galo nebuvo racionaliai panaudoti.

Surinktų duomenų pagrindu paaiškėjo ir tai, kad, siekiant efektyvesnio piniginės socialinės paramos teikimo, Jurbarko rajono savivaldybėje būtų tikslinga į socialinės paramos įgyvendinimo procesą integruoti *savivaldybės ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų modelį* bei užtikrinti *ekonomijos principu pagrįstos metodikos* taikymą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad su tuo sutiktų didžioji dalis tyrime dalyvavusių informantų, įskaitant tiek ekspertus, tiek paramos gavėjus.

Tyrimo pabaigoje identifikuoti ir kiti tinkamą piniginės socialinės paramos įgyvendinimą stabdantys veiksniai. Paaiškėjo, kad sėkmingam piniginės paramos proceso funkcionavimui kelią užkerta mažas darbuotojų darbo užmokestis, darbuotojų stoka, darbui reikalingų priemonių trūkumas, socialinių darbuotojų saugos garantijos nebuvimas.

Apibendrinti tyrimo rezultatai rodo, kad Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procese tobulintinų sričių yra išlikę pakankami daug. Atsižvelgiant į tai sudarytas Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos įgyvendinimo tobulinimo priemonių planas, kuriame susistemintai pateiktos išgrynintos problemos, aprašyti jų sprendimo būdai, identifikuoti laukiami rezultatai, nustatytas problemos išsprendimo laikotarpis bei problemą sprendžiantys subjektai (žr. 21 lent.).

21 lentelė. Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos tobulinimo priemonių planas
(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis tyrimo rezultatais, 2018)

Priemonė	Aprašymas	Laukiami rezultatai	Laikotarpis	Lėšų šaltinis	Vykdytojai/ dalyviai
1. Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo tinkamumas					
Naujų nuostatų įtvirtinimas Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems įstatyme	<ul style="list-style-type: none"> Būtina suteikti savivaldybėms daugiau teisių skirstant socialinę paramą. Naujomis nuostatomis įteisinti galimybę fiziniams ar juridiniams asmenims įdarbinti piniginę socialinę paramą gaunančius žmones už tai gaunant ir tam tikrą finansinę naudą. Iš naujo peržiūrėti teisės akte nustatytas sąlygas socialinei paramai gauti. 	<ul style="list-style-type: none"> Didesnis asmenų, gaunančių socialinę paramą, įdarbinimas taip paverčiant juos ne paramos gavėjais. Garantijos suteikimas, kad kreipdamasis dėl piniginės socialinės paramos asmuo nepraras jam iki tol priklaususių pajamų. 	Iki 2020 metų.	Tiesioginio lėšų poreikio šiuo atveju nėra	Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija; Lietuvos Respublikos Seimas
2. Institucinis piniginės socialinės paramos koordinavimas					
Glaudesnio bendradarbiavimo tiek tarp vietos valdžios ir nacionalinių institucijų, tiek tarp pačių teritoriniu lygmeniu veikiančių institucijų užtikrinimas	<ul style="list-style-type: none"> Svarbu užtikrinti efektyvesnę Jurbarko rajono savivaldybės <i>Socialinės paramos skyriaus</i> bendradarbiavimą su Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Vietos lygmeniu būtinas glaudesnis bendradarbiavimas su Užimtumo tarnyba, policijos atstovais, Valstybine darbo inspekcija. 	<ul style="list-style-type: none"> Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vykdomos pertvarkos atsižvelgiant į specialistų praktikų rekomendacijas. Socialinę paramą teikiančių asmenų saugumo užtikrinimas (lankantis paramos gavėjų namuose), papildomos informacijos suteikimas apie nelegaliai dirbančius ir socialinę paramą gaunančius asmenis, greitesnis informacijos apie įsidarbinusius socialinės paramos gavėjus suteikimas. 	Pastoviai vykdoma veikla	Tiesioginio lėšų poreikio šiuo atveju nėra	Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija; Jurbarko rajono savivaldybės administracija
3. Piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumą lemiantys veiksniai					
Piniginę paramą koordinuojančių specialistų kompetencijos, strateginio planavimo tobulinimas	<ul style="list-style-type: none"> Būtina kelti piniginę paramą administruojančių specialistų kompetenciją, suteikiant jiems papildomus apmokymus. Plačiau į strateginį planavimą įjungti politikus ir tos srities ekspertus tiek iš nacionalinio, tiek vietos lygmens institucijų. 	<ul style="list-style-type: none"> Aukštesnės kokybės apie piniginės socialinės paramos gavimą paslaugų suteikimas, spartesnis ir efektyvesnis dokumentų sutvarkymas. Efektyvesnis strategijos rengimas, visiškas strategijos užbaigtumas. 	Iki 2020 metų	Savivaldybės biudžeto lėšos	Jurbarko rajono savivaldybės administracija
4. Vietos bendruomenių įtraukimas į piniginės socialinės paramos skyrimo procesą					
Vietos bendruomenių įtraukimas	<ul style="list-style-type: none"> Skatinti bendruomenės narius įsitraukti į seniūnijos lygmeniu veikiančias Socialinės paramos teikimo komisijas, suteikiant jiems tam tikrą grįžtamąjį atlygį. 	<ul style="list-style-type: none"> Efektyvesnis piniginės socialinės paramos teikimas, piktnaudžiavimo atvejų išvengimas. 	Pastoviai vykdoma veikla	Savivaldybės biudžeto lėšos	Jurbarko rajono seniūnijos

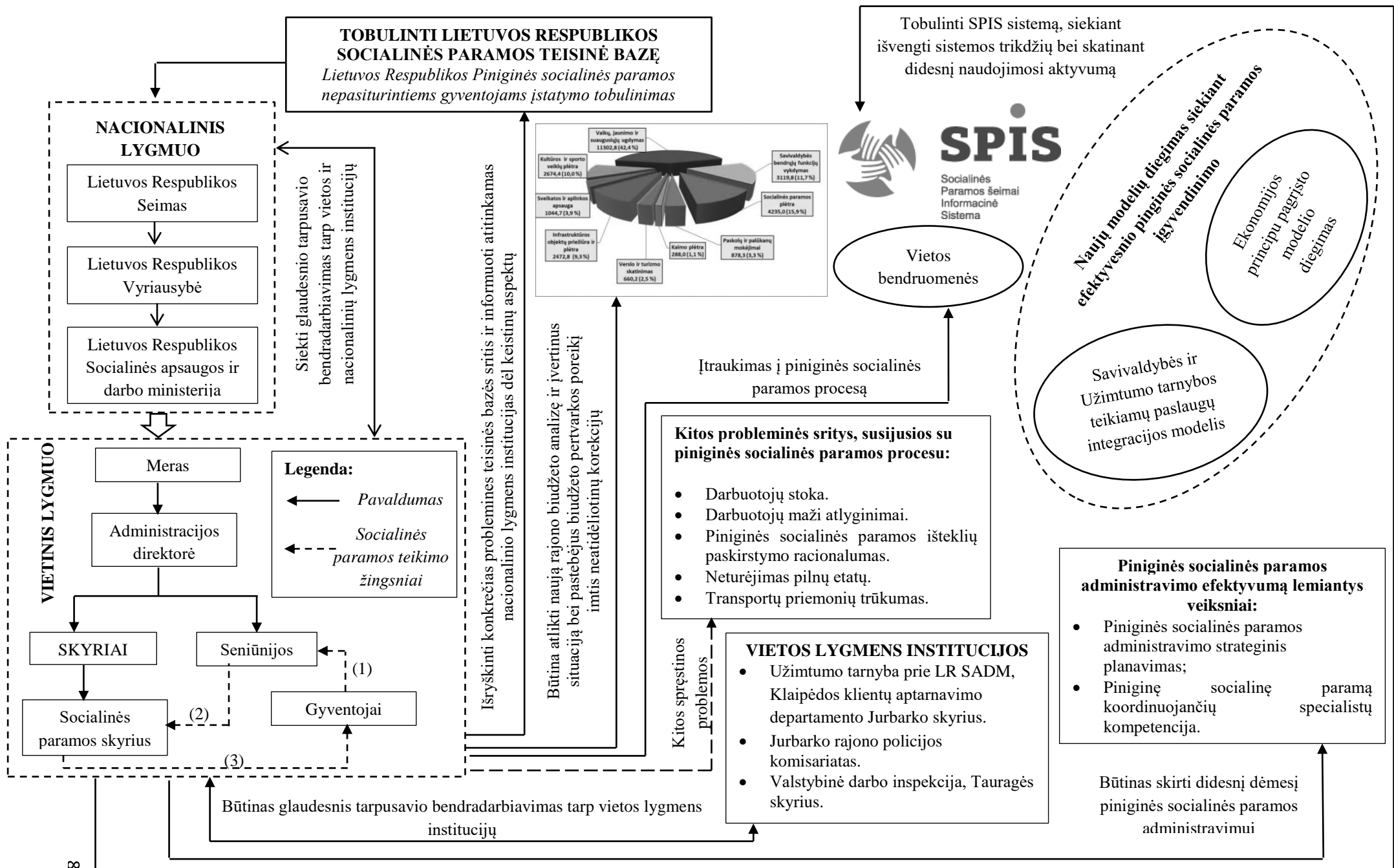
Lentelės tęsinys

Priemonė	Aprašymas	Laukiami rezultatai	Laikotarpis	Lėšų šaltinis	Vykdytojai/ dalyviai
5. Valstybės remiamų pajamų (VRP) padidėjimas nuo 102 iki 122 eurų					
Biudžeto analizė/koregavimas	<ul style="list-style-type: none"> Atlikti detalę Jurbarko rajono savivaldybės biudžeto pajėgumo analizę. 	<ul style="list-style-type: none"> Pakankamos piniginei socialiniai paramai skirtos lėšos. 	Iki 2019 I ketvirčio pabaigos	Tiesioginio lėšų poreikio šiuo atveju nėra	Jurbarko rajono savivaldybės administracija
6. Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) veiksmingumas					
SPIS sistemos techninių trukdžių šalinimas	<ul style="list-style-type: none"> Didinti pajėgumus informacinių technologijų priežiūros personalu. Paruošti specialistus, kurie apmokintų naudotis SPIS sistema vyresnio amžiaus žmones. 	<ul style="list-style-type: none"> Užtikrinant veiksmingą SPIS sistemą galima paspartinti gyventojams teikiamų piniginių socialinės paramos paslaugų teikimą ir padidinti šios paslaugos efektyvumą. Aktyvesnis naudojimasis SPIS sistema. 	Iki 2020 metų	Savivaldybės biudžeto lėšos	Jurbarko rajono savivaldybės administracija
7. Naujų modelių diegimas piniginių socialinės paramos įgyvendinimo procese					
Naujų modelių diegimas	<ul style="list-style-type: none"> Įdiegti savivaldybės ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų integracijos modelį. Įdiegti ekonomijos principu pagrįstą modelį. 	<ul style="list-style-type: none"> Nedirbančiam asmeniui suteikti jo poreikius atitinkančią paslaugą, kad toks žmogus galėtų pradėti dirbti ir išlaikyti save ir savo šeimą. Diferencijuojamas socialinės pašalpos dydis ir kompensacija už šildymą ar vandenį, taip užtikrinant efektyvesnę piniginių socialinės paramos paskirstymą. 	Iki 2021 metų	Savivaldybės biudžeto lėšos	Jurbarko rajono savivaldybės administracija
8. Kiti veiksniai stabdantys efektyvų piniginių socialinės paramos įgyvendinimą					
Pavienių problemų šalinimas	<ul style="list-style-type: none"> Didinti atlyginimus, taip pritraukiant naujus darbuotojus. Sudaryti sąlygas socialinės paramos darbuotojams dirbti pilnu etatu. Nupirkti transporto priemonių tiek, kiek tai padėtų užtikrinti efektyvų piniginių socialinės paramos proceso įgyvendinimą. 	<ul style="list-style-type: none"> Pakankamas darbuotojų skaičius, leidžiantis efektyviai teikti piniginių paramos paslaugas; Efektyvesnis socialinių darbuotojų darbas. Galimybė reikiamu metu iš karto apsilankyti pas socialinę paramą gaunančius asmenis. 	Iki 2021 metų	Valstybės biudžeto lėšos; Savivaldybės biudžeto lėšos	LR Vyriausybė; Socialinių reikalų ir darbo komitetas; Jurbarko rajono savivaldybės administracija

Iš aukščiau pateiktos lentelės matyti, kad yra nemažai alternatyvų, galinčių padėti išspręsti esamas Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procese atsirandančias problemas. Siekiant užtikrinti tinkamą teisinės bazės reglamentavimą, būtina inicijuoti naujų nuostatų *Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems įstatyme* reglamentavimą, kurio pagrindinai vykdytojai turėtų būti *Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija* bei *Lietuvos Respublikos Seimas*. Taip pat svarbu Jurbarko rajono savivaldybėje piniginę socialinę paramą koordinuojančioms institucijoms pastoviai bendradarbiauti su nacionalinio lygmens ir kitomis teritoriniu lygmeniu veikiančiomis institucijomis. Be to, per 2019-uosius metus privalu atsakingiems Jurbarko rajono atstovams pakoreguoti strateginiame planavime esančius piniginės socialinės paramos aspektus bei papildomai suorganizuoti reikiamus mokymus, skirtus šią sritį kuruojančio personalo kompetencijai kelti, o, atsižvelgus į valstybės remiamų pajamų padidėjimą, per 2019 metų pirmą ketvirtį atlikti detalę Jurbarko rajono savivaldybės biudžeto analizę, kurios pagrindu būtų identifikuotos rajono išgalės toliau teikti socialinę paramą. Greta to, Jurbarko rajono seniūnijos privalo nuolatos skatinti vietos bendruomenių įsitraukimą į paramos skyrimo procesą, taip prisidedant prie efektyvesnio ir tikslingesnio išmokų teikimo. Taip pat, kaip parodė sudarytas planas, norint paspartinti visą piniginės paramos procesą, Jurbarko rajono savivaldybės administracijai tikslinga artimiausiu metu atnaujinti *Socialinės paramos šeimai informacinę sistemą*, siekiant gyventojams užtikrinti spartesnę piniginės socialinės paramos paslaugų suteikimą. Šiuo atveju ilgesnis terminas – dveji metai – suteikimas dvejoms sritims, t. y. naujų modelių diegimui, kadangi tai reikalauja daugiau papildomų žinių bei naujos patirties, bei pavienių problemų šalinimui, kadangi į šį procesą įsitraukti turi didesnis skaičius atsakingų institucijų – Lietuvos Respublikos Vyriausybė; Socialinių reikalų ir darbo komitetas; Jurbarko rajono savivaldybės administracija.

Taigi, remiantis sudarytu socialinės paramos proceso tobulinimo planu matyti, kad kiekvienai institucijai tikslingai vykdant pavestas užduotis, Jurbarko rajono savivaldybėje piniginės paramos įgyvendinimas turėtų tapti kiek įmanoma maksimaliai efektyvesnis jau netolimoje ateityje. Tačiau šioje vietoje, siekiant išvengti nenumatytų problemų ir garantuoti plano nuoseklumo įgyvendinimą, būtina įgalinti ir kontrolę atliekančius subjektus.

Atsižvelgiant į kokybinio ir kiekybinio tyrimų rezultatus bei į jų pagrindu sudarytą Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos įgyvendinimo tobulinimo priemonių planą ir jame išdėstytus aspektus, buvo sudarytas vizualus Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos įgyvendinimo proceso tobulinimo modelis (žr. 23 pav.).

23 pav. Jurbarko rajono savivaldybės pinigines socialinės paramos proceso tobulinimo modelis

(Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis tyrimo rezultatais, 2018)

Pateiktas Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos proceso tobulinimo modelis rodo, kad vietos lygmens institucijoms, koordinuojančios piniginę socialinę paramą, šiuo atveju Jurbarko rajono savivaldybės Socialinės paramos skyriui ir Jurbarko rajono seniūnijoms, būtinas abipusis ryšys su nacionaliniu lygmeniu veikiančiomis institucijomis, ypač su Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (LR SADM), siekiant informuoti apie teisės bazės koregavimo būtinybę ir kad tam tikri sprendimai būtų priimti konkrečiai atsižvelgiant į praktines problemas, o nesivadovaujant tik teoriniais motyvais, bei su kitomis teritoriniu lygmeniu savo veiklą vykdančiomis įstaigomis, tokiomis kaip Užimtumo tarnyba, Jurbarko rajono policijos komisariatu; Valstybine darbo inspekcija, siekiant piniginės socialinės paramos teikimą paversti tikslingesniu, išvengti piktnaudžiavimų socialine parama atvejų bei garantuoti socialinių darbuotojų saugumą.

Taip pat norint efektyvesnio piniginės socialinės paramos proceso įgyvendinimo, būtina skirti didesnę dėmesį su piniginės socialinės paramos administravimu susijusių sričių koregavimui, t. y. strateginiam planavimui bei piniginę socialinę paramą koordinuojančių specialistų kompetencijai. Be to, privalu spręsti ir kitas gretimai to išskylančias problemas, tokias kaip darbuotojų atlyginimų didinimas, pilnų etatų suteikimas, kasdieniam darbo naudojimui būtų priemonių užtikrinimas ir kt. Pažymėtina ir tai, kad reikia imtis tobulinimo veiksmų ir Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) atžvilgiu, kuomet būtų išspręsti esami sistemos veikimo trikdžiai ir pasiektas didesnis naudojimosi šia sistema aktyvumas.

Greta to, nustatyta, kad siekiant išvengti galimai dėl finansinio pobūdžio atsirandančių sunkumų, kuriuos gali sukelti toks veiksnys kaip valstybės remiamų pajamų padidėjimas, būtina atlikti naują rajono biudžeto analizę ir įvertinus situaciją bei pastebėjus biudžeto pertvarkos poreikį imtis neatidėliotinių korekcijų. Taip pat konkrečiai problemai, t. y. netikslingam socialinės paramos teikimui, spręsti į piniginės socialinės paramos procesą pravartu įtraukti vietos bendruomenes, kurios gali suteikti papildomai naudingos informacijos svarstant socialinės paramos skyrimo ar neskyrimo klausimą kitiems vietos gyventojams, kuriuos bendruomenės nariai dažniausiai labai gerai pažįsta, ir taip išvengti galimų piktnaudžiavimo atvejų.

Be paminėtų probleminių sričių ir jų išsprendimo būtinybės, efektyvesnę piniginės socialinės paramos įgyvendinimą gali padėti užtikrinti ir naujų modelių į šį procesą įdiegimas, kurių pagrindu ne tik nedirbantiems asmenims būtų suteikiamos reikiamos paslaugos, po kurių tokie žmonės galėtų pradėti dirbti, taip prarandant paramos gavėjo statusą, bet ir užtikrinta socialinės pašalpos dydžio ir kompensacijos už šildymą ar vandenį diferenciacija.

Taigi, apibendrinant galima pažymėti, kad vadovaujantis pateiktu modeliu galima pasiekti efektyvesnių piniginės socialinės paramos įgyvendinimą Jurbarko rajono savivaldybėje. Siekiant pamatyti konkrečiai pasiektus rezultatus, po dviejų metų, kuomet baigiasi galutiniai visų užduočių įgyvendinimo terminai, būtų tikslinga atlikti pakartotinį tyrimą ir įvertinti pasiektus pokyčius.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę paaiškėjo, kad gerovės valstybės sąvoka yra susijusi su valstybės įsipareigojimu užtikrinti kiekvienam asmeniui tinkamas gyvenimo sąlygas šalyje, todėl ji apima tokias svarbias socialinės sritis, kaip švietimas, užimtumas, sveikatos apsauga, šeimos politika ir kita. Tuo remiantis yra teigtina, kad gerovės valstybės definicija, nepaisant jos plačios aprėpties, yra konkrečiai susijusi su valstybės socialinės politikos vykdoma veikla ir jos institucijomis, kurių pagrindinis tikslas – apsaugoti individą nuo socialinės grėsmės rizikos. Nustatyta, kad būtent socialinė apsauga yra viena iš pagrindinių socialinės politikos sudedamųjų dalių ir yra skirstoma į socialinį draudimą ir socialinę paramą, apimančią socialines paslaugas bei pinigines socialines išmokas. Visa tai rodo, kad analizuojant socialinės paramos lauką yra susiduriama su tam tikra hierarchija, kurios apatinėje dalyje esanti pinigine socialinė parama yra tiesioginė ir pagrindinė priemonė, galinti palengvinti asmenų, dėl objektyvių priežasčių negalinčių patenkinti būtinausių poreikių, gyvenimą.
2. Piniginės socialinės paramos sampratoje yra išskirtini du svarbiausi aspektai, sudarantys pinigines socialinės paramos pagrindą, t. y. socialinė pašalpa ir būsto šildymo, geriamojo bei karšto vandens išlaidų kompensacija. Nustatyta, kad kiekviena iš šių dviejų pinigines socialinės paramos rūšių gali būti suteikta pinigais arba nepinigine forma, prieš tai nustatant asmens atitikimą įteisintoms pinigines socialinės paramos skyrimo sąlygoms. Pažymėtina, kad nuo 2015 metų pradžios visos savivaldybės pinigine socialinę paramą teikia vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją.
3. Išanalizavus pinigines socialinės paramos institucinę sąrangą, paaiškėjo, kad pinigines socialinės paramos proceso koordinavimas vyksta nacionaliniu ir vietos lygmens institucijų tarpusavio bendradarbiavimo pagrindu. Nacionaliniu lygmeniu didžiausias vaidmuo tenka Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, vietos lygmeniu pinigine socialinę paramą teikia savivaldybėse nustatyti skyriai, Jurbarko rajono atveju – Socialinės paramos skyrius, bei seniūnijos. Visa institucijų veikla yra vykdoma remiantis Europos Sąjungos ir nacionaliniais pinigine socialinę paramą reglamentuojančiais teisės aktais, o konkrečiai vietos lygmens institucijos taip pat papildomai vadovaujasi ir savivaldybės tarybos teritoriniu lygmeniu patvirtintais dokumentais.
4. Atlikto kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad Jurbarko rajono savivaldybėje pinigines socialinės paramos procese sunkumų išvengti nepavyksta. Nustatyta, kad sėkmingam pinigines socialinės paramos įgyvendinimui trukdo šią sritį reglamentuojančioje teisinėje bazėje esantis dalinis fragmentiškumas, lemiantis atsakingo savivaldybės skyriaus ir rajone esančių seniūnijų nesisteminę darbą, bei kitos sritys, sukeliančios dviprasmiškai traktuotinas

piniginės socialinės paramos suteikimo asmeniui galimybes. Taip pat paaiškėjo, kad atsiranda spragų bendradarbiavimo tarp tiesiogiai Jurbarko rajono savivaldybėje piniginę socialinę paramą koordinuojančių institucijų (savivaldybės socialinės paramos skyrius ir seniūnijos) su kitomis teritoriniu bei nacionaliniu lygmeniu veikiančiomis institucijomis ir kad į paramos teikimo procesą nėra sėkmingai įtrauktos vietos bendruomenės.

5. Be to, nustatyta būtinybė imtis korekcijų pačiame piniginės socialinės paramos administravimo paslaugų kokybės procese, siekiant suteikti maksimaliai tinkamas, operatyvias paslaugas paramos gavėjams, tobulinti šių paslaugų suteikimą galinčią paspartinti informacinę sistemą, naujai atlikti paties rajono biudžeto analizę, siekiant nustatyti išgales dėl tolimesnės piniginės socialinės paramos skyrimo, atsižvelgiant į tai, kad pasikeitė Valstybės remiamų pajamų dydis, ko pasekoje daugėja piniginę socialinę paramą gaunančių asmenų skaičius. Taip pat tyrimo rezultatai parodė, kad privalu į socialinės paramos įgyvendinimo procesą integruoti savivaldybės ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų modelį bei užtikrinti ekonomijos principu pagrįstos metodikos taikymą.
6. Atsižvelgus į išryškintas problemas ir parengus Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos įgyvendinimo tobulinimo priemonių planą, nustatyta, kad yra reali galimybė per ateinančius dvejus metus pasiekti veiksmingesnį piniginės socialinės paramos įgyvendinimo procesą Jurbarko rajone, su sąlyga, jei bus sistemingai vykdomi numatyti darbai ir užtikrinta jų įgyvendinimo kontrolė. Pasibaigus šiam laikotarpiui, pravartu atlikti pakartotinį tyrimą ir gautus rezultatus palyginti su dabartinėmis tyrimo išvadomis, taip nustatant įvykusius pokyčius.

REKOMENDACIJOS

Pusiau struktūruoto interviu ir anketinės apklausos pagrindu surinkti duomenys atskleidė esamas Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos įgyvendinimo proceso problemines sritis. Atsižvelgiant į tai, kad šių problemų sprendimo turi imtis atsakingos institucijos, joms pateikti tam tikri rekomenduotini veiksmai, kuriuos įgyvendinus būtų užtikrintas tinkamas piniginės socialinės paramos įgyvendinimas Jurbarko rajono savivaldybėje.

Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

1. Vadovaujantis praktinėmis Jurbarko rajono savivaldybės piniginę socialinę paramą koordinuojančių institucijų atstovų pateiktomis problemomis, imtis korekcijų pagrindiniame piniginę socialinę paramą reglamentuojančiame teisės akte – Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme – kuriame, skirstant piniginę socialinę paramą, būtų sumažintos seniūnijų funkcijos ir praplėstos Jurbarko savivaldybės socialinės paramos skyriaus teisės.
2. Pakeisti teisinės nuostatas, kurios suponuoja dviprasmišką piniginės socialinės paramos gavimo teisę, bei įteisinti galimybę fiziniams ar juridiniams asmenims įdarbinti piniginę socialinę paramą gaunančius žmones už tai gaunant finansinę naudą.

Jurbarko rajono savivaldybės tarybai ir administracijai:

1. Atsižvelgiant į Socialinės paramos skyriaus ir seniūnijose dirbančių specialistų pasiūlymus, tobulinti teritoriniu lygmeniu priimtus teisės aktus.
2. Gerinti verslo aplinką, kurios pagrindu būtų kuriamos naujos darbo vietos, taip mažinant piniginės socialinės paramos gavėjų skaičių ir sutaupant lėšų, skirtų šioms išlaidoms.
3. Kelti Jurbarko rajono savivaldybės Socialinės paramos skyriaus ir seniūnijų specialistų, administruojančių piniginę socialinę paramą, kompetenciją organizuojant papildomus mokymus.
4. Atlikti Jurbarko rajono savivaldybės biudžeto analizę, siekiant po valstybės remiamų pajamų padidėjimo identifikuoti tolimesnes biudžeto išgales užtikrinti augančiam paramos gavėjų skaičiui reikiamą lėšų dalį.

Jurbarko rajono Socialinės paramos skyriui ir seniūnijoms:

1. Glaudžiau bendradarbiauti su nacionalinio lygmens institucijomis, informuojant jas apie problemines sritis, bei su kitomis teritoriniu lygmeniu veikiančiomis institucijomis – Užimtumo tarnyba, policijos atstovais, Valstybinės darbo inspekcijos Tauragės skyriumi – taip

užtikrinant tikslingesnę pinigines socialinės paramos paskirstymą ir socialinių darbuotojų saugumą.

2. Inicijuoti Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (SPIS) tobulinimą, informuojant SPIS sistemos kūrimo administratorius dėl naudojimosi procedūrų supaprastinimo, techninių problemų sprendimo ir platesnės prieigos didesnei institucijų darbuotojų daliai.
3. Teikti Jurbarko rajono tarybai siūlymus dėl būtinybės įdiegti savivaldybės ir Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų integracijos modelį ir įtvirtinti/suefektivyinti ekonomijos principu pagrįstą sistemą.
4. Skatinti bendruomenės narius įsitraukti į seniūnijos lygmeniu veikiančias Socialinės paramos teikimo komisijas, sprendžiant pinigines socialinės paramos skyrimo/neskyrimo klausimą.

LITERATŪRA

1. Aidukaitė, J., Bogdanova, N. ir Guogis, A. (2012). *Gerovės vasltybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras. [žiūrėta: 2018-09-15]. Prieiga internetu: http://lstc.lt/download/Geroves_valstybes_kurimas_visas.pdf
2. Alcock, P., Haux, T., May, M. ir Wright, S. (2016). *The Student's Companion to Social Policy*. New Jersey: John Wiley & Sons, Ltd.
3. Arbačiauskas, V. (2014). *Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose moksluose – 4. Socialinių mokslų doktorantų ir jaunųjų mokslininkų konferencijos straipsnių rinkinys. Lietuvos piniginės socialinės paramos pertvarkos viešojo valdymo reformos modelio kontekste*. KTU Viešosios politikos ir administravimo institutas. [žiūrėta: 2018-10-03]. Prieiga internetu: <https://www.ebooks.ktu.lt/eb/1341/tarpdisciplininis-diskursas-socialiniuose-moksluose-4-socialiniu-mokslu-doktorantu-ir-jaunuju-mokslininku-konferencijos-straipsniu-rinkinys/>
4. Arnold, A., Conway, T., Greenslade, M. (2011). *Cash Transfers. Literature Review*. London: Department for International Development. [žiūrėta: 2018-10-03]. Prieiga internetu: <http://www.cashlearning.org/downloads/cash-transfers-literature-review.pdf>
5. Becker, S., Bryman, A. ir Ferguson, H. (2012). *Understanding Research for Social Policy and Social Work. Themes, Methods and Approaches*. Great Britain: The Policy Press.
6. Beland, D. (2010). *What is Social Policy? Understanding the Welfare State*. Cambridge: Polity Press.
7. Bernotas, D. ir Guogis, A. (2003). *Socialinės politikos modeliai: dekomodifikacijos ir savarankiškai dirbančiųjų problemos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
8. Bitinas, A. ir Bitaitis, D. (2014). *Piniginės socialinės paramos pertvarka: esminiai pokyčiai ir tendencijos*. Socialinių mokslų studijos, 6(3), 590-610. [žiūrėta: 2018-09-10]. Prieiga internetu: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/712/SMS-14-6-3-09.pdf>
9. Bitinas, A. (2011). *Socialinė apsauga Europos Sąjungoje: pensijų sistemų modernizavimas*. Vilnius: Mes.
10. Bitinas, A., Tartilas, J. ir Litvaitienė, J. (2011). *Socialinės apsaugos teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
11. Blakemore, K. ir Griggs, E. (2007). *Social Policy. An Introduction*. Berkshire. England: Open University Press.
12. Bonoli, G. (2010). *The Political Economy of Active Labor-Market Policy*. Politics & Society, Sage Journals (38) 4, 435-437. [žiūrėta: 2018-09-26]. Prieiga internetu: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0032329210381235>
13. Brooks, S. M. (2015). *Social Protection for the Poorest: The Adoption of Antipoverty Cash Transfer Programs in the Global South*. Politics&Society, Vol. 43(4) 551-582. [žiūrėta: 2018-09-23]. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/profile/Sarah_Brooks9/publication/283817854_Social_Protection_for_the_Poorest_The_Adoption_of_Antipoverty_Cash_Transfer_Programs_in_the_Global_South/links/564c89

- 9a08ae4ae893ba6ebf/Social-Protection-for-the-Poorest-The-Adoption-of-Antipoverty-Cash-Transfer-Programs-in-the-Global-South.pdf?origin=publication_detail
14. Browne, E. (2015). *Social Protection: Topic Guide*. Birmingham: GSDRC, University of Birmingham. [žiūrėta: 2017-09-17]. Prieiga internetu: <http://www.gsdrc.org/docs/open/socialprotection.pdf>
 15. Burden, T. (1998). *Social Policy and Welfare. A Clear Guide*. London: Pluto Press.
 16. Butkevičienė, E. (2011). *Projektas „Lietuvos HSM duomenų archyvo LiDA plėtra“. Apklausų duomenų analizė*. SFMIS Nr. VP1-3.1-ŠMM-02-V-02-001. [žiūrėta: 2018-11-03]. Prieiga internetu: http://www.lidata.eu/files/mokymai/seminaras_20110129/Apklausu_duomenu_analize_20111111.pdf
 17. Cappellari, L. ir Jenkins, S. P. (2009). *The Dynamics of Social Assistance Benefit Receipt in Britain*. IZA Discussion Papers, 4457, 1-35. [žiūrėta: 2018-09-22]. Prieiga internetu: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/35996/1/61372500X.pdf>
 18. Česaitė, E. (2005). *Viešųjų institucijų veiklos efektyvumo vertinimo elementai*. Lietuvos žemės ūkio universitetas. [žiūrėta: 2018-11-10]. Prieiga internetu: http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2005/Kaimo%20pletra/Cesaite%20Erika.htm
 19. De Neubourg, C., Castonguay, J. ir Roelen, K. (2007). *Social Safety Nets and Targeted Social Assistance: Lessons from the European Experience*. SP Discussion Paper, 0718. [žiūrėta: 2018-09-21]. Prieiga internetu: <https://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Safety-Nets-DP/0718.pdf>
 20. Dromantienė, L. (2008). *Socialinės Europos kūrimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
 21. Dromantienė, L. ir Česnuitytė, V. (2011). *Europos Sąjungos socialinė politika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
 22. Eleveld, A. (2016). *Work-related sanctions in European Welfare states: an incentive to work or a violation of minimum subsistence rights?*. Access Europe Research Paper, 01. [žiūrėta: 2018-09-26]. Prieiga internetu: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=917101102078072021082076111107029107050021073083017034007007105101092123089115002098043101010120042025035086012070021111068025102050094059050081006124003021095006011028045064095007087122100005095113086109071100083020099083077092023092094073027082126065&EXT=pdf>
 23. Gaižauskaitė, I. Ir Mikėnė, S. (2014). *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [žiūrėta: 2018-11-04]. Prieiga internetu: <https://ebooks.mruni.eu/pdfreader/socialini-tyrim-metodai-apklausa>
 24. Guogis, A. (2008). *Dėl Lietuvos socialinės apsaugos sampratos*. Socialinis darbas, 7(2), 26-34. [žiūrėta: 2018-09-11]. Prieiga internetu: https://www.mruni.eu/upload/iblock/6a5/3_guogis.pdf
 25. Holmes, R. ir Lwanga-Ntale, C. (2012). *Social Protection in Africa: A Review of Social Protection Issues in Research. Policy and Programming Trends and Key Governance Issues in Social Protection*. London: Overseas Development Institute. [žiūrėta: 2018-09-14]. Prieiga internetu: http://www.pasgr.org/wp-content/uploads/2017/01/Social-protection-in-Africa_A-review-of-social-protection-issues-in-research.pdf

26. Holsch, K. ir Kraus, M. (2003). *Poverty Alleviation and the Degree of Centralisation in European Schemes of Social Assistance*. ZEW Discussion Papers, 03-16, 1-35. [žiūrėta: 2018-09-23]. Prieiga internetu: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/24818/1/dp0316.pdf>
27. Yilmaz, K. (2013). *Comparison of Quantitative and Qualitative Research Traditions: epistemological, theoretical, and methodological differences*. European Journal of Education, Vol. 48, No.2, p. 311-325. [žiūrėta: 2018-11-03]. Prieiga internetu: <https://pdfs.semanticscholar.org/f45f/993702833849749b3ddd83e1673728d569eb.pdf>
28. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
29. Kardelis, K. (2016). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
30. Lazutka, R., Gruževskis, B., Kondratienė, S., Ilgius, V. ir Sakadolskis, R. (2013). *Projekto „Telkiamės skurdo mažinti“ metodika: skurdas ir socialinė atskirtis, lėšų telkimas, advokacija ir komunikacija*. Pilietinės visuomenės institutas. [žiūrėta: 2018-09-23]. Prieiga internetu: <http://stopskurdas.lt/downloads/pts-metodika.pdf>
31. Lazutka, R., Žalimienė, L., Skučienė, D., Ivaškaitė-Tamošiūtė, V. ir Šumskaitė, L. (2008). *Socialinė parama Lietuvoje: remiamųjų padėtis ir paramos rezultatai*. Vilnius: Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Socialinių tyrimų institutas.
32. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2011). *Valstybinio audito ataskaita. Socialinės paramos sistema*. Nr. VA-P-10-1-5. [žiūrėta: 2018-09-23]. Prieiga internetu: <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2350>
33. Lietuvos socialinių tyrimų centras (2013). *Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, perspektyvos*. Tyrimo ataskaita Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Nr. D4-332. [žiūrėta: 2018-10-03]. Prieiga internetu: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/6068_sav_savarankiskas_soc_param_teikim_t_yrimas2013.pdf
34. Marchal, S. ir Van Mechelen, N. (2013). *Activation strategies within European minimum Income schemes*. GINI Discussion Paper 87. [žiūrėta: 2018-09-26]. Prieiga internetu: http://archive.uva-aias.net/uploaded_files/publications/87-6-2-11.pdf
35. Matulionytė, R. ir Navickė, J. (2018). *Sąlygų griežtumas socialinės paramos sistemoje: Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių palyginimas*. Vilnius: Vilniaus universitetas. [žiūrėta: 2018-09-26]. Prieiga internetu: <http://www.zurnalai.vu.lt/socialine-teorija-empirija-politika-ir-praktika/article/viewFile/11420/9944>
36. Medaiskis, T. (2017). *Socialinės apsaugos ekonomika. Socialinės paramos išmokos*. Vilniaus universitetas. [žiūrėta: 2018-10-04]. Prieiga internetu: <http://web.vu.lt/ef/t.medaiskis/socialines-apsaugos-ekonomika/>
37. Medaiskis, T., Biliūnaitė, L., Dobravolskas, A., Misiūnas, P. A., Poškutė, V. (2005). *Socialinės apsaugos plėtotės ir užimtumo ekonominių veiksnių strategija*. [žiūrėta: 2018-09-23]. Prieiga internetu: <http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Valstybes%20ilgalai%20strategijos/LT%20ilgalai%20strategijos.pdf>

20Ukio%20strategija/sektorines%20strategijos/14.%20socialines%20apsaugos%20pletotes%200ir%20uzimtumo%20ekonominiu%20veiksniu%20strategija.doc

38. Mkandawire, T. (2001). *Social Policy in a Development Context*. Geneva: United Nations Research Institute for Social Development. [žiūrėta: 2018-09-12]. Prieiga internetu: <https://www.files.ethz.ch/isn/102709/7.pdf>
39. Morkevičius, V., Telešienė, A., Žvaliauskas, G. (2008). *Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVivo ir Text Analysis Suite*. SFMIS Nr. BPD2004-ESF-2.5.0-03-05/0042. [žiūrėta: 2018-11-04]. Prieiga internetu: http://www.lidata.eu/files/mokymai/NVivo/KKDA_20080914_esf%27ui.pdf
40. Norton, A., Conway, T. ir Foster, M (2001). *Social Protection Concepts and Approaches: Implications for Policy Practice in International Development*. London: Overseas Development Institute. [žiūrėta: 2018-09-17]. Prieiga internetu: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/2999.pdf>
41. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2009). *National Accounts at a Glance 2009*. France: OECD. [žiūrėta: 2018-10-01]. Prieiga internetu: https://www.oecd-ilibrary.org/national-accounts-at-a-glance-2009_5ks71305wwln.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2F9789264067981-en&mimeType=pdf
42. Pruša, L. (2009). *Solidarity and Equivalence in the State Benefits System*. Economic Studies and Analyses, ACTA, VŠFS, 2/2009, Vol. 3, p. 124-136. . [žiūrėta: 2018-09-25]. Prieiga internetu: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=ea2917df-995c-4f13-96ad-ba4836759491%40sdc-v-sessmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=46792289&db=bth>
43. Šileika, A. ir Paškevičiūtė, J. (2013). *Lietuvos tapsmo gerovės valstybe prieštaros*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 1(29), 8-19. [žiūrėta: 2018-09-15]. Prieiga internetu: http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/2013_1_29/sileika_paskeviciute.pdf
44. Tabor, S. R. (2002). *Assisting the Poor with Cash: Design and Implementation of Social Transfer Program*. Social Protection Discussion Paper Series, No. 0223. [žiūrėta: 2018-10-01]. Prieiga internetu: <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Safety-Nets-DP/0223.pdf>
45. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimo metodologija*. Vilnis: Lietuvos teisės universitetas.
46. Vargas-Hernandez, J., Reza Noruzi, M. ir Haj Ali, I. (2013). *What is Policy, Social Policy and Social Policy-Changing?*. International Journal of Business and Social Science, Vol. 2, No. 10, 286-291 [žiūrėta: 2018-09-14]. Prieiga internetu: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00817798/document>
47. Williams, C (2007). *Research Methods*. Journal of Business & Economic Research, Vol. 5 No. 3, p. 65-72. [žiūrėta: 2018-11-02]. Prieiga internetu: <https://clutejournals.com/index.php/JBER/article/download/2532/2578>
48. Žydžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vilnius: Vaga.

INTERNETO PUBLIKACIJOS

1. Europos Sąjunga (2018). *Europos Sąjungos veiklos sritys. Užimtumas ir socialiniai reikalai*. [žiūrėta: 2018-10-09]. Prieiga internetu: https://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_lt
2. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2018). *Socialinės pašalpos ir būsto šildymo ir išlaidų vandeniui kompensacijų gavėjų skaičius 2018 m. (pagal savivaldybes)*. [žiūrėta: 2018-09-10]. Prieiga internetu: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/socialine-parama-seimoms-ir-vaikams/statistika>
3. Maryland Department of Human Services (2018). *Public Assistance. Temporary Cash Assistance*. [žiūrėta: 2018-10-05]. Prieiga internetu: <http://dhr.maryland.gov/weathering-tough-times/temporary-cash-assistance/>

ŠALTINIAI

1. 1957 m. kovo 25 d. Europos Ekonominės Bendrijos steigimo (Romos) sutartis.
2. 1987 m. birželio 29 d. Suvestinis Europos aktas. OJ 1987 L 169, p. 1-28.
3. 1989 m. gruodžio 8 d. Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartija.
4. 1992 m. liepos 29 d. Europos Sąjungos steigimo (Mastrichto) sutartis. OJ 1992 C 191, p. 1-112.
5. 1996 m. gegužės 3 d. Pataisytoji Europos socialinė chartija. *Žin.*, 2001, Nr. 49-1704.
6. 1997 m. lapkričio 10 d. Amsterdamo sutartis. OJ 1997 C 340, p. 115.
7. 2001 m. kovo 10 d. Nicos sutartis. OJ 2001 C 80, p. 1-87.
8. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo. OL 2004 L 166, p. 1.
9. 2007 m. gruodžio 17 d. Reformų (Lisabonos) sutartis. OJ 2007 C 306, p. 1-271.
10. 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje. OJ 2011 L 141, p. 1-12.
11. 2012 m. spalio 26 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ 2012 C 326, p. 391-407.
12. Europos socialinės apsaugos kodeksas. Nr. 48, European Treaty Series, 1964, 16, IV.
13. Europos Tarybos narių pasirašyta Europos socialinė chartija. *Žin.*, 2001, Nr. 49-1704.
14. Jurbarko rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2011 m. kovo 4 d. įsakymas Nr. OI-229 „Dėl socialinės paramos skyriaus nuostatų patvirtinimo“.
15. Jurbarko rajono savivaldybės tarybos 2014 m. gruodžio 18 d. sprendimas Nr. T2-391 „Dėl piniginių socialinės paramos nepasiturintiems Jurbarko rajono savivaldybės gyventojams teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
16. Jurbarko rajono savivaldybės tarybos 2018 m. kovo 29 d. sprendimas Nr. T2-62 „Dėl lėšų piniginei socialinei paramai nepasiturintiems gyventojams apskaičiavimo ir nepanaudotų savivaldybės biudžeto lėšų, skirtų piniginei socialinei paramai skaičiuoti ir mokėti, panaudojimo kitai socialinei paramai finansuoti Jurbarko rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo“.
17. Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas Nr. I-621. *Žin.*, 1994, Nr. 89-1706; TAR., 2017, Nr. XIII-822.
18. Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo Nr. I-621 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-822. TAR., 2017, Nr. 20326.
19. Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas Nr. IX-1675. *Žin.*, 2003, Nr. 73-3352; 2011, Nr. 155-7353.
20. Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas Nr. X-686. *Žin.*, 2006, Nr. 73-2755.
21. Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymo Nr. X-987 pakeitimo įstatymas Nr. XIII-650. TAR., 2017, Nr. 16000.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. gegužės 9 d. nutarimas Nr. 360 „Dėl socialinės paramos koncepcijos“. *Žin.*, 1994, Nr.36-653.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

PUSIAU STRUKTŪRUOTO INTERVIU KLAUSIMYNO SANDARA

Gerbiamas (-a) respondente,

Esu Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto (SHMMF) magistrantūros II kurso *Socialinės gerovės ir politikos* studijų krypties studentas Edvinas Albrektas. Šiuo metu rašau baigiamąjį magistrinį darbą tema: „*Piniginės socialinės paramos įgyvendinimo Lietuvoje situacijos analizė: Jurbarko rajono savivaldybės atvejis*“ ir atlieku tyrimą, kurio tikslas – kompleksiskai išanalizuoti piniginės socialinės paramos įgyvendinimo sistemą Jurbarko rajono savivaldybėje.

Šių klausimų pagrindu norėčiau išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie piniginės socialinės paramos teikimo ypatumus Jurbarko rajono savivaldybėje. Klausimų atsakymai bus panaudoti tik apibendrintai magistro baigiamojo projekto analizei. Tyrimo dalyvių konfidencialumas garantuojamas.

Jūsų nuomonė labai svarbi. Ačiū už atsakymus.

1. Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme yra apibrėžtos savivaldybės kompetencijos piniginės socialinės paramos skyrimo srityje. Ką siūlytumėte pakeisti/ atsisakyti/ įtraukti, kad socialinės paramos teikimas taptų efektyvesnis?
2. 2018 m. sausio mėn. pakeistas Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, kuriame nustatyta, kad skiriant socialinę pašalpą ar kompensacijas į šeimų, auginančių vaikus, pajamas išmoka vaikui nebus įskaitoma. Kaip bendrąja prasme visos Lietuvos mastu ir konkrečiai žvelgiant iš Jurbarko rajono savivaldybės perspektyvos vertinate šį pasikeitimą?
3. Kokius išvelgiate esminius piniginės socialinės paramos teikimo trūkumus, atsirandančius tarp šią sritį koordinuojančių institucijų ir trukdančius užtikrinti efektyvų piniginės socialinės paramos teikimą?
4. Kalbant apie piniginę socialinę paramą, kone visuomet, kaip didžiausia problema yra įvardijama garantijos stoka, kad parama pasieks tik tikslinę gyventojų grupę, aplenkiant vengiančius darbo, nelegaliai dirbančiuosius asmenis ar kitus „prisiplakėlius“. Kiek ši problema yra aktuali Jurbarko rajono savivaldybei, ar piniginę socialinę paramą gauna tik tie žmonės, kuriems ji yra skirta ir būtina?

5. Ar Jurbarko rajono savivaldybės piniginės socialinės paramos skyriame yra įtrauktos vietos bendruomenės. Jei taip, kaip vertinate šį procesą ir su kokiais pagrindinėmis problemomis tenka susidurti? Jei ne – kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės priežastys trukdo tai įgyvendinti?
6. Piniginės socialinės paramos administravimo efektyvumas priklauso nuo daugelio veiksnių. Kiek problematiškos, Jūsų nuomone, Jurbarko rajono savivaldybėje yra šios sritys – piniginę socialinę paramą administruojančių specialistų kompetencija, piniginės socialinės paramos administravimo strateginis planavimas. Pakomentuokite kiekvieną išvardintą sritį detaliau.
7. Kaip vertinate valstybės remiamų pajamų (VRP) padidėjimą nuo 102 iki 122 eurų? Ar šiuo atveju išaugus piniginei socialinei paramai skiriamų lėšų poreikiui, Jūsų nuomone, Jurbarko rajono savivaldybės biudžetas yra pajėgus užtikrinti reikiamą lėšų dydį? Kaip apskritai vertinate tokį Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos žingsnį?
8. Teko domėtis, kad iki 2018 m. rugsėjo 15 d. ketinama parengti savivaldybių ir Užimtumo tarnybų teikiamų paslaugų integracijos modelį, kuriuo norima individualiai pagelbėti nedirbantiems, kuomet būtų pasitelkiamos nevyriausybinės organizacijos ar kiti socialiniai partneriai, kurie aptikę ekonomiškai neaktyvius žmones paskatintų juos atvykti į Užimtumo tarnybą ar savivaldybę ir net poreikiui esant juos palydėtų į šias institucijas patys. Ar Jurbarko rajono savivaldybės atveju yra tam tikrų užuomazgų šiuo klausimu, o galbūt atlikti konkretūs veiksmai? Kaip, bet koku atveju, Jūs asmeniškai vertintumėte tokio mechanizmo tikslingumą, ar, tai prisidėtų prie efektyvesnio ir tikslingesnio piniginės socialinės paramos teikimo?
9. Kaip vertintumėte siūlymą įvesti ekonomijos principu pagrįstą modelį skiriant piniginę paramą? Pavyzdžiui, atsižvelgiant į šeimos narių skaičių, diferencijuoti socialinės pašalpos dydį ir kompensaciją už šildymą ir vandenį. Pakomentuokite plačiau.
10. Socialinės paramos šeimai informacinė sistema (SPIS). Kaip ši sistema funkcionuoja ir su kokiais problemomis dažniausiai tenka susidurti Jurbarko rajono savivaldybėje? Kaip aktyviai ja yra naudojamos vietos gyventojų tarpe?
11. Su kokiais kitomis problemomis, Jūsų nuomone, taip pat yra susiduriama Jurbarko rajono savivaldybėje vykdant piniginės socialinės paramos teikimą vietos gyventojams?

ANKETOS KLAUSIMŲ SANDARA

Gerbiamas (-a) respondente,

Esu Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto (SHMMF) magistrantūros II kurso *Socialinės gerovės ir politikos* studijų krypties studentas Edvinas Albrektas. Šiuo metu rašau baigiamąjį magistrinį darbą tema „*Piniginės socialinės paramos įgyvendinimo Lietuvoje situacijos analizė: Jurbarko rajono savivaldybės atvejis*“ ir atlieku tyrimą, kurio tikslas – kompleksiskai išanalizuoti piniginės socialinės paramos įgyvendinimo sistemą Jurbarko rajono savivaldybėje.

Šių klausimų pagrindu norėčiau išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie piniginės socialinės paramos teikimo ypatumus Jurbarko rajono savivaldybėje. Klausimų atsakymai bus panaudoti tik apibendrintai magistro baigiamojo projekto analizei. Tyrimo dalyvių konfidencialumas garantuojamas.

Jūsų nuomonė labai svarbi. Ačiū už atsakymus.

1. Ar per paskutiniuosius šešis mėnesius esate gavęs (-usi) piniginę socialinę paramą?

- Taip
 Ne

2. Įvertinkite, kiek kiekviena iš žemiau išvardintų piniginės socialinės paramos rūšių yra naudinga. Savo įvertinimą pateikite skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia visiškai nenaudinga, o 5 – labai naudinga.

	1-visiškai nenaudinga	2-nenaudinga	3-nei naudinga, nei nenaudinga	4-naudinga	5-labai naudinga
Socialinė pašalpa					
Būsto šildymo išlaidų kompensacijas					

3. Kaip vertinate Lietuvos Respublikos Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pasikeitimą po kurio nustatyta, kad, skiriant socialinę pašalpą ar kompensacijas, į šeimų, auginančių vaikus, pajamas išmoka vaikui nebus įskaitoma?

- Pragyvenimo kokybė nepakis.
 Pragyvenimo kokybė pakis labai minimaliai.
 Tai turės ryškų teigiamą pokytį gyvenimo kokybei.

4. Kalbant apie piniginę socialinę paramą, kone visuomet, kaip didžiausia problema yra įvardijama garantijos stoka, kad parama pasieks tik tikslinę gyventojų grupę, aplenkiant vengiančius darbo, nelegaliai dirbančiuosius asmenis ar kitus „prisiplakėlius“. Ar sutinkat su šiuo teiginiu?

- Visiškai sutinku
 Nei sutinku, nei nesutinku
 Nesutinku
 Neturiu nuomonės

5. Įvertinkite, kiek sutinkate su kiekvienu iš žemiau išvardintų piniginės socialinės paramos administravimo proceso paslaugų kokybės aspektu Jurbarko rajono savivaldybėje. Savo įvertinimą pateikite skalėje nuo 1 iki 5, kai 1 reiškia, kad esate visiškai nepatenkintas (-a), 5 – esate labai patenkintas (-a).

	1-visiškai nepatenkintas (-a)	2-nepatenkintas (-a)	3-nei patenkintas (-a), nei nepatenkintas (-a)	4-patenkintas (-a)	5-labai patenkintas (-a)
Konsultavimo paslaugos apie piniginės socialinės paramos gavimą teikiamos operatyviai, išsamiai ir aiškiai.					
Piniginei socialinei paramai gauti būtinų dokumentų sutvarkymas vykdomas itin sparčiai ir efektyviai.					
Piniginės socialinės paramos skyrimo dalyvaujančio personalo kompetencija yra tinkama.					
Piniginės socialinės paramos dydžio apskaičiavimas atitinka mano lūkesčius.					

6. Ar naudojate paramos šeimai informacinę sistemą (SPIS)? Jei taip, įvertinkite pateiktus teiginius nuo 1 iki 5, kai 1 reiškia, kad visiškai nesutinkate su pateiktu teiginiu, 5 – visiškai sutinkate su pateiktu teiginiu. JEI NESINAUDOJATE SPIS SISTEMA, PEREIKITE PRIE 8 KLAUSIMO.

	1-visiškai nesutinku	2-nesutinku	3-nei sutinku, nei nesutinku	4-sutinku	5-labai sutinku
Šia sistema naudojuosi aktyviai.					
Sistemos naudojimas yra pagrįstas pakankamai sudėtingomis procedūromis.					
Sistemos naudojimas užima daug laiko.					
Naudojant sistemą nesusiduriama su techninėmis problemomis, sistema funkcionuoja puikiai.					

7. Ar pritariate minčiai, kad efektyvesnis socialinės reabilitacijos paslaugų teikimas Jurbarko rajono savivaldybėje prisidėtų prie tikslingesnio piniginės socialinės paramos teikimo užtikrinimo?

- Taip, būtinos efektyvesnės socialinės reabilitacijos paslaugos.
 Ne, tai esamos situacijos nepakeistų.
 Nežinau/ negaliu atsakyti.

8. Kaip vertintumėte siūlymą įvesti ekonomijos principu pagrįstą modelį skiriant piniginę paramą? Pavyzdžiui, atsižvelgiant į šeimos narių skaičių, diferencijuoti socialinės pašalpos dydį ir kompensaciją užšildymą ir vandenį.

- Teigiamai, piniginės socialinės paramos teikimas taptų efektyvesnis.
 Ne, tai esamos situacijos nepakeistų.
 Nežinau/ negaliu atsakyti.

9. Jūsų lytis

- Vyras
- Moteris

10. Jūsų amžius

- 18 – 29 m.
- 30 – 49 m.
- 50 – 69 m
- 70 m. ir daugiau

11. Jūsų išsilavinimas

- Pradinis
- Pagrindinis
- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštesnysis
- Aukštasis

12. Jūsų socialinis statusas

- Bedarbis (-ė)
- Studentas (-ė)
- Valstybės tarnautojas (-a)
- Samdomą darbą dirbantis asmuo
- Verslininkas (-ė)
- Pensininkas (-ė)

13. Vidutinės mėnesio pajamos vienam šeimos nariui (sudedamos visos gaunamos pajamos ir gauta suma padalinama iš šeimos narių skaičiaus)

- Iki 300 eur.
- 300 – 500 eur.
- 501 – 700 eur.
- 701 – 900 eur.
- 901 eur. ir daugiau.